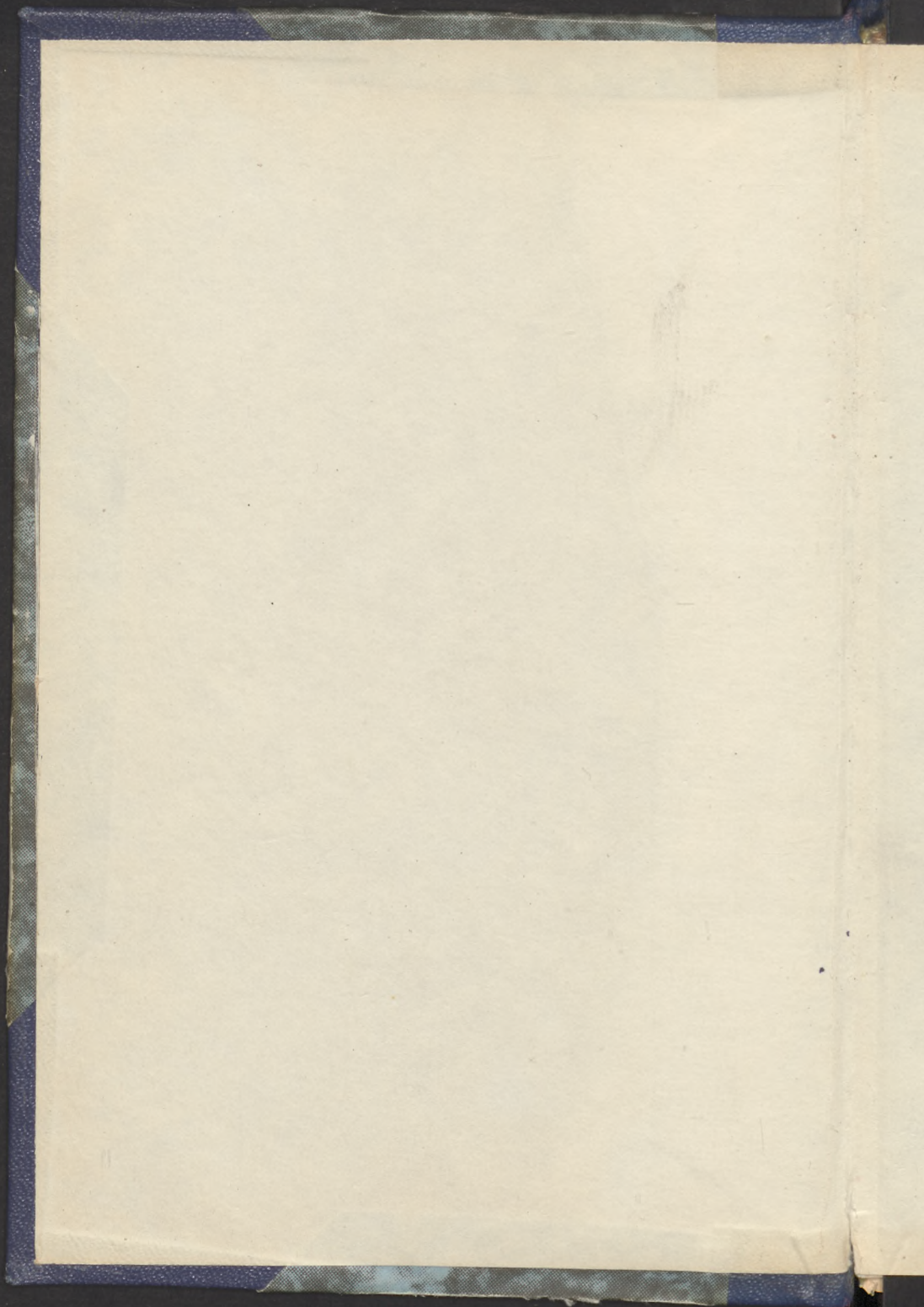
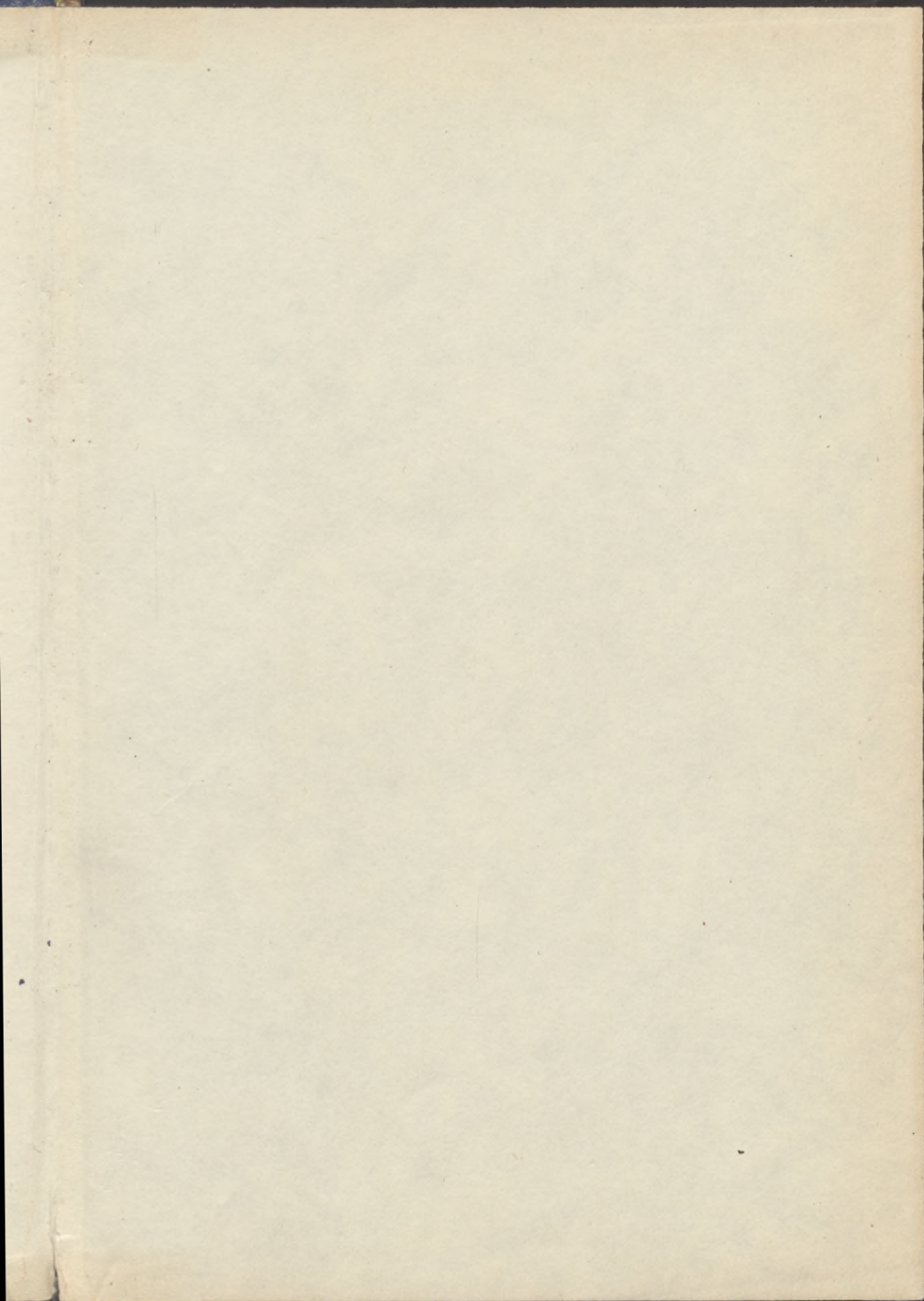

13.736

2

13
P

13736 10 fr

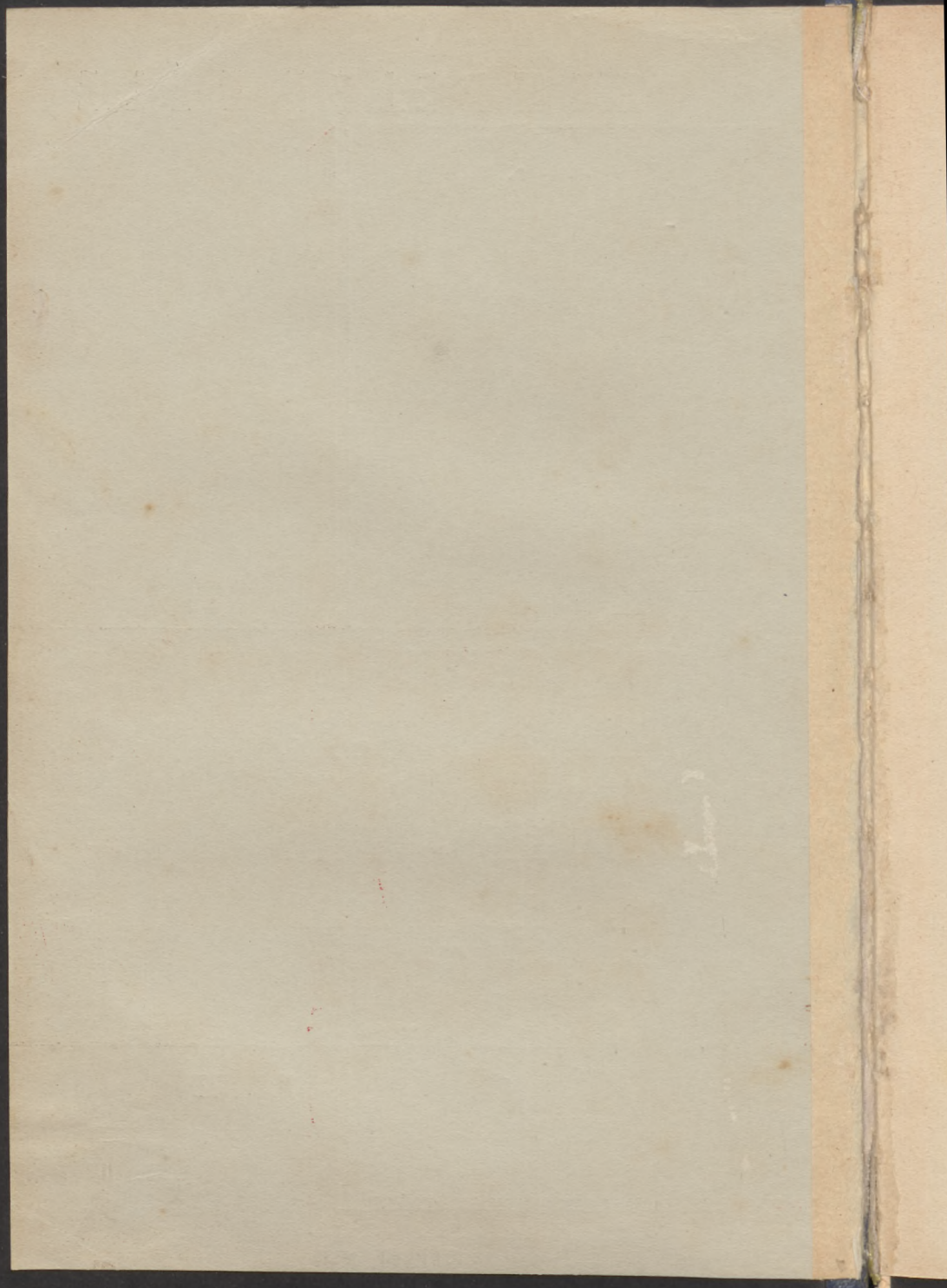
KEMPELEN BÉLA

**MAGYARORSZÁGI
ZSIDÓ ÉS
ZSIDÓ EREDETŰ
CSALÁDOK**

II. KÖTET

BUDAPEST, 1938

MAGYARORSZÁGI
ZSIDÓ ÉS ZSIDÓ EREDETŰ
CSALÁDOK

II.

SZERKESZTETTE
KEMPELEN BÉLA

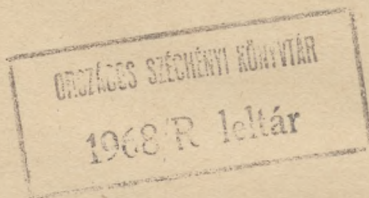
Budapest, 1938.

Szerző saját kiadása

Minden jog, a fordítás joga is fenntartva

13.736/2

Viktória nyomda, Budapest, Király u. 3

TARTALOM

A jelen II-ik kötetben ismertetett családok névjegyzéke

	Oldal		Oldal
Ágoston, pusztapéteri	96	Fábri, vámosatyai	118
Áldor, gyömörői	95	Fábri	102
Aschner	38—9	Fáy	79
Attérések	79—85	Fejér, mátészalkai	79
Auspitz, pusztapéteri	96 7	Feledy, oroszpataki	103
		Fellner, németvölgyi	125
Back, surányi	101	Fortunatus	80
Balkányi	58	Freudiger, óbudai	134—5
Barabás	39	Freystädter	92—4
Baracs	96	Friedländer	147—8
Baruch	100	Frommer, fegyverneki	100—1
Baruch, felsőványi	97—8		
Bauer	76—8	Gara, nyiregyházai	123—4
Behr	121	Gáspár	104
Beke	119	Gergő, körmendi	132—3
Bencze	102—3	Glück, marosváradjai	142—3
Beregi	98	Glücksthal	144—5
Berend	71—2	Goldberger, budai	31—4
Bernstein	23	Goldmark	29—30
Biró, beckói	42—3	Grauer	55—7
Blathy	21—2	Groák	66—7
Bródy	122—3	Grosz	47—9
Brüll	44—6	Gutmann, gelsei	141—2
Bun	36—7		
		Halmos	99
Conrad	52	Harangi	127
		Hasenfeld	50
Dán	50	Hatvany-Deutsch, báró	61—5
Déchy, marosdécei	53	Helpy	59—60
Derera, gyarmathai	24	Herzl	58—9
Donáth	106—116	Hetényi, csanádi	137
Drucker	42	Hoffmann, vágújhelyi	118
		Horn	43—4
Ehrenreich	43	Hüvös, botfai	60
Ellinger	138		
Engel, cserkúti	54	Irsay, szemlőhegyi	78

	Oldal		Oldal
Jacobi	14—18	Nagy, üszöghi	126
Jellinek, haraszti	137	Neumann, héthársai	99—100
		Neuschloss	124—5
Kálmán	71	Palotay, várpalotai	126—7
Kálnoki	100	Pappenheim	10—2
Kármán, szőlőskislaki	65—6	Pécsi zsidók	133—4
Karsai	74—5	Pollatsek	94
Kaszab	39	Polnay, tiszasülyi	142
Keppich	132	Pólya	121—2
Kilényi	57	Posner	30
Kismartoni ghettö	7—10	Purjesz	65
Klein	67		
Kohlmann	37—8	Radó	104—5
Kohn	97	Rados	143
Kohn (Götz Schwerin)	24—6	Reményi	131
König	13—4	Rust, ruszti	144
Königswarter	18—9	Ruttkai	120—1
Krausz, megyeri	145—6		
Kunffy, somogytúri	60—1	Schwarz	85
Kurländer	53—4	Senigaglia	57—8
		Simon, boglári	22
Lánczy	105—6	Singer	67—8
Lányi	131	Singer, kápolnásnyéki	67—8
László	147	Steinitzer	94
Lengyel	132	Stein	144
Lessner	128—9	Steuer	129
Lichtenberg, mindszeinti	69—70	Szalárdy, rákosfalvi	140—1
Lichtenberger	70	Szászy-Schwarz, szászi	85—6
Liebermann, szentlőrinci	49—50	Szerencsés	80
	127—8	Szilágyi, peszerényi	74
Löwy	129—30	Szirmai, nagysárosi	122
Löw	129—30		
Ludasi, ludasi	137—8	Tedesco (Todesco)	12—3
		Teitelbaum	139—40
Mádi zsidó	138—9	Varró	135—6
Madarasy-Beck, madarasi	26—8	Vészi	143—4
Mahler	148	Vida	117
Mende, felsőgallai	55	Vidor	119
Mihelffy	72—4	Walder, buzsáki	118
Molnár	70—1	Weinberger	39—42
Molnár	104	Wetzlar, báró	75—6
Munkácsi	95—6	Widder	86—92
		Wolfner, újpesti	19—21
Nagy	28—9		
Nagy, dévayányai	125—6	Zwack	102

AZ I. KÖTET TARTALOMJEGYZÉKE

	Oldal		Oldal
Acsádi (Adler)	125	Gombaszögi	85
Alföldi (Ausländer)	46—7	Groedel, báró	130—1
Alpár (Klopfer)	122—3	Hámos (Hertzka)	27—8
Arányi (Goldberger)	69—71	Harkányi, báró	143—5
Bacher	120—22	Herzel, báró	137—8
Bachruch, királykuti	119	Herzog, báró	138
Back, bégavári	56—7	Hirschel	110—11
Baneth	90	Horvát (Herschkovits)	110
Bánóczy (Weisz)	115—6	Kallós	91—2
Bettelheim	12—9	Kecsege-ügy	92—4
Biedermann	49—56	Kammer	105—6
Brode	28	Kánitz, nagyecéséri	138—9
Csemegi	147	Köhner, báró	133—5
Dirsztay, báró	87—88	Korányi, báró	123—5
Dóczy báró (Dux)	63—5	Kotányi (Kojetaner)	127—8
Dombovár (Schulhof)	126	Königsegg, gróf	141
Domony, domonyi	129—130	Kőrössy, szántói	142
Ecséry (Kánitz)	133—9	Krausz, érdi	113—5
Ehrenfeld	78—84	Kubinszky	89
Engel, jánosii	22—6	Kunos	108—9
Falk	149—150	Landauer	116—7
Farkasházy (Fischer)	132—3	Landesberg	58—63
Fenyvessy (Grünbaum)	150	Létay (Fisch)	106—8
Finály	71—8	Löwy	26—7
Fischer, farkasházi	132—3	Marczali (Morgenstern)	146
Fischer, tóvárosi	131—2	Mezei (Grünfeld)	31—3
Fischhof	128—9	Miklós (Klein)	84—5
Fischmann	146	Neumann, báró	104—5
Fleissig	47	Neumann	135—6
Flesch	142—3	Orosdy, báró	127
Fraknoi (Frankl)	117—9	Pozsonyi ghefftó	5—12
Fürst, maróthi	85—6	Radnay—Rózsay	41—2
Gajáry-Bettelheim	12—9	Rózsahegyi	30—1
Goldzieher	109—110		

	Oldal		Oldal
Schauer	90	Vámbéri	40-1
Schnitzler	143	Vázsonyi (Weiszfeld)	136-7
Sonnenberg	68-9	Venetianer	29-30
Stein	86-7	Vidor	126
Steinfeld	129		
Sturm	29	Wahrmann	139-41
Szitányi (Ullmann)	96-104	Weissmayer	21-2
Szterényi, báró	117	Wellisch	57-8
Szurday (Weiss)	47-9	Wertheimer	33-40
		Windt	120
Teleszki (Jajtelesz)	135	Wodianer, báró	42-5
Tornyay-Schosberger	112-3	Wolianer, maglódi	45-6
Tuszkai	65-8		
Ullmann, báró	94-6		

72

Kismarton a Lajta-hegység délnyugati tövében fekvő városka. Többször cserélt gazdát és ma Ausztriához tartozik. Einstadt néven a Burgenlandnak nevezett terület fővárosa.

Amikor még Magyarországhoz tartozott, szab. kir. város volt. Lakóinak száma 1910-ben meghaladta a háromezret, jelenleg pedig 3200-an lakják. Egy 1918. évi szemtanúság szerint lakói között volt 2571 róm. katolikus, 186 zsidó, 75 evangélikus, 3 református és 2 görög katolikus. A kis városkának sok érdekessége van. Itt van az Eszterházy-család gyönyörű kastélya; emlékmű és márványtábla hirdeti a kiváló olasz szobrász, Canova-nak (1757—1822), a nagy zeneművész Haydn-nek (1732—1809) és a Kismartonban született Hyrtl József (1811—1894), a bonctan nagynevű bécsi tanárának itteni működését, illetőleg ebben a városkában történt születését. Volt katonai főreáliskolája (ma gimnázium és kaszárnya), kálvária-kápolnája pedig, amelyben Haydn fej nélkül van eltemetve, messze földön ismert kegyhely.

A kismartoni ghettó egyike volt Magyarország legérdekesebb ghettóinak.

Már 1388-ban engedélyt kaptak Zsigmond királytól Kanizsai János esztergomi érsek és testvére, Kanizsai Miklós tárnokmester arra, hogy a tulajdonukat képező Kismartonban zsidókat telepíthesse nek le. Az új jövevények nyugodtan éltek új otthonukban, újabb és újabb beköltözőkkel számuk is egyre növekedett, amíg ki nem üzték őket onnét.

Ugyanis Kismartont 1670-ben Ausztriához csatolták és amikor az ausztriai zsidóknak el kellett

hagyniok telepeiket, a kismartoni zsidók is kénytelenek voltak innen elköltözni. Ghettojuk azonban csak rövid néhány hónapig maradt lakatlan, mert földesuruk, a herceg Eszterházy-család közbenjárására hamarosan visszaköltözhettek.

A herceg új lakóterületet is jelölt ki számukra és pedig a palotájától délre fekvő lejtős területet. Ez a terület a mai Alsókismartonhegy.

Az itteni ghetto „több mint 200 éve fekszik mai helyén, a város körül elkülönített helyen, egy emberöltő óta politikailag is önállóvá lett Alsókismartonhegy nevű nagyközségben. Hogy zsidó-utca, kívülről sok Lewi-törzs embléma: kulcs és kanna jelzi, amelyek a Levita-családok házainak egyes kapui felett láthatók. A figyelmes szemlélő azonban inkább a házak belső építési módjából veszi észre, hogy itt ghetto-házakkal van dolga. Viszonylagosan magas épületek; igen kis udvarral, minden tér lakásul kihasználva, sok kiszögellés és sok-sok külön be-, illetőleg feljárat. Minden házaeskának van egy féltucat háziura, mert minden családfőnek, aki a ghetto-ban megtelepedni akart, házrésszel kellett bírnia, ha mindjárt csak egy szoba erejéig is. Ma 31 ház van ebben a kizárólag zsidók által lakott zsidóvárosban, amelynek „Alsó-utca“-ja 2—300 lépés hosszban Kelet felől Nyugat felé húzódik; itt elzárható vaslanc, amott vaskapu határolja; az utca felső végénél hirtelen jobbra kanyarodik a „Felső utca“-ba, hogy mint zsákutca egy sötét, kopár falkapuban végződjék. A bezárt kapun túl a temető terül el...“ — írja erről a ghetto-ról dr. Alfred Fürst „Sitten und Gebräuche einer Judengasse“ (Székesfehérvár, 1908) c. kis könyvében.

A ghetto alapítói a Cseh- és Németországból ide menekült *Austerlitz, Bondy, Boskowitz, Edler, Eidlitz, Elffenstein, Frankfurter, Gabriel, Hess, Machlup, Pollák, Rosenfeld, Schlesinger, Schneider, Schönfeld, Spitzer, Wertheimer, Wiesbaden, Wil-*

Helmut Ritter, Eisenstadt

KISMARTON — ZSIDÓ-UTCA

helm, továbbá a *Gerstl*, *Koppl*, *Vischl* stb. családok ősei.

Idők folyásával számosan költöztek be hozzájuk és volt idő, amikor a kismartoni ghettó népességre egyike volt a magyarországi legnagyobb ghettóknak.

A kismartoni zsidók első ghettója azonban nem itt volt. Első ghettójuk magában a városban feküdt. Házaik a XV-ik század közepe és a XVII-ik század közepe közötti időközben épültek. Részben földszintes, részben emeletes, de egyszerű, szegényes házak. Ebből a ghettóból kellett kimenniök a XVII. század közepén. A mai alsókismartonhegyi ghettó házai a XVII. század végétől a XVIII. század elejéig létesültek. Kívülről ezek sem valami díszesek, de belső elrendeződöttségükben már kényelmesebbek, lakályosabbak. Itt már minden háznak van egy épített „szukóh“-ja, amelynek tetejét a sátorünnepek alatt fel lehetett emelni és lombbal befödni. Ez a helyiség máskor éléskamrául szolgált. A XIX. század harmincas éveiben emelt házak empire-stílusban épültek. A ghetto 1914-ben leégett, de házainak nagy része újból felépült.

Az 1680-as években tizennégyen voltak benne háztulajdonosok és tíz üzlettulajdonos lakott a kismartoni ghettóban, akik közül az *Austerlitz*-család 5 taggal, a *Frankl*, *Gerstl*, *Goldschmidt*, *Spitz* és *Tobert* családok 1—1 taggal voltak képviselve. Boltjaik azonban nem a Zsidó-utcában, hanem a Palotatéren és a zsidó házakban voltak még 1761-ben is. Ebben az évben már a Zsidó-utcán kívül is laktak zsidók, mint *Bammerschlag* Jakab, *Neumegen* Salamon, *Pollák* Mózes, *Schlesinger* Salamon és *Wertheimer* József Simon (Sámson unokája).

A XIX. század elején Kismartonban csak házbirtokkal bíró zsidók köthettek házasságot. És mert minden zsidónak nem volt saját háza, osztották fel házrészekre a házakat, amiről fennebb már megemlékeztem.

Tagadhatatlan, hogy a kismartoni ghettó sok érdekes és értékes műemléket őrzött meg az utókor számára. Zsinagógájuk tele van renaissance-, barokk-, rokokó- és empire-korból származó Tóra-dísz tárgyakkal, serlegekkel, levitamedencékkel, kancsókkal, stb., stb.

Az 1836. évben a következő családok álltak itt a herceg Eszterházy-család védelme alatt: *Austerlitz*, *Boskowitz*, *Ehrlich*, *Eidlitz*, *Flaschner*, *Klaber*, *Markbreiter*, *Oblat*, *Perles*, *Reitzlinger*, *Schönfeld*, *Winternitz* és a *Wolff* családok.

Az 1526-ban Sopronból kiűzött zsidók is Kismartonban telepedtek le. És érdekes, hogy bár falaik között nem túrték meg őket, a soproniak mégis sűrűn keresték fel őket kismartoni otthonukban, hogy kölcsönöket szerezzenek tőlük. Mert a kismartoni zsidóknak is legfőbb foglalkozásuk és kereseti jövedelmük a pénzkölcsönzés volt. Minthogy pedig nem mindegyik soproni polgár tartozott a vagyonos polgárok közé, aki kölcsönt akart igénybe venni, elment a kismartoni zsidókhoz, akiktől — kellő kézizálog ellenében — ritkán is tért haza üres zsebbel.

Ami még felemlítésre érdemes a kismartoni ghettóról, az a benne élt zsidóságnak sajátos életviszonya és az ünnepek megtartása s a családi élet terén a régi hagyományokhoz való ragaszkodása. Akiket ezek a szokások bővebben érdekelnek, bő tájékozást szerezhetnek róluk dr. A. *Fürst* idézett munkájában.

Az I. kötetben (l. 14-ik oldal) már megemlékeztem arról, hogy *Bettelheim* Mózesné, *Pappenheim* Wolfné és *Guttmann* Sámuelné minő óriási vagyont örökölték fivérük, a kikeresztelkedett *Calmann* Antal után 1822-ben. *Calmann*-t eredetileg *Wannefried*-nek hívták. Igen kis zsidó családból származott, a pozsonyi ghettóban született, ahonnét egészen fiata-

lon Bécsbe került, ahol az értékpapír-börzén igen nagy vagyonra tett szert. Amikor megkeresztelkedett, elhagyta a *Wannfried* nevet és felcserélte a *Calmann* vagy *Kalman* névvel. Keresztény nőt is vett feleségül, gyermeke azonban nem lett, minekfolytán kereken 1,200.000 forint vagyonát a már említett három nővérére hagyta. Családjuk közül a *Bettelheim*-családdal az I. kötetben már foglalkoztam. E helyen röviden a *Pappenheim*-családról óhajtók megemlékezni.

Lehetséges, hogy a család ősi fészke Pappenheim bajorországi városka, erre azonban semmi pozitív adatom nincs. Hogy honnét származott Pozsonyba? — nem tudjuk. Legelső ősének, Wolfnak (1776—1846) a XIX. század elején Pozsonyban áruháza volt és a felesége révén örökölt nagy vagyona *Bettelheimmel* együtt a leggazdagabb pozsonyi zsidóvá tette. Erről a két családról maradt fenn az a hagyomány, hogy a XIX. század elején a Pozsony rövidítésül használt Pb (Pressburg) egyúttal a két leggazdagabb ottani zsidó család nevének kezdőbetűjét is jelentette: Pappenheim—Bettelheim.

Pappenheim Wolfnak felesége, mint már említettem, *Wannfried*-leány volt. Két fia volt: *Hermann* (1811—1895) és *Sámuel*, mindketten a pozsonyi hitközség elnöke.

Wolf unokái voltak *Berta* (1859—...), a zsidónők világszervezetének egyik jelentékeny alakja, aki 1904-ben megalapította a németországi zsidó nők szövetségét, amelyet 20 éven át elnöki minőségben vezetett. Igen élénk tevékenységet fejtett ki a leánykereskedelem leküzdése érdekében és karitatív munkássága több szociális intézmény létesítését eredményezte. Fivére, *Wilhelm*, bécsi ügyvéd szintén sokat tevékenykedett a jótékonyság mezején.

A család egy másik tagja, *Kálmán* (1816—1869) az 1868. évi zsidó kongresszuson az orthodoxia egyik vezére volt, aki a pozsonyi jesiva fejlesztése körül

szerezett magának a hitközség életében érdemeket. Jótékonycélú alapítványokat is tett.

Ismeretes a családból még egy másik *Wolf* (1848—...), aki Bécsben élt és lelkes harcosa volt az önálló orthodoxiának.

A *Tedesco* és *Todesco* családok. A *Todesco*-család is a pozsonyi ghettóból került fel Bécsbe *Todesco* Hermann személyében a XIX. század legelején. Neve után ítélve olasz eredetű, de hogy mikor és kinek személyében telepedett meg Pozsonyban? — nem tudom. Atyja, *Todesco* Ahron Hirschl, anyja bresloui származású nő, *Pick* Babetta volt. *Hermann* Bécsben tőzsdeügyletekkel kezdett foglalkozni, ami jólétre emelte. A Ferencz császár halála utáni rövid ideig tartott pénzügyi krach azonban őt sem kímélte meg: vagyonát elvesztette, szegény ember lett. Anyagi bukása azonban csak pillanatnyilag rendítette meg energiáját. Megint tőzsdézni kezdett és nemcsak hogy visszaszerezte elvesztett vagyonát, de még meg is növelte és mint nagyvagyonú ember nagy szerepet játszott a császárváros akkori pénzüvilágában. Hermannnak azonban voltak más üzletei is. Eltekintve attól, hogy Bécsben selyemárkereskedése is volt, vasútépítésekkel, illetőleg azok finanszírozásával is foglalkozott. Így ő építette a bécsi—győri vasutat, majd pedig 1838-ban az osztrák Nordbahn-t. Ezek a pénzügyi vállalkozásai még vagyonszámba tették, úgy, hogy amikor 1844. (nov. 23-án) meghalt, nemkevesebb mint 12 millió forint vagyont hagyott hátra örökösire. De tekintélyes összegű alapítványokat is tett. Sokat adományozott jótékonycélokra, Pozsonyról sem feledkezvén meg, ahol iskolaalapítvány őrzi emlékezetét.

Hermannnak több gyermeke volt. Egyik fia, *Mikának* Bécsben barchent-áru kereskedése volt. Másik fia, *Eduárd* 1869-ben osztrák bárói, *Móric* fia pedig osztrák lovagi rangot kapott. *Hermann* nevű

fia 1876-ban halt el, leánya pedig *Worms* Henry báró felesége lett.

Ugyancsak Bécsben élt a most ismertetett családdal talán rokon, Prossnitzból származó egy *Tedesco*, aki a XIX. század második felében gyermek- és fiúruhakereskedő volt.

Szegeden is találkozunk egy *Tedesco*-családdal. Ott halt el 1849-ben 73 éves korában *Tedesco* C., aki ezek szerint 1776 körül született. Ugyancsak ott halálozott el 75 éves korában 1870-ben *Tedesco* Lipót, aki Nagybeckerekről származott Szegedre és akinek felesége *Herzl* Teréz volt.

Tedesco-családbeliek ma is élnek Budapesten. Közülük *Tedesco* Aurél kormányfőtanácsos, egy *Tedesco* Irén, *Krauss* Sámuel felesége (1895), *Tedesco* Dorottya pedig *Bacher* Simonnak (1823—1891) volt a neje.

Tedesco-leány, *Tedesco* Franciska (szül. 1846. Wien) volt a felesége bethlenfalvi *Erős* Sándor cs. kir. kamarás, huszáralezredesnek is. Tőle elválván, 1879. márc. 25-én Budapesten nőül ment herceg *Liechtenstein* Fülöp Károlyhoz (1837—1901), akinek második felesége volt, házasságukból gyermekek azonban nem származtak.

Erős Sándor és *Tedesco* Franciska házasságából két gyermek származott *Erős* Béla és *Erős* Géza. Az 1866-ban született *Erős* Béla felesége (1889) *Lipthay* Sarolta bárónő, akitől gyermekei:

1. *Erős* Pál (szül. 1890),
2. *Erős* Margit (sz. 1890, az előbbenivel iker),
3. *Erős* Hugó (sz. 1893).

Két kiváló matematikusunk, *König* Gyula (1849—1913) és *König* Dénes (sz. 1884) szintén zsidó családból származnak, de *König* Gyula már 1882-ben, fia születése előtt áttért a ref. vallásra. Heidelbergben *Helmholtz* és *Königsberger* tanítványa volt

és ott is nyerte doktori diplomáját. Majd Berlinbe ment, ahonnan visszatérve, 1872-ben (23 éves korában) műegyetemi tanár, két évre rá pedig nyilvános tanár lett. Nagy jelentőségű matematikai munkássága a matematika számos területét öleli fel: függvénytan, számelmélet, algebra, halmazelmélet, logikai alapvetés. Egyébként is fontos és maradandó jelentőségű szerepet töltött be Magyarország kulturális — elsősorban tudomány- és oktatásügyi — életében. Egyik oszlopos tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának. Nagyon sok szakmunkája van. Fiai György és Dénes.

1. König *György* (sz. 1883) irodalomtörténész és költő. Fiatalon minisztériumi szolgálatba lépett, de elveszítvén szemévilágát, attól megválni volt kénytelen. Több önálló munkát írt.

2. König *Dénes* (sz. 1884) matematikus, műegyetemi c. rendkívüli tanár. Szintén fejt ki szakirodalmi munkásságot.

A *Jacobi* család az 1700-as években költözött be Németországból a szolnok-dobokamegyei Pálceleshe nevű községbe, ahol kimutatható egyik őse, J. Mendel kereskedést folytatott. Legidősebb fia, J. Anselm a mai *Jacobi*-család megalapítója. *Jacobi* Anselmnek, aki az 1770-as években a báró Wesselényi és gróf Degenfeld birtokok bérlője és kezelője, majd később maga is nagybirtokos volt, 7 fia és 3 leánya volt. Leszármazásuk a következő:

1. *Jacobi* Áron (megh. 1858) községi jegyző, a szabadságharc alatt huszárcapitány volt, amiért az osztrákok halálra ítélték és „in effigie“ — kivégezték. Fia volt

Jacobi Samu (megh. 1913) ügyvéd. Felesége *Brachfeld* Vilma. Gyermekai:

A) *Jacobi* Olivér (1879—1934) ügyvéd, kincstári főtanácsos, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank ügyv. igazgatója.

B) *Jacobi* Viktor (1883—1918) zeneszerző, több világsikert aratott operette („Leányvásár“, „Sybill“, stb.) szerzője.

C) *Jacobi* Livia, férje *Leopold* Lajos.

D) *Jacobi* Erzsébet, férje *Pongrácz* N.

2. *Jacobi* Mayer (megh. 1885) szarvaskendi (Szolnok-Dobokam.) nagybirtokos. Gyermekei:

A) *Jacobi* József (megh. 1922) birtokos. Gyermekei:

a) *Jacobi* Frida, férje *Simon* Miksa dr. ügyvéd (Kolozsvár).

b) *Jacobi* Ferenc magántisztviselő (Bukarest).

B) *Jacobi* Móric birtokos. Gyermekei:

a) *Jacobi* Emil dr., ügyvéd (Kolozsvár). Leányai:

Jacobi Edith, férje *Angyal* Pál mérnök (Budapest).

Jacobi Ila, férje *Incze* N. filmigazgató (Bukarest).

b) *Jacobi* Bertalan dr. (hősi halált halt a világháborúban), ügyvéd volt.

3. *Jacobi* József (megh. 1906), Nagyváradon volt kereskedő. Fiai:

A) *Jacobi* Sándor és

B) *Jacobi* Dénes, a soproni és mosztári cigarettá hüvelygyár tulajdonosai.

4. *Jacobi* Dávid (megh. 1910), alparéti nagybirtokos. Leányai:

A) *Jacobi* Mariska, férje *Schlésinger* Frigyes dr., ügyvéd (Munkács).

B) *Jacobi* Fruzina, férje ifj. *Jacobi* József nagybirtokos (Szatmár).

5. *Jacobi* Jakab (megh. 1907), páncélesehi nagybirtokos. Gyermekei:

A) *Jacobi* Béla dr. (1872—1936), ügyvéd, kir. tanácsos, kormányfőtanácsos, az Izr. Községkerületi Bíróság volt elnöke, stb. Felesége *Buchwald* Jozefin. Gyermekei:

a) *Jacobi* Magda, férje *Gergely* Alfréd kor-

mányfőtanácsos, a Wiener Magyar-Ösztrák Keresk. Kamara elnöke.

b) *Jacobi Lily*,

c) *Jacobi Kata*,

d) *Jacobi Arisztid dr.*, ügyvédjelölt.

B) *Jacobi József dr.*, orvos, az Orvosi Kamara alelnöke, a MABI főorvosa. Leányai

a) *Jacobi Sonja*,

b) *Jacobi Ada*.

C) *Jacobi Paula*, férje *Munkácsi Bernát dr.*, egyetemi m. tanár (megh. 1920). A további adatokat l. *Munkácsi* alatt.

6. *Jacobi Hirsch* (megh. 1913), páncélesei nagybirtokos. Felesége *Fülepp Regina* volt (megh. 1912). Gyermekai:

A) *Jacobi Ernesztin*, férje *Láng József dr.*, ny. bankigazgató (Budapest). Fia:

Láng Aladár dr. (megh. 1930), ügyvéd (Budapest). Leányai:

a) *Láng Andrea*, tanítónő.

b) *Láng Daisy*.

B) *Jacobi Fülöp* (megh. 1929), a Fonçiere biztosító intézet ügyv. igazgatója. Gyermekai:

a) *Jacobi Sándor*, a Fonçiere bizt. int. cégvezetője.

b) *Jacobi Agnes*, férje *Schay Géza dr.*, egyetemi magántanár.

C) *Jacobi Dávid* (sz. 1872), volt némai (Szolnok-Dobokam.) birtokos. Felesége *Kirschner Róza* (sz. 1877). Gyermekai:

a) *Jacobi Zoltán* (sz. 1898), e. e. hadnagy, a Philips rádió és vill. rt. és a Vatea rádió technikai és vill. rt. igazgatója, a Magánalkalmazottak Nemzeti Szövetségének társelnöke, stb.

b) *Jacobi György dr.* (sz. 1906), okl. közgazdász, az Orva S. A. valenciai (Spanyolország és Catániai Olaszország) cég igazgatója. Felesége *Strasser Katalin*.

D) *Jacobi* Mariska, férje *Mendel* Bernát dr., főorvos (Segesvár). Gyermekai:

a) *Mendel* Jenő dr., ügyvéd (Segesvár),

b) *Mendel* Ella dr., orvosnő (Székelyudvarhely), férje *Böhm* Jenő dr., főorvos (u. o.).

7. *Jacobi* Róza, férje *Fülepp* Lajos rákosi (Szilágym.) nagybirtokos. Gyermekai:

A) *Fülepp* Albert nagybirtokos (Vérmező, Szilágym.).

B) *Fülepp* Phóbus nagybirtokos (Felegregy, Szilágym.).

C) *Fülepp* Regina, férje *Hirsch* N. páncélesei nagybirtokos.

D) *Fülepp* Júlia, férje *Grossmann* Ármin mérnök.

8. *Jacobi* Záli (1831—1911), férje *Kurländer* Rafael (1823—1899) nagykereskedő (Nagyvárad). Gyermekai:

A) *Kenéz-Kurländer* Ede, a „Szombat“ főszerkesztője. Gyermekai:

a) *Kenéz Lili* zongoraművésznő,

b) *Kenéz-Kurländer* Ede.

B) *Kurländer* Rozália (megh.), férje *Ullmann* Izidor (megh. 1899) hitközségi elnök, nagykereskedő (Nagyvárad). Fia:

Ullmann Sándor (megh.) nagyváradai hitközségi elnök volt. Fia:

Ullmann István nagyváradai hitközségi elnök.

C) *Kurländer* Teréz, férje *Ehrenfeld* Mór. Leányai:

a) *Ehrenfeld* Dóra, férje *Molnár* Ernő dr., szerkesztő,

b) *Ehrenfeld* Edit író, férje *Patai* József. Gyermekai:

aa) *Patai* Éva író, férje *Hirsch* N. (Jerusalem),

bb) *Patai* Ráfael dr., író és tanár Jerusalemben.

9. *Jacobi Teréz*, férje *Hirsch Márkus* nagykereskedő (Nagyvárad).

10. *Jacobi Citta*, férje *Kappel N. Fia*:
Kappel Samu államvasúti főmérnök.

A csabacsüdi *Königswarter*-család régi német-birodalmi eredetű, utóbb áttért zsidó család. Első ismert őse *Juda Arie József*, *Baruch* fia, 1776-ban szerepel. A *Königswarter* nevet fia, *Márkus* vette fel. A család egyik tagja, *Königswarter Móric* 1810 körül Bécsben telepedett le. A Belvárosban először rövidárkereskedést folytatott, de még 1819-ben is mint „tolerált“ (megtűrt) zsidó élt Bécsben. Üzletét később banküzletté változtatta át.

Halála (1829) után özvegye, *Königswarter Cecil* folytatta tovább az üzletet. Társul vette maga mellé unokaöccsét, *Königswarter Jánost*, aki 300 ezer forinttal lépett be társként az üzletbe. A bankház erre még jobban felvirágzott és egyre nagyobb tekintélyre tett szert.

Ebből a családból származott *Königswarter Móric* (1837—1893), akinek bankháza már Bécs legnagyobb bankházai közé tartozott. A család még jobban meggazdagodott és minthogy a nagy vagyonhoz hangzatos cím után is áhítozott, 1870-ben megszerezte az osztrák bárói rangot.

Felesége *Wertheimer Sarolta* volt, akitől gyermekei: *Henrik*, *Hermann*, *Vilmos* és *Jozefine* voltak.

1. *Königswarter Henrik* báró (sz. 1861) neje (1890) *Formes Margit* (sz. 1869), a bécsi udvari színház tagja, keresztény nő, de férjhezmenetele előtt Hamburgban áttért a zsidó hitre.

2. *Königswarter Hermann* báró (sz. 1864) 1897-ben megkapta a magyar bárói rangot.

Ezt a rangemelést megelőzőleg áttért a katolikus vallásra. Erre a lépésre ugyan már régen készült, még atyja életében rászánta magát, de mert

tudta, hogy atyját elszomorítja vele, várt vele atyja haláláig. *Königswarter* Mór azonban sejtette fia szándékát és ezért végrendeletében kerek 1 millió forint hagyománytól ütötte őt el. *Hermann* báró 1895-ben aztán valóban ott is hagyta ősei hitét.

Áttérése Nagyváradon ment végbe.

A keresztelési szertartást maga *Schlauch* Lőrinc nagyváradai bíboros-püspök végezte. A báró, hogy meghálálja a főpap ebbeli fáradozását, 50 ezer forint értékű melltűvel ajándékozta meg.

Hermann báró kétszer nősült. Első felesége (1887) ebecki *Blaskovich* Melánia (ebecki *Blaskovich* Sándor és *Lucz* Aranka leánya) volt, akitől azonban elvált. Második neje *Sosna* Adolfine lett. Fia, első házasságából *János* báró (sz. 1890), akinek neje *Kretschmer-Berger* Claire (Sopron).

3. A harmadik testvér, *Königswarter* Vilmos báró (sz. 1866), felesége (1922) *Goldschmidt* Róza.

4. Nővérük, *Königswarter* Josefina bárónő (sz. 1870) *Paulschiff* Miksa nejevé lett (1893).

A családnak Magyarországon ma nincs birtoka. A világháború előtt *Hermann* báró nejeének a bihar-megyei Gyapjún 3150 kat. hold birtoka volt. Megvan-e még ma? — nem tudom.

A magyar bőrfeldolgozó ipar terén úgy üzemének nagysága, teljesítménye, mint alapítását illetőleg a legelső helyen az újpesti *Wolfner*-gyár áll. A gyár létesítése egybeesik Újpest városának alapításával (1830), amikor is a kevéssel ezután épült ottani timárüzemet *Wolfner* Gyula fővárosi bizottsági tag és testvére, *Wolfner* Lajos vették meg és vezették fokozatos fejlődése útjára.

Wolfner Lajos a magyar gyáripar fejlesztése körül kifejtett működése elismerésül kapta meg 1904-ben újpesti előnévvel a magyar nemességet. Tekintélyes férfiú, fiatal korában Újpest bírāja,

megyebizottsági tag, Ujpest díszpolgára, több kitüntetés tulajdonosa volt, aki úgy Pestmegye, mint Ujpest közéletében szerepet játszott. Gyermekai voltak: 1. József, 2. Nándor, 3. Ilona, 4. Sándor, 5. Tivadar, 6. Gyula, 7. Ignác.

1. *Wolfner* József (1857—1932) kincstári főtanácsos, a Magyar Országos Központi Takarékpénztár volt elnöke, az Első Magyar Részvény Serfözde volt alelnöke, számos bel- és külföldi érdemrend és kitüntetés tulajdonosa volt. A bőrgyártás kitünő szakértelme mellett kiváló pénzügyi és ipari szakértő is volt. Felesége, *Heidberg* Jozefinától gyermekei:

A) *Wolfner* Erzsébet, férje von *Ternes Hattburg* Frigyes,

B) *Wolfner* Emilia, férje *Géber* János dr., egyetemi tanár,

C) *Wolfner* György, a *Wolfner* Gyula és Társa cég beltagja, felesége *Tarcsay* Izabella.

2. *Wolfner* Nándor (megh. 1923). A kis üzemnek nagyiparrá való fejlesztése az ő nevéhez fűződik, ami legnagyobb részben az ő fáradhatatlan munkásságának az eredménye. Korának legkiválóbb bőrgyártási szakértője volt. Leánya:

Wolfner Karolin, dr. *Hantos* Elemér (sz. 1881) volt országgyűlési képviselő és volt államtitkár felesége.

3. *Wolfner* Ilona, férje volt *Sámuel* Lázár dr. (megh.), udvari tanácsos, volt országgyűlési képviselő. Gyermekei:

A) *Sámuel* József dr.,

B) *Sámuel* Jolán, férj. *Vajkay* Nándor dr. (megh.).

4. *Wolfner* Sándor gazdálkodó volt.

5. *Wolfner* Tivadar báró (1864—1929) tanulmányai elvégzése után atyja gyárába lépett. Egész tevékenységét a gyár fejlesztésére és Ujpest előhaladására fordította. 1896-ban Gödöllőn országgyűlési

képviselővé választották. Két cikluson át volt az országgyűlés tagja. Szolgálatonkívül huszárszázados volt, több ízben részesült kitüntetésben, 1918-ban pedig *bároi* rangot kapott. Ujpest város díszpolgára volt.

A család tehát 4 ágon, Wolfner József, Nándor, Sándor és Gyula ágán nemesi, Wolfner Tivadar báró utódaiban pedig bárói ágon él.

Felesége *Herzfelder* Mária Gitta. Gyermekai:

A) *Wolfner* János báró,

B) *Wolfner* Vera bárónő, férje báró *Dirsztay* Andor (sz. 1877) pénzügyminisztériumi miniszteri tanácsos (I. I. kötet),

C) *Wolfner* Lilly bárónő, férje halmi *Halmy* József.

D) *Wolfner* András báró, a *Wolfner* Gyula és Társa cég belfagya.

6. *Wolfner Gyula* közgazdasági tanulmányainak befejezése után lépett be a *Wolfner Gyula és Társa* cégbe. *Wolfner József* elhalálása után mint a cég seniorfőnöke átvette a vállalat irányítását. A volt monarchiában működött bőrkartel elnöke volt. A művészetek lelkes pártfogója is. Magyar képzőművészeti és népművészeti gyűjteményei jelentős kultúrértékek. Gyermekai:

A) *Wolfner* Anna,

B) *Wolfner* László a *Wolfner Gyula és Társa* cég belfagya, felesége (1936. júl. 16.) *Baumgarten* Karola, néhai *Baumgarten* Nándor dr., m. kir. közigazgatási bíró, a Beocsini cementgyár elnökének leánya.

7. *Wolfner* Ignác (megh.).

A magyar elektrotechnika terén neves helyet foglal el *Bláthy Ottó* (Titusz) gépészmérnök; úgy a budapesti, mint a bécsi műegyetem tb. doktora; a Magy. Tud. Akadémia tiszteletbeli tagja, stb. Szü-

letett 1860-ban Tatán. A műegyetem elvégzése után a Ganz-gyárba került, amelynek jelenleg igazgató-tanácsosa. Számos találmány, eljárás és szabadalom fűződik nevéhez, amelyek közül legnevezetesebb a *Zipernovszky* Károllyal és *Déri* Miksával közösen szerkesztett első zárt mágneskörű transzformátor (1885) és a párhuzamosan kapcsolt transzformátorokkal való áramelosztási rendszer. Mindkét találmány nagy jelentőségű az elektrotechnika történetében.

A családot előbb *Oblat*-nak hívták és nevét 1868-ban *Oblat* Mór és gyermekei változtatták át *Bláthy*-ra (10416/1868. B. M.). Nevezett *Oblat* — utóbb *Bláthy* — Mór 1819-ben született Tatán. Felesége *Gold Fanny* volt. *Oblat* Mór szülei pedig *Oblat* József és *N. Chaja* voltak. Mór-nak másik fia *Ede*.

Simon Jakab nagykereskedő volt Pesten. Al-elnöke volt a Budapesti Áru- és Értéktőzsdének; 1908-ban boglári előnévvel magyar nemességet, utóbb udvari tanácsosi címet kapott. Született 1847-ben Lengyeltótiiban. Felesége (1872-től) *Birnbaum* Berta volt, akitől gyermekei:

1. *Margit* (sz. 1879), férje (1899-től) zalai *Fenyvessy* József (sz. 1870), helyettes államtitkár.

2. *Jolán* (sz. 1882), férje (1903-tól) *Milch* Gyula (1874—1914).

Boglári *Simon* Jakab nemessége aztán 1914-ben átruháztatott *Milch* Györgyre és *Milch* Zsuzsannára, egyben pedig engedélyt kaptak a *Simon-Milch* ket-tős családnév viselésére.

Nevezettek *Milch* Gyula (l. fennebb) és boglári *Simon* Jolán (l. fennebb) gyermekei. Közülük *Simon-Milch* György 1903-ban. *Simon-Milch* Zsuzsanna pedig 1904-ben született.

Simon Jakabnak volt egy fia is, *Simon* Jenő (sz. 1886) is, aki azonban magtalanul halt el 1918-ban.

Bernstein Béla dr. (sz. 1868), *Bernstein* Lipót (Várpalota) és *Ledeczky* Róza fia, nyíregyházai fő-rabbi, teológiai tanulmányait a budapesti és breszlai rabbiképzőkben, egyetemi tanulmányait pedig a budapesti és leipzig-i egyetemeken fejezte be. Rabbivá avatták 1892. jún. havában. Kevéssel rá, 1892. aug. 18-án a szombathelyi, 1909. ápr. 20-án pedig a nyíregyházai statusquo hitközség főrabbija. Egyházi elnöke 1929 óta a statusquo hitközségek orsz. szövetségének, alelnöke az Orsz. Rabbiegyesületnek, Nyíregyháza város képviselőjének választott, Szabolcs-vármegye törvényhatósági bizottságának pedig hivatalból tagja, stb. Felesége a Pápáról származó *Korein* családból származó *Korein* Juliska.

Igen széles körű papi működésén kívül jelentős irodalmi működést is fejt ki. Ennek főleg két főterületét műveli: a magyar zsidók története és az egyetemes hitoktatás ügye. Amannak területéről főművei, „Az 1848/49-iki magyar szabadságharc és a zsidók“ (Jókai Mór előszavával, Budapest, 1898) és „A zsidók története Vasvármegyében 1687—1909“, stb. A hitoktatási irodalom terén pedig jórészt úttörő munkái főleg hittani tantervekre, a biblia és a zsidóság történetére, valamint a Szentírás fordításaira vonatkoznak. — Egyike a legfáradhatatlanabb és legtudományosabban képzett hazai rabbiknak.

A maglódi *Wodianer*-családnak az I. kötetben (45—6. old.) közölt leszármazása néhány további adattal kiegészítést igényel. *Wodianer* Rudolf (1859—...) követ és meghatalmazott miniszter volt. Az 1. alatti *Wodianer* Béla (sz. 1887) huszárkapitány volt. Felesége *Bogdán* Anna; fiúk *Wodianer* Béla. — A 2. alatti *Wodianer* Andor (sz. 1890) volt huszárfőhadnagy a Külkereskedelmi Hivatal tisztviselője. — A 3. alatti *Wodianer* Rudolf (sz. 1893) első felesége *Fabinyi* Kató (megh.), második *Jesze-*

nák Ilona bárónő. — A IV. alatti *Wodianer* Angelának (sz. 1867) péchújfalusi *Péchy* Zsigmondtól születet leányai közül *Péchy* Mária (sz. 1892) ádámföldi *Bornemisza* István ny. tüzérezredeshez, *Péchy* Angela (sz. 1893) pedig báró ifj. *Ghillány* Imréhez ment feleségül.

A *Derera* spanyol eredetű zsidó család, amely évszázadokkal ezelőtt Kasztiliából költözött be Szalonikiba, utóbb pedig Temesvárott telepedett le. Neve a spanyol „De Herrera“ név rövidítése. *Israel* (1827—...) terménynagykereskedő volt és állandó üzleti összeköttetést tartott fenn a Balkán-államokkal, Németországgal és Svájjal. Tevékeny részt vett a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulat megalapításában, jótékony célú intézményeket anyagilag is támogatott, amely érdemei elismeréséül 1897-ben gyarmathai előnévvel magyar nemességet is kapott. Két felesége volt. Az első (1859-től) *Éliás* Zsófia, a második (1868-tól) *Bochory* Perla. Gyermekei úgy első, mint második feleségétől származnak. Közülük *Derera* Henrik dr. (sz. 1875) budapesti nőorvos.

A XVIII. század hetvenes éveinek végén került Poroszországból Pozsonyba *Kohn* Götz Schwerin rabbi. A „Schwerin“ név születéshelye után ragadt rá. Itt született 1760-ban, ahol atyja, Sámuel vagyos lószállító volt. Anyját bizonyos Ráchelnek hívták.

Kohn Götz Schwerin Pozsonyban a Rabbi Meir *Barby* vezetése alatt állt talmudiskolát látogatta, de 22 éves korában Prágába költözött, ahol a Talmud tanulmányozása mellett főleg aritmetikával, geometriával és a természettudományokkal foglalkozott. Prágából Bajára került, ahol feleségül vette *Müller* Meir Léb gazdag terménykereskedő egyetlen leá-

nyát, Reicelt. Első működési helye Szabadka volt. Itteni rabbi állását 1815-ben a bajai és bács megyei főrabbi állással cserélte fel, amelyet 1852-ben bekövetkezett haláláig viselt.

Forrásaim úgy emlékeznek meg róla, mint kiváló tudományú férfiúról, a hitéletben a felvilágosodás harcosáról és idegen származása dacára lelkes és aggódó hazafiról, akinek szemeiben mindannyiszor könnyek rezegetek, valahányszor rossz híreket hallott a szabadságharcban a magyarok sorsáról és felvidult az arca egy-egy jó hír hallatára.

Fiai, Jakab és Mayer Léb mint nemzetörök vettek részt a magyar függetlenségi harcban.

Jakab felesége *Neuschloss* Jakab dunaszerdahelyi rabbi leánya volt, Mayer Léb pedig *Deutsch* Izsák, az óbudai kékfestőgyáros, a „Deutsch Gábel és József“ pesti cég alapítójának lett a veje.

Jakab egyetlen fia, *Kohn* Sámuel (1841–1920) pesti főrabbi, a történettudományok kiváló művelője, udvari tanácsos, több történelmi munka („A zsidók története Magyarországon“, „A szombatosok története“, stb.) szerzője volt. Egyik fia, *Kovács* Géza (sz. 1868) a Magyar Általános Hitelbank ügyvezető igazgatója, kincstári főtanácsos, egyik veje pedig *Halász* Frigyes dr. (sz. 1864), ügyvéd, kormányfőtanácsos.

Kohn Götz Schwerin-nek volt továbbá négy leánya is. A legidősebb, Hanna férjhez ment *Schäffer* Jakabhoz. Ezek egyik leánya, Fáni, férjhezett *Róth* Fülöpné volt. Leányuk, Lotti, felesége lett *Feigl* L. H. (sz. 1872) gyöngyösi főrabbi, Hevesvármegye törvényhatósági bizottságának tagja, aki a Magyarországi Statusquo Izr. Hitközség Szövetségének egyházi társelnöke. Ő szorgalmazta 1928-ban a magyar zsidóság harmadik pártáryalata, a „Statusquo ante“ szövetsége országos irodájának törvényes megalakulását és ezt megelőzőleg, 1926-ban a miniszterelnökhöz beadott memorandumában annak

keresztülvitelét, hogy az országgyűlés felsőházában az izraelita felekezetet e közjogi tisztjét ne világi, hanem — mint a többi felekezeteknél — egyházi személyek töltsék be. Kohn Götz Schwerin másik veje Löwy Fülöp rabbi, a bajai izr. német-magyar elemi iskola megszervezője, majd igazgatója volt. Harmadik leányát *Freund* Ignác óbecsei földbirtokos vette nőül, akiknek fia, *Freund* József budapesti Józsefkörúti bérpalotáját a Ferencz József rabbiképző szemináriumra hagyta. Negyedik, legfiatalabb leányát *Schulhof* Ezekiel vette feleségül, aki apósa halála után a bajai izr. hitközségben a rabbi-ülnöki tisztet töltötte be. Fia volt *Schulhof* Lipót (1847—1921) francia csillagász, a párisi obszervatórium volt adjunktusa, 1878 óta a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

A *Beck*-család, amelynek egyik ága a *Madarasy-Beck*-család, bácsalmási eredetű. Őse, *Mendel* egyik alapítója volt a bácsalmási hitközségnek és az ottani Chevra Kadisának (1773). A családnak három ágazata van, amelyeket *Beck* Miksa (1838—1924), a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank vezérigazgatója, *Beck* Nándor (1840—1909), a Magyar Jelzáloghitelbank vezérigazgatója és *Beck* Hugó (1843—...) kúriai bíró testvérek alapítottak, akik 1895-ben madarasi előnévvel magyar nemességet kaptak. Közülük madarasi *Beck* Nándor 1906-ban, madarasi *Beck* Miksa pedig 1911-ben *Madarasy-Beck* kettősnévvel a magyar bárói rangot kapták. A család tehát egy nemesi és két bárói ágon él.

I. *Madarasy-Beck* Miksa báró (1838—1924) felesége *Netter* Malvin (1850—1935) volt. Katholizált. Pályafutását a J. Cohen pesti bankháznál kezdte meg, 1870-ben pedig a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank elnöke lett. Gyermekai:

1. *Madarasy-Beck* Marcell báró (sz. 1872), atyja halála után a fennebb nevezett bank elnökvezérigaz-

gatója. Felesége *Weiss Jolán* (1882—1935) volt, aki szintén katolizált. Leányuk:

Madarasy-Beck Marietta bárónő, férje *Tóth-váradny-Asbóth* András.

2. *Madarasy-Beck* Margit bárónő, férje *Dobay* Antal.

3. *Madarasy-Beck* Irén bárónő, férje volt *Hönich* Henrik (megh.).

4. *Madarasy-Beck* Sarolta bárónő, férje *Chrambach* Frigyes.

II. *Madarasy-Beck* Nándor (1840—1909) udv. tanácsos, a Magyar Jelzálog Hitelbank elnökvezérigazgatója szintén a katolikus hitre tért át. Felesége (1872) *Schön* Laura volt, gyermekei pedig

1. *Madarasy-Beck* Gyula báró (sz. 1873), a Magyar Jelzálog Hitelbank elnökvezérigazgatója, a Magyar-Olasz Bank alelnöke, a Magyar Kereskedelmi Csarnok elnöke, országgyűlési képviselő, a pénzügyi bizottság előadója, a delegáció tagja volt. A közgazdasági szakirodalom terén is működött. Felesége, első (1900) *Gutman* Lily bárónő volt, akitől elvált; második felesége *Hatvany* Lily bárónő (sz. 1890). Gyermekei:

első feleségétől:

A) *Madarasy-Beck* Zsuzsa bárónő (sz. 1901), férje (1918) *Wamoscher* Ervin, bajsai földbirtokos; második feleségétől:

B) *Madarasy-Beck* Mária bárónő (sz. 1916).

2. *Madarasy-Beck* Ilona bárónő (sz. 1880).

III. *Beck* Hugó (1843—1926) előbb ügyvéd, 1892-ben kúriai bíró, 1908-ban pedig kúriai tanácselnök. Társelnöke volt a Magyar Jogászegyletnek. Áttért (1856). Fia

Beck Lajos (sz. 1876) ügyvéd, 1906 óta országgyűlési képviselő, 1917-ben id. Wekerle Sándor kormányában igazságügyi államtitkár, később az Osztrák-Magyar Bank budapesti intézetének kormányzója volt.

A családhoz tartozott *Beck* Károly (1817—1879) német költő, *Madarasy-Beck* Miksa (l. fennebb) unokaöccse, akinek nevéből Bécsben utcát neveztek el.

Az I. kötetben ismertetett (78—84. old.) *Ehrenfeld*-családra a következő helyreigazításokat, illetőleg pótlásokat kell megtennem. A 80. oldalon megnevezett von *Hartel* Károly atyja, von *Hartel* Ágost osztrák kultuszminiszter, belső titkos tanácsos volt. — A 83. oldalon a 12. sorban „a fennebb nevezett” szavak törlendők és *Ordódy* „Lilly“ *Ordódy* „Magdá”-ra helyesbítendő.

A magyar regényírás nagymestere, *Jókai* Mórnak (1825—1904) második felesége *Nagy* Bella színésznő volt, akit 1899-ben hetvennégy éves korában vett nőül. Első felesége tudvalevőleg *Laborfalvi* Róza, családi nevén laborfalvi *Benke* Judit (1817—1886) színművésznő volt.

Nagy Bella egyike volt a legtehetségesebb színésznőknek. „Klasszikusan formált alakja, amely hősnői szerepre predesztinálta, szép fej kifejezésteli arcvonásokkal, amelyekben érzelemteljes lágyság olvadt össze drámai határozottsággal, lelkes szemek, mindezekhez csengő hang...” voltak érvényesülésének titkai. Maga *Jókai* is sokat foglalkozott deklamációjának művészi tökélyre való kiformálásával. Ezek alatt az évek alatt közvetlenül ismerte meg a fiatal művésznő lényét, amely egészen hatalmába ejtette a nagy író.

A szabadságharc ötvenedik évfordulóján *Jókai* Mór *Nagy* Bellának ajánlotta fel az ünnepélyre írt Apotheózisát, amelynek előadásával a legnagyobb sikert érte el. Ezt követőleg vette nőül *Jókai*, amikor *Nagy* Bella búcsút is vett a színpadtól. Férjének halála óta egyetlen egyszer szerepelt nyilváno-

san: *Jókai* centennáriális ünnepségén. Ezt megelőzőleg és azóta teljes visszavonultságban él. Mint *Jókai Mór* felesége sem tért ki zsidó vallásából.*

Testvérei: *Nagy Lajos* dr., ügyvéd és író; *Nagy Dezső* és *Nagy Gizella*.

★

Magyarországi születésű volt *Goldmark Károly* (1830—1915), a kiváló zeneszerző. Keszthelyen született, ahol atyja, *Goldmark Szimchá Rubén* hitközségi kántor volt.

A család Lublinból származott Magyarországba. *Goldmark Sz. R.* egy ideig ott kereskedést folytatott, de fizetési nehézségei támadtak és kénytelen volt vándorbotot venni kezébe. Így került Magyarországra, ahol eleinte Pápán lakott, ahol másodszor megnősült, nőül vevén *Krausz Máriát*, akitől négy gyermeke származott. De már 1825-ben a keszthelyi hitközség kántorává választotta meg azzal a kötelezettséggel, hogy emellett el kell látnia a metszői és a hitközségi jegyzői teendőket is. Tizenegy évig működött itt, amikor (1836) búcsút vett Keszthelytől. Gyermekei voltak és pedig első házasságából

1. *Goldmark József*, aki orvos lett, majd Amerikába vándorolt, ahol üzleti vállalkozásai révén jólétre tett szert.

Második házasságából:

2. *Goldmark Rebeka* (sz. 1828. Keszthely),
3. *Goldmark Károly* (sz. 1830. u. o.),
4. *Goldmark Herman* (sz. 1831. u. o.),
5. *Goldmark Cili* (sz. 1833. u. o.).

Goldmark Károlyt mint zeneszerzőt bizonyára minden olvasóm ismeri. Legalább a „Sába királynője“ (1875) c. operáját hallotta vagy hallott róla. Ma is műsordarabja Operaházunknak. Ezen kívül még több nevesebb szerzeménye van.

*) *Jókainé Nagy Bella* művészetének beható méltatása olvasható *Kohut Adolf* dr. munkája II. kötetében (413—15), ahol közölve van arcképe is.

A „zsidó udvar“-ban, a Bakachok egykori ősi kúriájában, a zsinagóga szomszédságában született. Szülőházát 1910-ben Keszthely város közönsége Goldmark mellképének reliefjével ellátott emléktáblával jelölte meg.

A *Posner*-család a *Landesberg*-család (I. I. kötet 58—63. lapjain) egyik ága. Őse, *József* Posenben volt rabbi, akinek utódai származáshelyük után vették fel a *Posner* nevet. A családból *Károly Lajos* (1823—1887) 1854-ben megalapította a Posner *Károly Lajos és Fia* kő- és könyvnyomdát, amely „Posner Grafikai Műintézet és Üzleti Könyvek Gyára“ cég alatt 1918-ban részvénytársasággá alakult át.

Posner *Károly Lajos* vállalata gyors fejlődésnek és fellendülésnek indult és 1884-ben térképészettel is foglalkozott. Az 1879. évi párisi világkiállításon a magyar osztály rendezője volt, amely működése elismerésül az „Academie national agricole manufacturiere et commercial“ nagy aranyérmet kapta. De mint kiállítási biztos résztvett már az 1871. évi londoni, az 1873. évi bécsi, majd pedig az 1885. évi budapesti országos kiállítás előkészítéseiben is. Az 1868. évi izraelita egyetemes közgyűlésen a pesti hitközség egyik képviselője volt. Több kitüntetésben részesült és királyi tanácsosi címet is kapott.

Az I. kötet 96—104. oldalain részletesen ismertetem a szitányi *Szitányi*, előbb szitányi *Ullmann* család történetét és leszármazását. A közleményre vonatkozó néhány helyesbítésem, illetőleg kiegészítéseket a következőkben teszem meg.

A család sírboltja a Kerepesi-úti keresztény temetőben van. Itt nyugszanak *Szitányi* *Adolf* (1823—1888), *Szitányi* *Ödönne* (1861—1895), *Szitá-*

nyi Elemér (1881—1899), *Szitányi* Adolfné Nemeshegyi Adél (1883—1914), *Szitányi* Miklós (1896—1917), *Szitányi* Ödön (1854—1918) és *Szitányi* Géza (1857—1931). — A 102-ik oldalon a 15-ik sorban a kis c nagy C-re helyesbítendő. A 103-ik oldalon névelírás is csúszott be az ismertetésbe. Az 5-ik és 6-ik pontokban és az ezen utóbbi pont A), B) és C) alpontjaiban a *Scitovszky* családnév helyett *Szitányi* olvasandó. Akik ott *Scitovszky* néven fordulnak elő, nem *Scitovszky*-ak, hanem *Szitányi*-ak. — Nécspáli *Justh* Gyula (1850—1917) a képviselőház volt elnökének *Szitányi* Vilmától (103. oldal, 3-ik pont) született gyermekei még *Justh* Elza, Lajos és Margit. Egyikük *Pongrácz* Jenő gróf felesége. — Az a) alatti *Jakabffy* neve helyesen Gyula és nem Károly, amint a 100-ik oldalon III. alatt említett *Gorove*-t is Antalnak és nem Adolfnak hívták. *Gorove* Ilonka 1860-ban született és 1918-ban halt meg.

A budai *Goldberger*-család családi hagyomány szerint a XVIII. század első felében az olaszországi Páduából származott el Óbudára. Első ismert őse az 1750 körül született *Ferenc* (megh. 1834), aki foglalkozására nézve aranyműves volt. Habár előkelő vevőközönsséggel bírt, mesterségével mégis felhagyott és megtakarított értékeivel 1784-ben Óbudán kétfestőgyárat alapított. Üzeme kezdetben természetesen szerény keretek között mozgott és csak lassan, kellő óvatossággal fejlesztette egyre tovább. De rövidesen már 3 indigócsávéval és 3 kézínyomó felszereléssel működött. Leginkább vásárookra dolgozott, amelyeken készítményei csakhamar keresett cikkekké váltak.

Fereneknek két fia volt: *Sámuel* és *Gerzson*. Mindketten atyjuk gyárában foglalatatoskodtak. De *Gerzson* lázadó természetével többször összekocant atyjával és egy heves összeütközés után ott-

hagyta az apai házat: útnak indult, hogy függetlenítse magát az apai hatalom alól. Előbb Bécsben, majd Párisban, végül Londonban telepedett le, ahol felvette az angol állampolgárságot is és megszakított szüleivel minden kapcsolatot. Ferenc ki is tagadta és egész vagyonát másik fiára, *Sámuel*-re hagyta.

Sámuel (sz. 1787) nagy lelkesedéssel és kitartással fogott hozzá a gyár fejlesztéséhez. Már 1818-ban a kezdetleges előállítási módról áttért a géperőre. A gyár egyre többféle cikket és azokat egyre nagyobb mennyiségben gyártotta és áruival ott volt az ország valamennyi számottevő vásárán, Debrecenben pedig expositurát tartott fenn. Az egyre fokozódó forgalom pedig újabb és újabb, egyre modernebb berendezéseket tett szükségessé.

A gyár mindjobban haladt előre a fejlődés útján és teljesítménye szinte napról-napra rohamosan emelkedett. Az 1840-ik év elején már 100 munkást foglalkoztatott, mintegy 200.000 forint értékű kelmét dolgozott fel és 120-féle cikket gyártott, amelyeknek nagyrésztét külföldre szállította. Résztvett az 1843. évi kiállításon, ahol 78 kiállító közül aranyérmét kapott. Közben pedig két ízben is balsors érte: 1800-ban és tíz évre rá megint tűz ütött ki a gyárban, amelyek ugyan jelentékeny kárt okoztak a családnak, de az épületeket csakhamar újból felépítették és megkettőzött szorgalommal folytatták a munkát ott, ahol rövid időre meg kellett szakítaniuk. A veszteséget is kiheverték.

Amikor 1848-ban *Sámuel* is elhalálozott, a gyár vezetését özvegye, *Goldberger* Erzsébet és *Fülöp* fia vették át. *Sámuel*nek *Fülöp*ön kívül még 16 gyermeke volt, köztük *Károly* (sz. 1812), *Lipót* (1813—1874), *Dávid*, *Zsigmond* (1816—1871), *Jakab* (1828—1903). A gyár társfőnökei *Dávid*, *Lipót*, *Zsigmond* és *Jakab* lettek.

A függetlenségi harc súlyos megpróbáltatás elé

állította a Goldberger-gyárat is, de *Fülöp* pénzügyi tehetsége sikeresen megküzdött a felmerült nehézségekkel és a gyár megrázkódtatás nélkül állta ki ezeket a nehéz időket is.

Utána a családi békességet megint az egyik fiú zavarta meg. *Károly* apjával történt egy összeszólalkozása után otthagya családját és Chemnitzben egy festőüzemben vállalt alkalmazást. Később egy csehországi hasonló gyár szolgálatába állt. Csak atyja halála után hívták haza testvérei.

A gyár fejlődése rohamosan haladt előre. 1850-ben már 150 munkás dolgozott benne és 260.000 forint értékű pamutcikket és 40.000 forint értékű egyéb cikket dolgozott fel. Átlagban 5—600 vég lenvásznat, 2—2500 vég féllenvásznat és 3500—4000 tucat különféle szélességű és minőségű kendőt gyártott. Három évre rá már 8600 vég pamutáru, 2300 vég lenvászon és 12.400 tucat különféle kendő került ki a gyár gépei alól.

Az 1857-ik év május 6-án nagy megtiszteltetés érte a gyárat: I. Ferencz József császár és király tisztelte meg látogatásával.

Ugyanebben az évben nagy pénzügyi krach rázkódtatta meg a kereskedelmi világot. Számos nagy cég szinte óráról-órára szüntette be kereskedését. De a Goldberger-gyárat alig érintette a nagy pénzügyi válság. Már a következő évben 500 munkás foglalatostkodott munkatermeiben és évi forgalma 1 millió forint körül mozgott. Ekkor már hatalmas, gőzerővel hajtott gépek bonyolították le az üzletet.

Néhány évre rá — 1861-ben — valami okból megbomlott a családtagok között az összhangzatos együttműködés, ami pillanatnyilag megbénította a gyár további fejlődésmenetét. Ekkor történt, hogy *Sámuel* özvegye kivált a cégből és a gyár vezetését teljesen átadta *Fülöp*, *Dávid*, *Lipót*, *Zsigmond*, *Károly*, *Frigyes*, *Jakab*, *Manó* és *Henrik* fiainak.

Goldberger Erzsébet kissé romantikus hajlamú,

pompa- és fényűzést kedvelő, de egyébként jótékony nő volt. Néhány év múlva (1867) ő is elhalálozott. Kevéssel előbb azonban budai előnévvel még magyar nemességet kapott.

Halála után fiai szívós kitartással fogtak hozzá a gyár további fejlesztéséhez és sikerült is nekik azt európai színvonalra és a hazai kékfestő ipar között az első helyre felemelniük.

A gyár 1905-ben 3,500.000 forint alaptőkével részvénytársasággá alakult át és „Goldberger Sám. F. és Fia Rt.” cég alatt ma exportál Európa minden államába, valamint Afrikába, Dél-Amerikába és Ausztráliába.

A család meglehetősen kiterjedt. Az élők közül azonban külön fel kell említenem budai *Goldberger* Leó (sz. 1878) m. kir. kormányfőtanácsos, felsőházi tag, a magyar textilipar vezető egyéniségét, aki a részvénytársaság elnök-vezérigazgatója. Szakértelmével és fáradhatatlan munkásságával tovább vezeti a nagy vállalatot kétszáz éves jubileuma felé.

Ami a család nevét illeti, erre nézve pozitív adat nem áll rendelkezésemre. Egészen bizonyos, hogy a család a *Goldberger* nevet akkor vette fel, amikor II. József császár elrendelte, hogy a zsidóknak vezetéknevet kell felvenniük. Lehet, hogy a *Goldberger* nevet korábbi aranyműves-foglalkozása után vette fel. De az a feltevés is lehetséges, hogy az óbudai Aranyhegy (*Goldberg*) lebegett a család szemei előtt nevének megválasztásánál.

Ez a története az immár több mint 150 éves *Goldberger-gyár*nak és a budai *Goldberger-család*nak.*)

Ennek a százötvenéves kékfestőgyár történetének rövid ismertetése után talán némi érdeklődésre

*) V. ö. Kállay László: A 150 éves *Goldberger-gyár* (Budapest, 1935.)

tarthatnak számot azok a gyárak is, amelyek vele párhuzamosan hasonló ipari üzemek voltak.

Óbuda a XVIII. században egyike volt az ország legnépesebb zsidó telepeinek. Igaz ugyan, hogy 1712-ben még csak 88 lelket tüntet fel az összeírás, akik gróf Zichy Péterné védelme alatt álltak, de már 1737-ben 43 család lakja 198 lélekkel, 1752-ben pedig 52 család élt ott és már rabbijuk is volt. Ez a szám aztán egyre nőtt, úgy hogy 1787-ben 320 zsidó családról számolnak be az írások Óbudáról.

Az 1737-ben Óbudán megtelepedett 43 zsidó család közül mindössze 8 volt a magyarországi származású. A többiek Morvaországból (24), Csehországból (5), Lengyelországból (4), Olaszországból és Ausztriából (1—1) valók voltak. Legrégibb családok az *Abeles*, *Hollitscher*, *Koppel*, *Mandl*, *Nicolsburger*, *Tauss* és a *Trebitsch* család. A XIX. század elején 527-re emelkedett fel az óbudai zsidó családok száma, amelyek között a legelőkelőbbek voltak az *Abeles*, *Bobelle*, *Boskowitz*, *Goldberger*, *Graner*, *Hollitscher*, *Kanitz*, *Kunewalder*, *Offenheimer*, *Reiss* és a *Ziltzer* családok.

Az ottani zsidók sokféle ipart üztek. Többen foglalkoztak kékvázaszonfestéssel is. Ilyenek voltak a már fentebb részletesen ismertetett *Goldberger*-gyáron kívül a *Boskowitz*-, *Deutsch*-, *Grün*-, *Sternthal*- és később a *Spitzer*-gyár. Vásznaik országos híresek voltak. Főleg országos vásárookra dolgoztak.

A XIX. század elején létesült Óbudán *Fináli* Simon kelmefestő gyára, amelyről munkám I. kötetében (71—8) részletesen már megemlékeztem.

Régi alapítású volt az óbudai *Leitner és Fiai* cég is, amely kéknymodájában színes divatkelméket gyártott. Az 1843. évi kiállításon szintén kitüntetésben részesült. Meglehetősen nagy üzem volt, amely télen 100, nyáron 150—200 munkással is dolgozott és mintegy 10.000 vég nyers pamutvásznat dolgo-

zott fel. Üzletet tartott fenn Pesten, de lerakata volt Aradon és Miskolcon is.

Az 1851. évben létesült a *Spitzer Gerzson*-féle textilgyár, amely már kezdetben arról volt jellegzetes, hogy akkor még szokatlan nagyszámú tisztviselői személyzettel dolgozott. Tulajdonosa nagy súlyt helyezett arra, hogy az üzem adminisztrálása kifogástalan legyen. Munkáslétszáma hatvan körül mozgott. Gyártott pamut-, lenvászón cikkeket, perkált, kendőket, stb. Évi anyagbevásárlása elérte a 150.000 forintot. 1855-ben 20.000 vég sima és 5000 vég nyomott rőfös árut állított elő és 15.000 tucat kendőt gyártott.

A gyárban 1855--ben tűz ütött ki, amely elhamvasztotta az egész gyártelepet. *Spitzer Gerzson* azonban nem esett kétségbe. Ott hagyta a kormos falakat és nyomban munkához látott: új — gyorsfehérítőre berendezett — gyárat alapított Óbudán.

A korábbi gyár felszerelése a kor színvonalán állt. Benne 25 indigócsáva, 2 mángorló, 1 cilindergép, 1 porrotn és 15 nyomóasztal voltak felszerelése tárgyai.*)

Az ötvenhetes nagy pénzügyi krach alatt egymásután szüntették be üzemeiket a *Boskowitz I. József* és *Társaság* cég nem kevesebb, mint 2 millió forint passzívával, utána becsukták boltjaikat az *Engländer H. és Fia*, *Guggenberger J. C.*, *Robitschek József*, *Seitz J.* és több más nagykereskedő cég.**)

Lakompak egyike azoknak a sopronmegyei régi zsidó községeknek, amelyek „Öt község“ elnevezés alatt voltak ismeretesek (V. ö. I. kötet 63. old.). Már a XVI. században laktak ott zsidók, akiknek száma

*) A cég főnöke Weisz Adolf volt. V. ö. még I. kötet 47—48. oldalakon a szurdai Szurdai családdal.

**) V. ö. Kállai L. id. munkáját.

a Stájerországból, Bécsből és Sopronból kiüzött zsidókkal annyira megnövekedett, hogy 1851-ben a község 1800 lakosa közül 1200 volt zsidó.

Itt született 1844-ben *Bun Samu* is (meghalt 93 éves korában, 1937-ben), aki előbb tanító, majd felsőkereskedelmi iskolai tanár volt és Nagykanizsán, majd pedig Hatvanban működött. Később újból visszakerült Nagykanizsára, ahol a felsőkereskedelmi iskola igazgatója lett. Utóbb kir. tanácsos és tiszteletbeli tagja volt az Orsz. Izr. Tanítóegyesületnek. A legelső volt, aki magyar könyvviteli könyvet írt. Az egyszerű és kettős könyvvitelről szóló munkájával Magyarországon úttörő munkát végzett. Fia:

Bun József, a Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank vezérigazgatója, áttért. A maga erejéből küzdötte fel magát a bankvezéri állásra. Már gyvakornok korában pályadíjat nyert a Pénzintézeti ellenőrzés c. munkájával. Jelentékeny része van abban, hogy a nagy múltú pénzügyintézet sikeresen küzdötte át a háború, az infláció és a gazdasági válság idejét. Számos iparvállalat alapításában is részt vett. Kincstári főtanácsos. Felesége *Horner Ella*.

Százhusz évvel ezelőtt áttért a *Kohlmann*-család is. *Kohlmann Károly* (megh. 1808) Ujvidéken született majd Pestre költözött. 1814-ben a pesti zsidó hitközség által nagy fáradsággal felállított zsidó iskola első tanítója lett, de már két évre rá lemondott állásáról és kitért zsidó hitéből. Egy ideig mint könyvelő és nevelő működött az *Ullmann*-családnál és ő készítette elő a talajt arra, hogy *Ullmann Mózes* is áttérjen. *Kohlmann* ugyan elhagyta ősei hitét, de ez a körülmény nem ölte ki belőle zsidó érzését, annyira nem, hogy a dohányutcai zsinagóga felavatása (1859) alkalmával a pesti izr. hitközséghez héber nyelvű himnuszt is írt. Né-

metre fordította *Wahrmann* Izráel rabbinak héber nyelven írt „Hazafias virágok“ című ódáját és ezen kívül több német nyelvű munkát is adott ki.

A gróf *Csáky*-családnak zsidó családokkal való házassági kapcsolatai közül az I. kötetben megemlítettem az *Ehrenfeld*, a báró *Harkányi* és a báró *Wodiáner* családokkal való kapcsolatát. Ismeretes a családban még egy zsidó-házasság és pedig gróf *Csáky* Tivadarnak (1834—1894) 1861-ben Genfben *Kaan* Matilddal (sz. 1829. Bécs, megh. 1892) való házassága, aki született zsidónő volt. Házasságukból származtak:

1. *Csáky* György gróf (sz. 1862), akinek első felesége csákvári (?) *Typula* Irma volt, akitől azonban elvált. Második feleségétől sem származtak gyermekek.

2. *Csáky* Vilma grófnő (sz. 1864), akinek viszont két férje volt: 1. (1885) *Grum* Iván, akitől elvált és 2. *Burkhardt* Béla.

Az I. kötet 112—13. oldalain ismertettem a tornyai *Schosberger*, utóbb tornyai *Tornyay*-család lezármazását. Említettem, hogy *Schosberger* Ilona férje báró *Offermann* Viktor, de hiányzik ott első férjének megnevezése. Tornyai *Schosberger* Ilona ugyanis 1883-ban előzőleg gróf *Batthyány* István (1854—1883) felesége volt, majd 1886-ban ment nőül báró *Offermann* Viktorhoz (sz. 1848). Gyermekek — adataim szerint — házasságukból nem származtak.

A család történetének kiegészítéséül még fel-
említem, hogy *Schosberger* Henrik és *Schosberger* Rudolf 1890-ben alapították a selypi cukorgyárat.

Egyike a nagy jövedelmű iparvállalati igazgatóknak *Aschner* Lipót, az Egyesült Izzólámpa és

Villamossági Rt. alelnök-vezérigazgatója. Legutóbbi bevallása szerint évi jövedelme 112 ezer, vagyona pedig 963 ezer pengő. Alelnöke a Magyar Vasművek és Gépgyárak Orsz. Egyesületének és igazgatósági tagja a GYOSZ-nak. — *Aschner* Dávid a Tokodi Üveggyár Rt. és az Egyesület Izzólámpa és Villamossági Rt. igazgatója.

A *Kaszab*-család Hevesmegyéből származott Pestre. Korábbi neve *Kohn* volt. Az élő nemzedék atyja, illetőleg nagyatyja, *Kohn* Bernát 1830-ban a hevesmegyei Szücsiben született. (Még halt 1897-ben Gyöngyösön.) Felesége, *Blumenthal* Amáliától (1835—1921) nyolc gyermeke született: 3 leány és 5 fiú. Ez utóbbiak nevüket *Kaszab*-ra változtatták. Közülük *Kaszab* Soma (1858—1911) fia, *Miklós* okl. építész és építőmester; *Zoltán* az Ipari gázokat termelő Rt. igazgatója; *Elemér* a Magyar Oxigéngyár Rt. igazgatója. — Neves tagja volt a családnak *Kaszab* *Aladár* (1868—1929) udvari tanácsos, a pesti izr. hitközség elnöke, a *Kaszab*-féle csavargyár megalapítója (1894), a magyar ipari élet egyik reprezentánsa, számos kereskedelmi egyesület elnöke, alelnöke és elnökségi tagja, stb. Ő alapította a *Kaszab* *Aladár* és *Józsa* nevű Poliklinikát Pesten. Felesége *Weiszkopf* *Józsa* volt. Gyermeektelenül halt el.

A családból még élnek *Kaszab* *Soma* (l. fennebb) fia, *Miklós* (l. fennebb), akinek felesége *Telkes* *Ilona* (sz. 1905) és gyermekeik: *Máté* és *Tibor*.

Az egyik *Barabás*-családból *Barabás* Sándor felesége *Bettelheim* Irén, akitől gyermekei:

1. *Mariette*, férje *Fonyó* Andor,
2. *Endre* mérnök,
3. *Lidia*, hegedűművésznő.

A békesség mindenesetre egyike a legáldásosabb állapotoknak, de nem mindenkinek van természete hozzá, hogy ezt a nyugalmi helyzetet állandóan fenn tudja tartani. Vannak ú. n. „nehéz“ természetű, irigy, kapzsi, lobbanékony, heves természettel sújtott emberek, akik nem tudják indulataikat még akkor sem fékezni amikor tudatában vannak, hogy — nincs igazuk. Mennyi baj származik ebből, ha hozzá még az illető egyén valami közhatósági funkcionárius is, amilyen az alábbi esetben *Schauer* Ábrahám váradolaszii zsidó bíró volt.

A XIX. század legelső éveiben vegyeskereskedése volt Olasziban a Gilányi-soron bizonyos *Butsum* Cháim török (talán inkább spanyol eredetű) zsidónak. Boltja nem mehetett valami jól, dacára, hogy török dohányt is igen olcsó áron árulgatott, mert csődbe került és egy napon kereket oldott Olasziból.

Mielőtt azonban búcsú nélkül otthagytá volna Olaszit, valami ügyes-bajos dolga, igazabban szólva összetűzése volt *Weinberger* Jakab hitsorsosával. Ügyük a zsidó bíró elé is került.

Igen ám, de *Schauer* bíró meg *Weinberger*-rel volt rossz viszonyban és amikor *Butsum* Chaim javára *Weinberger* ellen marasztaló ítéletet hozott, azt azonnal végrehajthatónak mondta ki, anélkül, hogy bevárta volna a marasztaltnak az ítélet ellen előterjeszthető „feleletét“.

A végrehajtás azonban már nem ment olyan simán, amint azt a bíró talán gondolta. *Weinberger* ellenállt neki, sőt *Schauer* bíró ellen panasszal fordult Rhédey Lajos gróf adminisztrátorhoz.

Ugy látszik, hogy Rhédey grófot nem a legkedvezőbben hangolták *Weinberger* érdekében. Megbízta ugyan Tokody János szolgabírót, hogy vizsgálja ki az ügyet, de *Weinberger*-t illetőleg a következő megállapításokat tette a szolgabíróhoz intézett rendeletében: „mivel *Weinberger* ezen vármegyében hír nélkül jövén és ilyen panaszokra szolgálat

alkalmatosságot, ha magát nem jobbitja meg, ki fog innen végkép utasíttatni, egyben pedig — folytatja a rendelet — szólítsák fel Weinbergert, szünjön meg az ellenszegülésekre alkalmatosságot szolgáltatni, mert különben rossz kimenetele lesz“.

A szolgabíró lefolytatta a vizsgálatot. A jegyzőkönyv tanúsága szerint akkor, amikor Weinberger ellenszegült a végrehajtásnak, „Schauer Ábrahám arra vetemedett, hogy a templomban a kisbíró által nyilván kikiáltatta, hogy senki semmi dologba ne avatkozzon a már gyakor említett Weinbergerrel, mert Bíró ellen kapni nem fog.“ A kihallgatott tanúk szerint „ez a kikiáltás módja egy olyan ember-séges ember ellen, kivált mint Weinberger Jakab ellen, hallatlan dolog és csak egy esméretes nehéz természetű epés embertől telhetne ki, mint Schauer Ábrahám“.

Weinberger a magaviselete ellen emelt váddal szemben egész csomó ellenbizonyítékot mutatott be abból az időből, amikor még előzőleg Nádudvaron lakott. Így Nádudvarról a földesuraság tisztjeivel igazolta, hogy annak bérlője volt és hogy nemes Szabolcs vármegye volt első alispánja előtt is magát annyira megkedvelte, hogy más uraságoknak is „Kegyelmebe s Kegyességeibe ezennel való ajánlásomra méltónak lenni ítélem“ (1808) adta ki az írást az alispán.

A bemutatott sok-sok bizonyítványra Rhédey gróf is pártfogásba vette Weinbergert, aki ettől kezdve a városban az eddiginél is nagyobb megbecsülésben részesült.

A *Weinberger*-család — családi hagyomány szerint — a Kohanita törzsből származik és a XVIII. század elején költözött be Magyarországra. A fennebb említett Jakab fia *Jeromos* a váradolaszui Chevra Kadischának, majd pedig a hitközségnek több éven át elnöke és a mai Zion-templom egyik alapítója volt. Fia, *Weinberger Jenő dr.*, fővárosi

ügyvéd és ugyancsak ügyvéd fia, ifj. Jenő dr. is.
(Lakos: 104—7., 131.)

A *Drucker*-család óbudai család. A mai *Drucker Mór és Fia Rt.*-ot 1862-ben *Drucker Mór* alapította. Kezdetben konfekciógyár volt, a háború után posztó- és bélésáru nagyüzemmé alakult át, 1923-ban pedig részvénytársaság lett belőle. Elnöke *Drucker Géza*. Elnöke még a Győri Textilművek Rt.-nak és elnöke, alelnöke, igazgatósági tagja még számos más kereskedelmi vállalatnak és egyesületnek. Kormányfőtanácsos. — Nem tartozik a szegény emberek közé. „Bevallott“ évi jövedelme 1936-ban 104.359 pengő volt, amivel szemben „bevallott“ vagyona mindössze 609.000 pengő értéket képviselt. Nem keresztelkedett ki.

A beckői *Biró*-család *Biró Károly* budapesti építőmester személyében 1913-ban kapott magyar nemességet. Felesége, *Schweiger Johannától* született gyermekei:

1. *Biró Henrik* (sz. 1866), m. kir. kormányfőtanácsos (1923), székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tag, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara volt beltagja, 1936-ban a képzőművészetek pártolása terén szerzett érdemei elismerésül a polgári Signum laudist kapta. Felesége *Strausz Margit*, gyermekei pedig:

A) *Biró László dr.*, ügyvéd, Pestmegye tb. főügyésze, az „Ügyvédek Lapja“ szerkesztője.

B) *Biró Ella* (megh.), férje volt *Koch László*.

2. *Biró Gyula* építész, kormányfőtanácsos.

Gyermekei:

A) *Biró Edit*, *Solt Miklósné*.

B) *Biró Pál dr.*, a Kühne Mezőgazd. Gépgyár r.-t. cégvezetője.

C) *Biró Andor dr.*, gyáros.

3. *Biró* Etel, férje volt *Kollár* Dávid (megh.)
 4. *Biró* Szidónia (megh.), férje volt *Tiegermann*
 Sándor építész. Gyermekai:
 A) *Tihanyi* Zoltán építómester,
 B) *Tihanyi* Oszkár, okl. építész,
 C) *Tihanyi* Aurél (megh.), banktisztviselő.
 A család összes tagjai ev. vallásúak.

Híres rézmetsző és vésnök-család volt a XVIII. század második és a XIX. század első felében az *Ehrenreich*-család. A család Pozsonyba való. Belőle a XVIII. század közepén élt *Ehrenreich* Ádám rézmetsző művész. Közeli rokona vagy épen fia volt *Ehrenreich* Izsák (sz. 1766) művésnök, aki 1789-ben Pozsonyból Pestre költözött, ahol a tanács engedélyével „vésnöki“ művészetének gyakorlására“ a belvárosi Kemnitzer-féle házban telepedett le. Fia volt *Ehrenreich* Móric (1791—1844), aki áttért és a kereszttségben felvette a Sándor és Ádám neveket. Igen kiváló réz- és acélmetsző volt, akinek metszetei közül nevezetesebbek V. Ferdinánd király, Mária Anna Karolina királynő, gróf Barkóczy Ferenc prímás, báró Wesselényi Miklós, stb. arcképei. Később Bécsben telepedett meg.

A *Horn*-családot, amelyből több neves férfiú emelkedett ki, előbb *Einhorn*-nak hívták. *Ede* és *Antal* testvérek, valamint *Ignác* diósgyőri kereskedő és a Párisban élt *Károly*, *Emma* és *György* nevüket *Horn*-ra változtatták, míg *Antal* és *Ede* harmadik fivérük, *Móric* megtartotta az *Einhorn* nevet. Nevezett *Einhorn* *Móric* a szabadságharcban mint önkéntes Bem hadseregében a tüzérségnél szolgált és 1849-ben ágyúja mellett esett el. — *Horn* *Ede* (1825—1875) eleinte rabbinak készült, később a hírlanírói pályára lépett, majd megalapította a radikális zsidó reformközséget. A szabadságharc alatt

mint tábori lelkész működött Klapka hadseregében, Komárom átadása után azonban menekülnie kellett és előbb Lipcsében, majd pedig Párisban telepedett le. 1869-ben visszajött Magyarországra és Pozsonyban képviselővé választották. 1875-ben a kereskedelmi minisztériumba államtitkár-helyettesnek nevezték ki, azonban kevéssel rá meghalt. Igen sokat írt. Budapesten utcát neveztek el emlékére.

Fia, *Horn Emil* (1858—1937) atyja halála után Párisban telepedett le és sokat fordított francia nyelvre magyar szépirodalmi és történeti munkákból. A francia Becsületrend tisztje, a M. Tud. Akadémia tagja, haláláig a magyar ügy lelkes barátja volt. Francia állampolgár lett és áttért.

Másik fia, *Horn Ödön* (sz. 1864) katonai író, Szentpétervárott nevelkedett, majd visszatért Magyarországra és a Ludovika Akadémián az orosz nyelv tanára lett. Szerkesztette a „Katonai Lapok“-at.

Ede testvéröccse, *Horn Antal* (1834—1906) résztvett a szabadságharcban, több ütközetben kitüntette magát, fogságba került, majd pedig büntetésül hat évig szolgálnia kellett. Utána Ede bátyjához Párisba ment, ahol élénk publicisztikai tevékenységet fejtett ki, majd Szentpétervárra költözött, ahonnan csak a kilencvenes években tért vissza Magyarországra.

Nem tudom, hogy a *Brüll* nevezetűek mind közös törzsből származnak-e? Nekem a családra vagy annak egyik ágára a következő leszármazási adatok állnak rendelkezésemre.

Brüll Lipót (1811—1881), jómódú szülők gyermeke, 19 éves korában beállt sógora, *Steiner Hermann* aradi nagykereskedő nagyváradi liszt- és terményüzletébe, előbb mint annak vezetője, majd pedig 1836-ban azt megvette és „Özv. Steinerné és *Brüll Lipót*“ cég alatt tovább folytatta egészen haláláig. Igen tekintélyes kereskedő volt, akit a Nagy-

váradai Kereskedelmi Csarnok is megalakulásakor az elnöki székbe ültetett. Felesége (1844) *Michel Regina*, a nagy vagyonú *Michel Sámuel* nagyváradai nagykereskedő leánya volt, akitől *Karolina*, *Sámuel*, *Ignác*, *Berta* és *József* nevű gyermekei származtak.

1. *Karolina* férje *Kaufmann József* volt, gyermekei:

A) *Kaufmann Gizella*, férje *Maitinszki Zsigmond dr.*, ügyvéd.

B) *Kaufmann Sándor*.

2. *Sámuel*, felesége volt *Stern Cecil*, gyermekei:

A) *Adél*, férje *Diósi Ödön*,

B) *Berta*,

C) *Margit*.

3. *Ignác* (1848—...) ügyvéd, udvari tanácsos, a budapesti ügyvédi kamarának előbb elnökhelyettese, majd elnöke, a britt állam budapesti konzula, több magas kitüntetés tulajdonosa 1876-ban vette nőül *Neuwelt Ernesztint* (megh. 1904), *Neuwelt Ármin* a budapesti izr. hitközség volt elnökének leányát. Házasságukból egy leánygyermek született:

Brüll Erzsébet, akinek első férje *Moskovits Iván*, második pedig báró *Bornemisza Lipót* volt, akinek leánya:

Bornemisza Mária Anna bárónő.

4. *Berta* férje *Rosenthal Jakab* volt, gyermekei:

A) *Rosenthal Ödön* fakereskedő, aki nevét *Gyárfásra* magyarosította. Felesége *Fleischmann Ilona*. Gyermekei:

a) *Klára*,

b) *Ferenc*,

c) *János*,

d) *Irén*.

B) *Rosenthal Hugó*,

C) *Rosenthal Irén*.

5. *József*.

A *Domony-Brüll*-családról az I. kötetben már megemlékeztem.

Brüll Olga a felesége vajai és ibrányi *Ibrányi Mihály* cs. és kir. kamarás, földbirtokosnak is. Leányuk *Ibrányi Erzsébet Doblhoff* báróhoz ment nőül. Leányuk, *Doblhoff Ily* bárónő írónő.

A foglalkozási statisztika a népességnek csak foglalkozási ágak szerinti megoszlását tünteti fel, de nem szolgáltat adatot arra a kérdésre, hogy az egyes foglalkozások minő hányadban szálltak át apáról-fiúra, vagyis váltak örökletessé egyes családokban. Igaz, hogy felette nagy kutató munkát is igényelne egy olyan összeállítás, amely feltüntetné, hogy például a napjainkban a hivatali, orvosi, ügyvédi, kereskedői, iparosi, stb. pályán működő egyének elődei közül hányan éltek ugyanennek a hivatásnak. Mindenesetre azonban érdekes megállapításokat lehetne tenni egy ilyen statisztikából. Mert tagadhatatlan, hogy egyes foglalkozási ágak igen nagy százalékban öröklődnek át a családoknál. Főleg a hivatalnoki, az orvosi, az ügyvédi az építészeti és még néhány más pályán tapasztaljuk, hogy ezek a foglalkozások igen nagy hányadban válnak örökletessé a családokban. Vannak tehát valóságos hivatalnoki, orvosi, ügyvédi, építészeti, stb. „dinasztiák“.

Az egyes foglalkozásoknak ebben az átörökítő, tovább folytatódó menetében — tagadhatatlan — sok előnyös körülmény nyilatkozik meg. A környezetnek óriási befolyása van a gyermek érdeklődésének ilyen vagy olyan irányban való felkeltésére, kialakulására és megszilárdulására. A kis gyermek kíváncsisága, fejlettebb korban érdeklődése, később segédkezése feletti öröme, a tapasztalatgyűjtés állandósága és a szeretetteljes apai vezetés közvetlensége mind csak elősegítik a hivatás érzetének erősödését, beidegződöttségét és szeretetét.

Minden foglalkozási ágban vannak tehát „dinasztiák“, amelyek három-négy nemzedéken termel-

tek ki magukból nemesak átlag-, hanem kiváló szakembereket.

Egyik ilyen orvos-család a *Grosz*-család. *Grosz* Frigyes dr. (1797—1858) volt a legelső a nagyváradai zsidók között, aki a kereskedelmi pálya helyett az orvosi hivatást választotta életfeladatúl magának. Orvosi diplomáját 1825-ben Bécsben szerezte. Visszatérve szülővárosába, Nagyváradra (1829), az ottani zsidókórház vezető-orvosa lett, de már a következő évben szegénysorsú vakok részére ingyenes ambulatóriumot létesített, amelyet haláláig maga tartott fenn. Több mint 40.000 szembeteget kezelte és 1500 szürkehályog-operációt hajtott végre. 1836-ban a király is meglátogatta intézetét és legfelsőbb elismerésben részesítette. A szabadságharcban mint főorvos vett részt. Áttért.

Felesége *Wertheimer* Henriette (1808—1878) volt, akitől egy fia és két leánya származott: Lajos, Judit és Mária.

1. *Grosz* Lajos dr. szintén orvos volt. Előbb (1850—1870) Nagyváradon folytatott orvosi gyakorlatot, majd Budapestre költözött, egészségügyi előadó, később pedig a Máv.-nál egészségügyi főtanácsos lett. Csatári előnévvel 1878-ban magyar nemesiséget kapott, 1882-ben pedig nevét *Csatáry*-ra változtatta. Felesége, *Gottesmann* Emmától származott fia:

Csatáry Frigyes (1859—1923) azonban már nem lett orvos, hanem mint udvari tanácsos, az Első Dunagőzhajózási Társulat alelnöke és ny. vezérigazgatója, a Máv. ny. igazgató-helyettese stb. halt el. Felesége volt *Rudinger* Cecile. Gyermekei:

A) *Csatáry* Lajos,

B) *Csatáry* Erzsébet, férje *Bálványi* Endre, gyermekük:

Bálványi Hanzi.

2. *Grosz* Judit (1836—1910) férje volt *Grosz* Albert (1819—1901) ugyancsak orvos. Az 1848/49-iki

szabadságharcban mint főorvos vett részt, 1851-től 1867-ig pedig mint Nagyvárad tiszti főorvosa működött. Gyermekei:

A) *Grosz Hilda* (1853—1899), férje volt *Nagy Gyárfás*.

B) *Grosz Jenie* (1856—1918), férje volt *Szunyogh Lőránd*. Gyermekük:

a) *Szunyogh András*,

b) *Szunyogh István*,

c) *Szunyogh Gábor* (megh. 1937).

C) *Grosz Emil dr.* (sz. 1865) orvostanár, 1894-ben egyetemi magántanár, a szemklinika igazgató-helyettese, 1900-ban nyilv. rk. egyetemi tanár, 1900—4 között több fővárosi közkórházban szemész-főorvos, 1903—1918. trachomaügyi kormánybiztos, 1905-ben pedig a szemészet ny. rendes egyetemi tanára és az I. sz. szemklinika igazgatója lett. Számos külföldi és hazai egészségügyi társaság és egyesület, orvosi akadémia stb. elnöke, alelnöke, tiszteletbeli tagja és 1910-től az orvosi továbbképzés központi bizottságának al-, 1926-tól pedig elnöke, stb., stb. A világháborúban mint m. kir. honvéd főtörzsorvos vett részt. Igen gazdag szakirodalmi munkásságot is fejtett ki. Nyugalomba vonult 1937-ben. Áttért. Felesége *Takáts Margit* (megh. 1937. nov. 6.), gyermekei pedig:

a) *Grosz Géza* (megh.), özvegye *Beeler Karola*.

b) *Grosz Imre* (megh. 1931), felesége *Kiss Erzsébet* (megh. 1918) volt; leányuk:

Grosz Edith.

c) *Grosz Andor* (megh. 1918).

d) *Grosz Eszter*, férje (1936) domonyi *Domony Péter*.

e) *Grosz István*.

3. *Grosz Mária*, férje *Wertheimstein Alfréd*. Gyermekük:

A) *Wertheimstein Clarisse*, férje *Strasser A.*

B) *Wertheimstein Aranka*,

C) *Wertheimstein* Rózsika, férje *Rothschild* Charles.

D) *Wertheimstein* Sarolta (megh.).

E) *Wertheimstein* Adrienne (megh.).

F) *Wertheimstein* Henrich, felesége *Schiff* Joey.

G) *Wertheimstein* Viktor, felesége *Feiler* Anna.

A szentlőrinci *Liebermann*-család is egészen orvos-család. Igy *Liebermann* Leó dr.-nak (1852—1926) már atyja is Debrecenben ismert nevű orvos és az 1848/49-iki szabadságharc katonája volt. Nevezett *Liebermann* Leó dr. mint orvos és chemikus 1880-ban az akkori Állatorvosi Tanintézetnél a vegytan tanára lett. 1881-ben áttért és egy osztrák nagyiparos- és katonacsaládból származó keresztény nőt vett feleségül. A 80-as években megszervezte a M. kir. Állami Vegykísérleti Allomást, majd ennek további fejlesztésében az Orsz. M. Kir. Chemiai Intézetet, amelynek első igazgatója volt; ezzel az intézettel vetette meg az egész mezőgazdasági kísérleti ügy alapját, amely később számos más irányú kísérletügyi intézménnyel bővült. E munkájának elismeréseül kapta 1902-ben a magyar nemességet. Ugyanekkor a budapesti egyetem orvosi karának meghívására átvette a Közegészségtan tanszékét mint egyetemi ny. rendes tanár, amelyet élete végéig betöltött. Előzőleg már az orvosi vegytan rk. tanára volt ugyanezen az egyetemen és a kémia tanára az Állatorvosi Főiskolává bővült akadémián. 1910-ben udvari tanácsosi címet kapott. Az egyetem orvosi karának 2 éven át dékánja, a Budapesti kir. Orvosegyesületnek 4 éven át elnöke és az Orsz. Közegészségi Tanácsnak több évtizedig másodelnöke volt. Mindhárom fia szintén orvos.

1. *Leó* dr. (sz. 1883), szemorvos, egyetemi rk. tanár, egészségügyi főtanácsos, fővárosi közkórházi főorvos, az Orsz. Közegészségügyi Tanács tagja.

2. *Pál* dr. (sz. 1885), az élettan magántanára volt Németországban az Erlangen-i egyetemen.

3. *Tódor* dr. (sz. 1891), orr-, gége-, fül-szakorvos, a váci r. kath. Hittudományi Főiskolán az orthophonia rk. tanára, tartalékos ezredorvos.

Ugyanilyen család a *Hasenfeld*-család is, amelyben szintén már három nemzedéken öröklődik az orvosi hivatás. *Hasenfeld* Hermann orvos, korának nagy hírben álló orvosa 1848-ban hitközségi előjáró volt Pesten. Testvére, *Hasenfeld* Arnold ugyanekkor szintén orvos. Ennek fia, *Hasenfeld* Manó (1836—1905) orvosi diplomáját Bécsben szerezte, a pesti egyetemen magántanári képesítést nyert, de a kancellária nem erősítette meg (1863). Ezután Bécsbe ment, ahol a fürdőgyógyászatból magántanár lett, amely képesítésében utóbb a budapesti egyetem is megerősítette. Fia, *Hasenfeld* Artur dr. (sz. 1870) egészségügyi főtanácsos, c. rk. egyetemi tanár, kórházi főorvos, főleg belorvostani és szívbetegekkel foglalkozik. Kikeresztelkedett. Felesége baranyavári *Ullmann* Sarolta (sz. 1870). Házasságából két leánygyermek származott.

A *Dán*-család neve korábban *Diamant* volt. *Diamant* Samu Puchón született 1833-ban, 12 éves korában jött Pestre, ahol az akkor leghíresebb szücsüzletben inaskodott, majd felszabadulva, rövidesen céhszűcs-mesteri képesítést nyert. 1860-ban alapította hasonnevű cégét, amelyből fejlődött ki a mai Pannónia Rt., azelőtt *Diamant* Samu és Fiai cég. Hét gyermeket nevelt fel, akik családi nevüket 1901-ben *Dán*-ra magyarosították.

Két legidősebb fia, *Leó* és *Viktor* 1896-ban vették át az üzemet, amelyben atyjuk inaskodott és „*Dán* Testvérek“ cég alatt folytatták tovább. 1900-ban cs. és kir. udvari szücsök lettek és meg-

kapták a József főherceg és Coburg herceg udvari szállítói címet. *Viktor* 1912-ben kivált a cégből és a János Szanatórium Rt.-nél vállalt érdekeltséget, amelynek mindmáig ügyvezető elnöke, míg helyét a cégben legfiatalabb testvére, *Fülöp* foglalta el. 1930-ban *Fülöp* kivált a cégből és saját neve alatt alapította meg jelenleg is fennálló cégét, míg *Leó* ugyanekkor vejét, *Bokor Imrét* vette magához társul.

A középső két testvér, *Béla* és *Károly* atyjuk üzemét vezették és 1910-ben átalakították azt a Pannónia báránybörnemesítő Rt.-ra, amelynek Londonban is önálló fiókja van és főleg exportra dolgozik. *Béla* 1912-ben kivált a Rt. kötelékéből és bacscai birtokának kezelésével foglalkozik.

A Bécsi-utcai 5. számú házat a második generáció építette fel és halljában őrzik édesatyjuk emlékezetét márványszobor alakjában.

A két leánytestvér *Brichta* Bódog dr. ügyvéd és *Illés* Marcell gyáros felesége.

Ma a család a 2-ik és 3-ik generációval együtt 42 tagból áll. Dán *Leó*, *Béla* és *Károly* kormányfőtanácsosok, *Viktor* kir. kereskedelmi tanácsos. *Leó* (sz. 1870) mint zeneszerző is ismertté tette nevét (d'Amant *Leó*), több mint kétszáz zeneműve van, köztük több operette.

Zsidó származású nő, *Hirsch* Wilhelmina (1848—1870) volt a felesége báró *Nikolics* Fedor (1836—1903) belső titkos tanácsos, volt főrendiházi tagnak is. Házasságukból születtek:

1. *Nikolics* Johanna bárónő (sz. 1870), akinek férje (1892) báró *Duka Géza* (sz. 1867) volt főrendiházi tag. Gyermekük azonban nincsenek.

2. *Nikolics* Fedor báró (sz. 1871), felesége (1907) *Eisler* Melánia (ker.); gyermektelenek.

3. *Nikolics* Erzsébet bárónő (sz. 1877), férje
1. (1899) gróf *Hardegg* Jenő (sz. 1876) kamarás,
2. (1911) nemes *Nemiz* Móric (ker.).

4. *Nikolics* Mihályka bárónő (1882—1901), férje (1900) von *Wich* Lajos (sz. 1868). Leánya: *Wich* Mihályka (sz. 1901).

★

Conrad Ottó, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank ügyvezető igazgatója zsidó származású, utóbb a református hitre áttért szülők gyermeke. Született 1880. aug. 29-én. Atyja (megh. 1880. okt. 8) *Conrad* Frigyes, anyja *Hétsey* Juliánna volt. Közös sírban nyugszanak a budapesti Kerepesi-úti keresztény temetőben. Nevezett *Conrad* Ottó néhány évvel ezelőtt aztán katholizál. Szerény sorsú szülők gyermeke, aki a maga erejéből küzdötte fel magát bankvezéri pozícióra. Élénk összeköttetést tart fenn a katolikus főpapi körökkel; tevékeny híve egyházának és anyagilag is támogatja a katolikus püspöki kart szociális tevékenységében.

★

A *Biedermann*-család kapcsán említettem az I. kötetben (55. old.), hogy *Gerliczy* Erzsébet bárónő (sz. 1888) férje (1910) *Forster* Jenő báró (sz. 1885). Utóbb nevezett a Nemzetközi Hálókocsi Rt. magyarországi képviselője volt és 1937-ben halt meg. Egyetlen leánya tragikus körülmények között húnyt el és hozzá temették édesatyját. — Ugyanezen ismertetésnél 4. pont alatt kimaradt *Gerliczy* István báró (sz. 1895), aki szintén nős. — A 3. alatti *Biedermann* Anna (sz. 1845) első férje (1868 és nem 1865) *Thavonat* báró keresztneve Jenő, *Schaffgotsch* grófé pedig Viktor. *Thavonat* Jenő bárónak (1836—1900) *Biedermann* Annától két fia született: *Thavonat* Gusztáv báró (sz. 1869) és *Thavonat* János báró (sz. 1871). Ez utóbbira további adataim nincsenek. *Thavonat* Gusztáv báró felesége (1901) — forrásaim szerint — *Szepesy* Lujza volt, akitől gyermekei:

1. *Thavonat* Anna bárónő (sz. 1903),
2. *Thavonat* Mária bárónő (sz. 1906),

3. *Thavonat* Viktor báró (sz. 1909),
 4. *Thavonat* Erzsébet bárónő (sz. 1911).

A II. alatt írt *Fejérváry* Géza báró felesége *Láugh* Aranka (sz. 1898) múzeumi őr (öslénytan) volt. — Az 56. oldalon „3. *Korniss* Margit grófnő”-nek nem volt férje *Gudenus* Géza báró. Nevezettnek felesége *Korniss* Mária grófnő (sz. 1878) volt.

Egyike volt a kaukázusi magyar utazóknak és magyar geográfusoknak marosdécsei *Déchy* Mór (1851—1917). Előbb *Deutsch*-nak hívták és nevét 1875-ben változtatta meg *Déchy*-re. Már huszonnégy éves korában résztvett a Magyar Földrajzi Társaság alapításában, amelynek később alelnöke, majd tiszteletbeli elnöke volt. Igen sokat utazott, de legmelegebben a Kaukázus vidéke érdekelte. Erről az utazásairól „Kaukázus. Kutatásaim és élményeim a kaukázusi havasokban” cím alatt nagyszabású munkát írt (1907), amely bővítve német nyelven is megjelent (1905—7., 3 kötet). Gyűjteményei és könyvtára különböző kultúrintézmények birtokába kerültek. Magyar nemességet 1882-ben kapott. — Leánya író.

A *Kurländer*-család *Kurländer* Ráfael személyében a XVIII. század vége felé költözött be Kurlandból Magyarországra. Nagyváradon telepedett le, ahol megnősült. Később több magyarországi városban rabbi állást töltött be. Fiatalon halt el az 1830-as évek elején. Legidősebb fia, *Kurländer* Izsák a múlt század harmincados éveiben zsidó városbíró volt Nagyváradon. Unokáját, *Kurländer* Cillit *Berkovits* Ferenc dr., nagyváradai ügyvéd vette nőül. — *Illés* a tokaaji kerület képviselője volt az 1868. évi izr. egyetemes közgyűlésen. Nővérét *Neumann* Sámuel vette feleségül, akinek fia *Neumann* Armin dr. (1845—1909) udvari tanácsos, országgyűlési képviselő volt. — Másik testvére,

Ráfael (1823—1899) Nagyváradi-Ujvárosban volt fűszer- és rövidárkereskedő. Felesége *Jacobi Szerén* (1831—1911) volt. Gyermekei:

Kenéz-Kurländer Ede dr., a „Szombat“ szerkesztője. Társával együtt építette a jelen század első évtizedében a nagyváradi híres „Fekete Sas“ palotát.

Kurländer Teréz, férje *Ehrenfeld* Mór.

Kurländer Róza (megh.), férje volt *Ullmann* Izidor (megh. 1899).

A cserkúti *Engel*-család közös eredetű a jánosii *Engel*-családdal, amely utóbbiról munkám I. kötetében (22—26. old.) már részletesen megemlékeztem. Őse az 1822-ben született *Engel* Simon, aki testvére volt *Engel* Adolfnak (sz. 1820), a jánosii *Engel*-család őseinek.

Engel Simon sapkakészítő volt és 1841-ben hivatalosan 10 forintra becsült jövedelemfelesleg után fizette a türelmi adót. Utódai később elköltöztek Pécsről.

A családból *Engel* Miksa (1863—1933) kezdetben nagyarányú fakivitellel foglalkozott, később pedig a Fonciere Biztosító Társaság igazgatója lett. Felesége (1889) *Brachfeld* Caesarina volt. Cserkúti előnévvel magyar nemességet is kapott 1895-ben. Héber nyelvű verskötet is jelent meg tőle. Gyermekei:

1. *Engel* György (sz. 1890), felesége (1922) *Szegvári* Lázár Franciska. Gyermekei:

A) *Engel* Babetta (sz. 1923.),

B) *Engel* Péter (sz. 1924),

C) *Engel* Klára (sz. 1927),

D) *Engel* Jolán (sz. 1928).

2. *Engel* Livia (sz. 1891), férje (1914) *Kende* Artúr dr.

Az 1896-ban felsőgallai előnévvel magyar nemességet nyert *Mende* Bódog földbirtokost előbb *Mendl*-nek hívták. Szülei *Mendl* Vilmos (sz. 1809. Jánosháza) és *Löwisohn* Rozália (sz. 1812. u. o.) voltak, akiknek gyermekei voltak:

1. *Karolin* (sz. 1836),
2. *Lajos* (sz. 1838),
3. *Regina* (sz. 1843),
4. *Borbála* (sz. 1844),
5. *Zsigmond Félix* (sz. 1848), aki nevét *Mende* Bódogra magyarosította. Gyermekei:
  - A) *Valér* (sz. 1886), műépítész,
  - B) *Zsuzsánna* (sz. 1894),
  - C) *Józsa* (sz. 1895),
6. *Sándor* (sz. 1850).

Az 5-ik pont alatti *Zsigmond Félix* kivételével, aki nevét *Mende*-re változtatta, a többiek megtartották *Mendl* nevüket.

Másfél évtized múlva alapításának (1852) századik évfordulójához érkezik a *Grauer* Miksa udvari szállító (1876) likőr-, rum- és ecetgyára cég. A család Sziléziából származott Magyarországra. Őse, *Grauer* Hirsch 1760 körül született, felesége, bizonyos Fány pedig 1847-ben halt el és Teschenben van eltemetve. Magyarországra fia, *Grauer* Lipót jött, aki szeszkereskedő volt. Felesége, *Glücksman* Jetty Ratiborból (porosz Szilézia) származott. Négy gyermekük volt: egy leány, aki korán húnyt el és 3 fiú: Miksa, Albert és Márkus. Közülük Márkus összes gyermekei elhaltak; Albert utódai Franciaországba, illetőleg Belgiumba származtak el, míg *Miksa* (1829—1895) 1852-ben megalapította Pesten a máig fennálló, fennebb nevezett gyárat, amelynek általános denaturáló telepe a Ferencvárosban, borlepárolója, szeszfinomítója, bornyagkereskedése és sziklapincészete pedig Kőbányán van és egyike az ország legtekintélyesebb ipari vállalatainak. Nevezett *Grauer* Miksa székesfővárosi bizottsági tag,

többszörös budapesti háztulajdonos, nagybirtokos (csudaballai birtokát gr. Andrássy Gyulától vásárolta meg) volt. Felesége, *Schuller Annától* (1832—1922) hat gyermeke született, névszerint a következők:

1. *Eugénia* (1859—1929), tekintélyes egész vagyonát jótékonycélokra hagyta; férje volt, 1. *Wittman Lázár dr.* (1846—1887) időrendben Magyarországon a legelső gyermekgyógyász--specialista,

2. *Szabó József* mérnök, fővárosi bizottsági tag, a Közmunkák Tanácsának tagja.

2. *Irma* (megh.) férje 1. *Schwimmer Pál*,

2. *Pálmai Károly* mérnök. Gyermeük:

A) *Pálmai László* (megh.),

B) *Pálmai Erzsébet*, akinek első férje *Borsodi Sándor* volt, második férje *Freud Dezső*.

3. *Paula*, férje *Salgó József dr.*, ügyvéd. Gyermekei:

A) *Salgó Lajos* (megh.), felesége *Tornyay Katalin* bárónő (1896—1934); gyermekei:

a) *Salgó Teréz*,

b) *Salgó Iván*.

B) *Salgó Lilly*, férje *Newwirth Rezső*, OFA igazgató. Fia

Newwirth János (megh.).

C) *Salgó Margit* (megh.), férje *Baumann János dr.*, ügyvéd. Leánya

Baumann Piroska.

4. *Franciska*, férje *Glass Izor dr.*, orvos, kir. tanácsos. Gyermekeik:

A) *Glass Alice*, férje *Pollák Gusztáv* grázi bornyagykereskedő, tart. tüzérszázados. Fia

Pollák György.

B) *Glass Edít*, férje *Schmidt Sándor dr.*, ügyvéd. Gyermekei:

a) *Schmidt Márta*, férje *Kovács József*,

b) *Schmidt Katalin*.

C) *Glass Elemér dr.*, orvos.

5. *Artur* (megh.).

6. *Vilmos* dr. (1866—1932) ügyvéd, gyáros, fővárosi bizottsági tag, szkv. százados, hitközségi előljáró, az I. Sz. Gy. E. alapító elnöke, ipartestületi elnök, nagy könyvgyűjtő, klasszikus műveltségű férfiú, kiváló szónok, e mellett a szerénység mintaképe volt. Felesége, *Herzman Irén* (*Herzman Bertalan* tőzsdetanácsos leánya). Fia:

Miksa Pál dr., a Grauer cég jelenlegi tulajdonosa, tart. huszárhadnagy, ipartársulati elnök.

A *Kilényi*-családnak előbbeni neve *Klein* volt. Nevét 1874-ben *Klein Mór* pesti, 1875-ben pedig *Klein Dávid* aradi lakos és ez utóbbinak gyermekei: *Ede*, *Adolf*, *Róza*, *József* és *Eszter* változtatták át *Kilényi*-re (6461—74., ill. 42155—75. B. M.). — A családból *Klein Hermann* nevét a magyar irodalomtörténetbe írta be. 1842-ben megindította a „*Der Ungar*“ c. jól szerkesztett szépirodalmi divatlapot. Kevéssel rá áttért az ev. hitre. Ő volt a második magyarországi zsidó lapszerkesztő. A keresztségben *János* nevet kapott. Fia volt *Kilényi Hugó* (1840—1924) a hivatali ranglétrán miniszteri tanácsosi rangig emelkedett és elnöke volt a Keleti Tengerhajózási Társaságnak. *Kilényi* előnévvel 1891-ben magyar nemességet is kapott. Leánya, *Júlia* 1904-ben nőül ment *Berend Miklós* dr.-hoz (1870—1919), az 1919. évi ellenforradalom vértanújához (l. *Berend* alatt).

Nem ugyan magyarországi, hanem itteni zsidó családokkal házassági kapcsolatokba került, olaszországi régi zsidó család a *Senigaglia*-család. Egy előttem fekvő családfa szerint őse a XV. század második felében élt *Graziadio Senigaglia*, akinek fia, *Salamone di Scandiano* fiaiban a család két ágra szakadt. Az egyik ág — úgy látszik — kihalt, míg a másik ág — amelynek őse az 1550. szept. 15-én született *Isaia* — fiágon is napjainkig él. A család-

ból Alberto felesége *Breuer* Mária (Pozsony), akiknek gyermekei közül Eugénia (1853—1926) *Baumgarten* Henrik (sz. 1855) udvari tanácsos, a Ganz Rt. alelnökének felesége volt; Klára férje *Guttman* N.; Emilia (1857—1937) férje *Auer* Gyula (1857—1937), az Auer Dávid és Fiai textilmagykereskedő cég főnöke; Bianca férje *Granichstaeden* N.; Károly felesége pedig *Albahari* Paula. A család többi tagjai közül Guiseppa gyermekei Milanóban, Triestben és Görzben élnek. — A családnak — állítólag — polgári címere is van, amely jobbharánt vágott pajzsban lenn hatágú csillagot, fenn pedig a hasítási vonalon lépdelő, felemelt jobbában golyót tartó oroszlánt mutat; sisakdísz: a pajzsbeli oroszlán növekvőleg.

A modern cionizmus megalapítója, *Herzl* Tivadar (1860—1904) író és hírlapíró, igen érdekes múltú családból származott. Egyik őse, Löbl spanyol zsidó volt; az inkuizíció nyomása alatt kereszténnyé lett; szerzetesrendbe lépett; majd amikor Törökországba menekült, visszatért ősei vallásához. Atyja, Jakab, Budapestre költözött és itt házasságra lépett *Diamant* Jeanettel (sz. 1837). *Diamant* Jeanette hatodmagával *Diamant* Hermann (sz. 1803) pesti házalónak volt a leánya. Anyjuk bizonyos Johanna (sz. 1804) volt. A hat testvér közül négyen voltak leányok és ketten fiúk: *Diamant* Móric (sz. 1827) és *Diamant* Vilmos (sz. 1828).

A *Herzl*-család 1878-ban Bécsbe költözött. Ettől kezdve az ifjú Tivadar egészen a hírlapírásnak és az irodalomnak élt. „*Der Judenstaat*“ (Wien, 1896) című munkájával indította meg a cionista mozgalmat Bécsben. Ebben vetette fel a palesztinai zsidó állam létesítésének tervét, aminek érdekében járt a pápánál, a német császárnál és a török szultánál is.

Unokaöccse *Heltai* Jenő (sz. 1871) író és hírlap-

író, több verskötet, számos elbeszélés és regény, valamint több színmű, köztük a „János vitéz“ (Bakonyi Károlyval, Kacsóh Pongrác zenéjéhez) szerzője. A francia Beesületrend tulajdonosa (1927).

Debrecen város közéletében a nyolevanas években igen tekintélyes szerepet játszott *Balkányi Miklós* dr. (1855—...) ügyvéd. Eredetileg *Weinberger*-nek hívták és nevét 1875-ben Gyula és Emil gyermekeivel változtatta át *Balkányi*-ra (2939/75. B. M.). Elnöke volt a debreceni izr. hitközségnek, tagja volt a város törvényhatósági bizottságának, tiszteletbeli főügyésze a városnak, stb. Igen tevékeny részt vett város kulturális fejlesztése terén.

Ugyanebből a *Weinberger*-családból származott *Balkányi Kálmán* dr., aki nevét 1877-ben változtatta át erre a névre (30.005/77. B.M.). Fia, *Balkányi Kálmán* (sz. 1883) ügyvédi oklevelet szerzett, majd az OMKE titkára, 1918-ban pedig annak igazgatója lett. A magyar közgazdasági élet terén élénk buzgalmat fejt ki. Az OMKE főszerkesztője is.

Helfy Ignácot (1830—1897) előbb *Heller*-nek hívták. Az 1848-49-iki szabadságharcban mint hadnagy vett részt. Már ebben az időben foglalkozott publicisztikával. A szabadságharc után haditörvényszék elé állították és internálták. Páduában keresztkedett meg az 1850-es évek közepén. 1869-ben ellenzéki lapot indított, amelyben a kiegyezést támadta, amikor aztán hazajött. Kossuth ajánlatára képviselővé választották meg. Haláláig volt képviselő mindig ellenzéki elvekkkel, mint a szélső balpárt egyik vezetője. Sokat írt magyar és olasz nyelven s nem kis érdeme van abban, hogy elsőnek ismertette olasz nyelven a magyar írókat és a magyar irodalmat. Ő adta ki Kossuth Iratait is. Szegény zsidó családból származott s mint fennebb már említettem, meg-

lett korában katholizált. Felesége egy olasz nő volt, gyermekei azonban nem voltak.

Attért család a botfai *Hüvös*-család is. Előbb *Hirschel*-nek hívták és nevüket *Hirschel* József ügyvéd és gyermekei: Kornél és Iván 1882-ben változtatták át *Hüvös-re* (1838/914. B. M.) — *Hüvös* József (1848—1914) ügyvéd, királyi és udvari tanácsos, a Budapesti Villamos Városi Vasút Rt. megalapítója és elnök-vezérigazgatója volt. Ő alapította a budapesti földalatti villamos vasutat is. Erdemei elismeréseül botfai előnévvel 1897-ben magyar nemességet kapott. Felesége *Heller* Mária volt. Fiai közül *Kornél* (1875—1905) író volt, akinek két színdarabját a budapesti Nemzeti Színház is előadta. — *Iván* (sz. 1877) a nevezett Városi Vasút Rt. vezérigazgatója volt, de nevét több ballett („Havasi gyopár“, stb.), de főleg a nagy sikert aratott „*Katinka* grófnő“ c. operettje tette ismertté. — *László* (sz. 1883) szobrászművész, több budapesti szobormű alkotója. — Nővérük *Lengyel* Andor dr., a Beszkárt ügyészének felesége.

Kunffy Adolf (1838—...) a szabadságharc alatt beállt Garibaldi légiójába és 1864-ig szolgált. Vetter Antal altábornagy és főparancsnok Nápolyba rendelte, ahol gróf Teleki Sándor mellett a légió katonái és politikai képviselőitében segédkezett. 1869-ben tért vissza Magyarországra és gazdálkodni kezdett. Két ízben elnöke volt a kaposvári zsidó hitközségnek és annak érdekében jelentékeny anyagi áldozatot hozott. Közművelődési célokra is tekintélyes alapítványokat tett. Atyja *Kohn* Simon (Kaposvár) volt és egyetlen fia volt szüleinek. Somogytúri előnévvel 1912-ben magyar nemességet is kapott. Felesége, *Hochsinger* Herminától (megh. 1918) négy gyermeke származott:

1. *Lajos* (sz. 1869) somogymegyei földbirtokos (817 kat. hold), festőművész (főleg magyar genreképek). Felesége *Tiller Ella*. Áttért. Fia:

Zoltán (sz. 1902).

2. *Károly* (1871—1916), felesége *Wolf Sári* volt. Fia:

Lajos (sz. 1905).

3. *József* (1877—1927).

4. *Emma* (sz. 1872), férje alsódomborúi *Zalán Ödön*.

A családból *Károly* nejeinek Tolnamegyében 1427 kat. hold birtoka van.

A „cukorkirály“-nak nevezett báró *Hatvany*-család ma is egyike az ország legvagyonosabb zsidó, illetőleg részben már áttért zsidó családainak. Nem minden tagja tért át, sőt az áttért *Hatvany Péter* báró kevéssel halála előtt ismét visszatért ősei hitéhez (1936). A családnak úgy a kerepesi-úti keresztény, mint a zsidó temetőben is van családi sírboltja.

A családot előbb *Deutsch*-nek hívták. Őse *Deutsch Ignác* (1803—1873) Aradon született és innen is indult el a család a vagyonosodás útjára. Felesége *Adelsberg Teréztől* (1802—1863) ott születtek fiai: *József* és *Bernát* is (l. alább). Később birtokosok lettek Hatvanban és nevezett *Deutsch József* és *Bernát* hatvani előnévvel 1879-ben magyar nemességet kaptak. *József* fia *Sándor* (1852—1913), továbbá *Bernát* fiai: *József* (1858—1913), *Károly* (1863—...) és *Béla* (1866—1933) 1897-ben engedélyt kaptak a *Hatvany-Deutsch* kettős családnév viselésére, 1908-ban pedig magyar bárói rangra emeltettek. *Károly* 1911-ben, *Ferenc* és *Lajos* pedig 1917-ben a *Deutsch* név elhagyásával nevüket *Hatvany*-ra változtatták.

A család vagyonosodásának alapját még

Deutsch Ignác (l. fennebb) vetette meg, aki a később elsőrendű ipari és kereskedelmi vállalatát szervezett „*Deutsch I. és Fia*“ céget (előbb Aradon, majd Pesten) megalapította. Több más ipari és közgazdasági vállalatot is alapított. Munkáját főleg unokája, *Sándor* (1852—1913) folytatta, aki cégébe beolvasztotta a „*Kohner Adolf és Fiai*“ és a „*Brüll Henrik és Fiai*“ cégeket, amelyeket újra felvirágoztatott. *József* (1858—1913) nevű unokaöccsével megvetette a hatalmas hatvani cukorgyár alapját, másik unokatestvérével, *Béla*-val (1866—1933) pedig a sárvári és több alföldi cukorgyárat létesítette. Résztvett a Fővárosi Sörgyár alapításában és számos más ipari vállalat megteremtésében is. Erdemej elismerésül a király főrendiházi taggá nevezte ki.

Nagyon gazdag család volt és az ma is. Cukorgyáraik igen nagy üzemek és a magyar ipari élet fontos közgazdasági tényezői. Az 1889-ben alapított hatvani cukorgyár 40—50 tisztviselőt és 6—700 munkást foglalkoztat. Időközben részvénytársasággá alakult át és jelenleg 2343 kat. hold saját birtoka van. Ezenkívül *Hatvany Ferenc* bárónak és *Hirsch Albert*nének, szül. *Hatvany-Deutsch Irén*nek Hatvanban 2278, *Hatvany József* és *Sándor* báróknak 3789, *Hatvany Sándor* báró örökösének Heréden 463 kat. hold saját birtokuk van, *József* és *Sándor* bárók pedig Versegen 201 kat. hold bérleten is gazdálkodnak.

A család tagjai közül még felemlítendőek *Hatvany Ferenc* báró (sz. 1881) festőművész, akinek több festménye van a Szépművészeti Múzeumban, amelynek több értékes külföldi mesterművet is ajánlkozott. Lelkes műbarát is, — *Hatvany Lajos* báró (sz. 1880), író és lapszerkesztő, akinek több önálló kötete is jelent meg. — *Hatvany Lily* bárónő (sz. 1890), író. Több regénykötete és színműve ismertté tették nevét.

Amikor 1933-ban meghalt *Hatvany Béla*, fiai: *Pál* és *Péter* bárók kérték az addigi vagyonszétosztás megszüntetését. A család teljesítette kívánságukat és *Péter* báró megkapta a sárvári cukorgyárat, *Pál* báró pedig a román textilgyárat. *Péter* báró (megh.) felesége *Abel-Gyagyovszky Vally*, egy dúsgazdag gráci gyáros leánya volt, akivel élénk társadalmi életet élt úgy Sárvarott, mint Budapesten. Versenyistállót is tartott fenn. Gyermeük azonban nem volt és vagyona nagy részét árvaházakra hagyta. A zsidó temetőben levő családi sírboltban temették el. A család többi tagjai azonban nagyrészt áttértek.

A családnak, bár talán nem egészen teljes, de mégis meglehetősen részletes leszármazása ez:

Deutch Ignác (1803—1873) felesége *Adelsberg Teréz* (1802—1863) volt. Gyermekeik voltak *József* és *Bernát*.

1. *Hatvany-Deutsch József* (1824—1903) 1879-ben magyar nemességet kapott. Tagja volt a főrendiháznak. Felesége, *Krieshaber Paulától* (1833—1899) születtek:

1. *Hatvany-Deutsch Sándor* báró (1852—1913), aki 1908-ban lett báró. Nevét több jótékonycélú alapítvánnyal is emlékeztetessé tette. Így többek között 1912-ben 200.000 korona alapítványt tett a Poliklinikai Egyesületnél új kórházi épületre. Felesége hatvani *Deutsch Emma* (1869—1901) volt, akitől gyermekei:

A) *Hatvany Lajos* báró (sz. 1880), író, lapszerkesztő. Első felesége *Winsloe Christa* szobrásznő, egy régi skót eredetű család tagja volt, második felesége (1924) *Marton Erzsébet*.

B) *Hatvany Ferenc* báró (sz. 1881), festőművész (l. fennebb), felesége (1919) *Lukács Lucia* (sz. 1896), *Lukács László* volt miniszterelnök leánya. Gyermekei:

- a) *Hatvany Alexandra* bárónő (sz. 1920),
- b) *Hatvany Sándor* báró (sz. 1925).

C) *Hatvany-Deutsch* Irén bárónő (sz. 1885), férje (1905) *Hirsch* Albert.

2. *Hatvany-Deutsch* Hermina (1854—1924), férje (1874) zempléni *Moskowitz* Géza (1851—1913).

3. *Hatvany-Deutsch* László (1856—1880).

II. *Deutsch* Bernát (1826—1893), 1879-ben magyar nemességet kapott. Felesége (1857) *Weisz* Laura (1837—1904). Gyermekai:

1. *Hatvany-Deutsch* József (1858—1913), 1908-ban báró lett. Főrendiházi tag volt. Felesége vágújhelyi *Laczkó* Fanny. Gyermekai:

A) *Hatvany* Lily bárónő (sz. 1890), írónő. Férje volt báró *Madarasy-Beck* Gyula (sz. 1872), akitől elvált.

B) *Hatvany* Endre báró (sz. 1892),

C) *Hatvany* Antónia bárónő (sz. 1894),

D) *Hatvany* Bernát báró (sz. 1900).

2. *Hatvany-Deutsch* Emma (1859—1901), férje *Hatvany-Deutsch* Sándor (1852—1913).

3. *Hatvany-Deutsch* Adél (1861—1900), férje (1883) tornyai *Schosberger* Nándor.

4. *Hatvany-Deutsch* Irén (1862—1880).

5. *Hatvany* Károly báró (sz. 1863), 1908 óta báró. Felesége (1896) *Csányi* Renée (sz. 1875). Gyermekai:

A) *Hatvany* Marianne bárónő dr., orvos; férje *Kerekes* György.

B) *Hatvany* János báró (sz. 1901).

6. *Hatvany* (*Hatvany-Deutsch*) Béla báró (1866—1933), szintén 1908 óta báró. Főrendiházi tag volt. Felesége *Taussig* Klára (sz. 1878). Gyermekai:

A) *Hatvany* Pál báró (sz. 1900),

B) *Hatvany* Péter báró (1903—1936), felesége *Abel-Gyagyovszky* Vally (Graz), színésznő.

7. *Hatvany-Deutsch* Janka (sz. 1874), férje (1897) csetei báró *Herzog* Mór (sz. 1869).

A *Purjesz*-család Szentesre való. Ott születtek 1845-ben *Purjesz Zsigmond dr.* (megh. 1896), 1846-ban másik *Purjesz Zsigmond* (megh. 1916), *Purjesz Ignác dr.* (1857—...) és *Purjesz Imre* (1890—1927). — *Purjesz Zsigmond dr.* (1845—1896) orvos, egyetemi magántanár volt a budapesti egyetemen. Számos önálló orvostudományi munkát írt és fordított. Öccse, *Purjesz Ignác* (1857—...) jeles fülorvos és szintén számos orvosi mű szerzője volt. Ugyancsak orvos volt a másik *Purjesz Zsigmond dr.* (1846—1916) is, aki udvari tanácsos, ny. r. egyetemi tanár és a belgyógyászati klinika igazgatója volt Kolozsvárott. Belsőecseri előnévvel 1911-ben magyar nemességet is kapott. Fia, *Purjesz Béla dr.*, közkórházi főorvos Gyulán.

Purjesz Lajos (1881—1925), a „Világ“ c. már megszűnt politikai napilap főszerkesztője volt. *Purjesz Imre dr.* (1890—1927) hirlapíró testvére, *Purjesz Béla dr.*, egyetemi ny. rendes tanár Szegeden.

A családból való *Purjesz János dr.*, Szentes ny. tiszti főügyésze, akinek leánya, *Juliska* nőül ment *Rupert Rezső dr.* (sz. 1880) budapesti ügyvéd, országgyűlési képviselőhöz.

A *Kármán*-családot előbb *Kleinmann*-nak hívták. *Kleinmann Lipót dr.* Szegeden a „Szegedi Híradó“-nak volt a munkatársa. Meghalt ugyanott 1876-ban. Fia, *Mór* (1843—1915) 1874-ben nevét *Kármán*-ra változtatta (42686/74. B. M.). Igen kiváló pedagógus és termékeny szakíró volt. Megszerezvén a tanári képesítést, rövid tanároskodás után Eötvös báró Lipcsébe küldte ki a gyakorlati tanárképzés tanulmányozására. Innen hazatérve a tanárképző intézetben a filozófia és pedagógia tanára lett és kidolgozta a gimnáziumi tantervet. Később a kultuszminisztériumban teljesített szolgálatot, kir. tanácsosi és egyetemi ny. r. tanári címet,

1907-ben pedig szőlőskislaki előnévvel magyar nemességet kapott. A magyar középiskolai oktatásügy egyik újjászervezője volt. Fiai közül *Ferenc* ny. tanár, *Tódor* (sz. 1881) műegyetemi tanár, a göttingeni tudományos társaság tagja (1925). Főleg a hydrodynamika és a repülés elméletével foglalkozik. Több németországi szakfolyóirat állandó munkatársa.

A *Groók*-család két ágára vannak genealógiai adataim. A család őse *József*, akinek fia *Dávid* (felesége *Engel Júlia*), gyermekei: *Ignác*, *Adolf*, *Zsigmond*, *József*, *Gyula*, *Hermann* és *Samu*.

I. *József* ága:

József felesége *Schwarz Júlia* (Olmütz) volt; gyermekeik:

1. *Károly*, felesége *Haas Emmi*; gyermekeik:
A) *József* — B) *Péter*.

2. *Irén*, férje *Stross Gusztáv*.

3. *Fritz* dr., felesége *Löwenthal Stella*; gyermekeik: A) *Hilda*, férje *Stanislaw Majinski* — B) *Gréte*.

4. *Hugó*, felesége *Bloch Elza*; gyermekei: A) *József* — B) *Ferenc*.

5. *Hans*, felesége *Karlsohn Lujza*; gyermekei:
A) *Erna* — B) *Ferenc*.

II. *Gyula* ága:

Gyula, felesége *Schwarz Klementina* (1847--1927); gyermekei:

1. *Malvin*, férje *Radó Bertalan*; fia: *Radó Gyula* dr., felesége *Komlós Marika*; gyermekei: *Radó Gábor* és *Radó Márta*.

2. *Ödön*, felesége *Buchwald Ilona*; gyermekei:
A) *Magda*, — B) *Zsuzsi*, férje *Hulényi Béla*.

3. *Ernö* dr., felesége *Pollatsek Irma*; gyermekei: A) *Béla* dr., orvos, felesége *Forgács Rózsi*, leánya *Panna*, — B) *Gyula* dr., — C) *Vera*, férje *Roboz Pál*, leánya *Roboz Ágnes*.

4. *Béla*, felesége *Szabó Katalin*; fia *László*, felesége *Gyémánt Piroška*; fiai: a) *László*, — b) *Imre*.

Egyike volt a ritka nagy üzleti mozgékonyssággal és kereskedői élénkséggel megáldott üzletembereknek *Klein Berthold* (1850—1912), a kilencvenes években Budapest egyik legismertebb textilnagykereskedője és egyben egyike a főváros legnagyobb házvagyon-birtokosainak is.

Hatalmas vállalata és gazdagsága pedig igen szerény kezdetből indult ki és alig néhány évtized alatt nőtte ki magát az akkori Magyarország egyik legtőkeerősebb kereskedelmi tényezőjévé. *Klein Berthold* saját üzletkörén kívül is élénk tevékenységet fejtett ki más vállalatok igazgatóságának kebelében is.

Közgazdasági érdemei elismeréseül m. kir. udvari tanácsosi címet kapott és tagja volt Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának.

Felesége, *Strausz Róza* (megh. 1920) felekezeti különbség nélkül gyakorolt jótékonyságáról ismert nő volt, akitől három leánya származott, ú. m. *Irma*, *Paula* és *Ilona*.

1. *Irma* dr. *Pick Jenő* (megh. 1924.) földbirtokoshoz ment nőül;

2. *Paula* dr. *Kövesi Géza* egészségügyi főtanácsos, a Szeretet-kórház igazgató-főorvosának a felesége, leánya:

Kövesi Mariette, férje margitai *Neumann János* dr., egyetemi tanár (Princeton N. Y.);

3. *Ilona* (megh. 1935), férje dr. *Lengyel Aurél* ny. miniszteri tanácsos. Ez az ág katholizált.

Az a *Singer*-család, amelyből *Singer Zsigmond* kápolnásnyéki előnévvel 1916-ban magyar nemességet kapott, adataim szerint Lovasberényben volt megtelepedve. Legalább ott született 1815 körül *Singer Ascher*, aki 1858-ban az ottani izraelita

iskola főtanítója volt. Meghalt 1889-ben. Felesége, *Baumgarten* Johannától (1825—1875) nyolc gyermeke származott, és pedig:

1. *Melánia* (1846—1918), akinek első férje *Trebitsch* Henrik (1838—1872), második férje pedig *Trebitsch* Lipót (1840—1906) volt.

2. *Tivadar* (1849—1890).

3. *Béla* (sz. 1850), felesége színóbányai *Kramer* Jenny; gyermekei:

A) *György*, — B) *Lola*, — C) *Ede* (meghalt 1912).

4. *Teréz*, férje (1872) *Ratzendorfer* Gyula.

5. *Antal* (1854—1903), ügyvéd, felesége marosváradjai *Glück* Sarolta volt; gyermekeik:

A) *Alfréd*, — B) *Pál*, — C) *Andor*, — D) *Ede*, — E) *Tivadar* (megh. 1912).

6. *Albert* (1856—1905), felesége *Brüll* Adél.

7. *Zsigmond* (sz. 1857), kápolnásnyéki előnévvel 1916-ban magyar nemességet kapott. Felesége gárdonyi *Neumann* Róza; gyermekei:

A) *Ferenc*, — B) *István*.

8. *Emil* (1859—1907), felesége színóbányai *Kramer* Róza; gyermekei:

A) *Hans* (megh. 1922), — B) *Ede*.

A XVIII. század legelején Budán három kiváltságos zsidó család élt: *Ulmo Löw*, *Schwab* Izsák és a *Schlesinger* családok. Az első kettő Svábiából származott oda és — mint *Büchler* írja — *Oppenheimer* bécsi udvari szállítónak voltak üzleti megbízottjai. „1715 óta a budai és belgrádi várba szállítottak nagy mennyiségű gabonát, a hadsereg élelmezése körül mindenkor serénységet fejtettek ki, amiért aztán III. Károly 1718. máj. 6-án kiváltsággal ajándékozta meg őket. Megadta nekik a jogot, „hogy ők, nejeik, gyermekeik és szolgálattevőik, valamint egyenes ágon leszármazó fiaik és unokáik

mindazon helyen, ahol a többi zsidók a mi császári királyi beleegyezésünkkel türetnek, bárhol is említett magyar királyságunkban bátorságosan élhetnek és időzhetnek és foglalkozásukban, szokásaikban és sajátos szertartásaikban a zsidó-testület cs. kir. szabadalmi ellenére semmi módon ne terheltessenek, alkalmatlanságot ne szenvedjenek s háborgattassanak, nem kevésbé bárhol szabadon és bátorságosan utazhassanak, kereskedhessenek, foglalkozhassanak és mindazon engedményeket, melyeket a többi zsidók tőlünk vagy elődeinktől nyertek, bárminő akadály és ellenmondás nélkül használhassák, bírhasák, élvezhessék és végre bármely városunkban és mezővárosunkban (kivéve sz. kir. bányavárosainkat és a zsidóság felvétele és türetése miatt már régóta kiváltságolt más helyeket) az illető helyeknek kiváltságai és immunitásai fentartása mellett, ezenkívül bebocsájtásuk és felvételük miatt az illető helyek tanácsával és közönségével igazságos és méltányos megállapodásra és egyezségekre jutván, megtelepedhetnek s ott tetszésük szerint szállást, házakat bérelhetnek vagy vásárolhatnak, vagy saját költségükön felépíthetnek és amint előrebocsájtattott, ott szabadon kereskedhetnek, zsidó szertartásaikat használhassák, megtarthassák és élvezhessék“. A király a két üzlettárs számára különösen megengedi Budának lakhelyül választását.

A budapesti poliklinika egyik megalapítója, *Lichtenberg* Kornél 1849-ben Szegeden született (megh. 1933). A budapesti egyetemen nyert magántanári képesítést. A poliklinika megalapításától (1883) kezdve 12 évig annak titkára, majd pedig főorvosa volt. Jeles fülorvos hírében állt és 1924-ben egészségügyi főtanácsos címet kapott. Igen élénk szakirodalmi tevékenységet is fejtett ki úgy a hazai, mint a külföldi szaklapokban. Felesége (esk. 1879) *Palotay* Júlia (sz. 1858) volt, akitől gyermekei:

1. *Sándor* (sz. 1880. jan. 20),
2. *Pál* (sz. 1881. márc. 9), felesége *Janet Thurlow Prior*,
3. *Renée* (sz. 1882. febr. 15),
4. *István* (sz. 1889. máj. 28),
5. *György* (sz. 1891. febr. 12).

Nevezett *Lichtenberg* Kornél dr. 1906-ban mindszenti előnévvel magyar nemességet kapott.

Ugyancsak Szegeden élt a XIX. század első felében egy *Lichtenberger*-család, amelynek őse *Izsák*, akinek *Kronstein* Preize nevű feleségétől hat gyermeke származott.

1. *Gáspár*, felesége *Reinitz* Teréz volt.
2. *Abrahám* (1804—1869), felesége, 1. *Hetsch* Cecília, 2. *Lewinger* Rozália. Gyermekei:
  - A) *Mór* (sz. 1830), felesége *Levinski* Rozália,
  - B) *Mária*, férje *Vajda* Jakab Fülöp.
3. *Wolf* (sz. 1807),
4. *Albert*, felesége *Friedberger* Róza. Gyermekei:
  - A) *Sámuel* (sz. 1834),
  - B) *Ignác* (sz. 1839),
  - C) *József* (sz. 1845).
5. *Lea*.
6. *Rebeka*, férje *Heiduschka* N.

Molnár — előbb *Neumann* — Ferenc (sz. 1878) egyike a legtermékenyebb magyarországi íróknak. Egészen fiatalon került be a Budapesti Napló szerkesztőségébe s huszonkétéves korában már önálló novelláskötettel jelent meg a könyvpiacra. A Pálutcai fiúk, Az ördög, de legfőképpen a Liliom c. drámája (1909) kétségkívül irodalmi értékek. Tagja a Kísfaludy- és a Petőfi-társaságnak. Háromszor nősült. Első felesége *Vérszi* Margit író, második *Fedák* Sári (sz. 1880), a nagynevű (keresztény születésű) operette-, utóbb nemkevésbé kiváló drámai

színésznő volt. Harmadik felesége *Darvas Lili* (sz. 1902) drámai művésznő, akit 1926-ban vett nőül.

Egyike a magyarországi bankvezéreknek *Kálmán Henrik* (sz. 1881), m. kir. kincstári főtanácsos (1923), az Angol-Magyar Bank vezérigazgatója. Iskolái elvégzése után lépett be ennek az intézetnek akkor Magyar Kereskedelmi Rt. cég alatt jogelődje kötelékébe, ahol csakhamar cégvezető, igazgató, aztán ügyvezető igazgató, majd vezérigazgató lett. Tőzsdetanácsos; számos ipari- és kereskedelmi vállalat igazgatósági tagja. Fia, *Kálmán Mihály* a Metallochemia kohászati, vegyipari és fémkereskedelmi Rt. titkára.

Egy másik *Kálmán*-családból származik *Kálmán Imre* (sz. 1882) operettzeneszerző. A Zeneakadémián tanult, jogot végzett, majd zenekritikusa lett a Pesti Napló-nak. Operettjeivel, amelyek között nevezetesebbek: „Tatárjárás“ (1908), „Cigányprimás“ (1913), „Csárdáskirályné“ (1916), „A hollandi menyecske“ (1921), „A bajadér“ (1922), „Marica grófnő“ (1924), „Cirkuszhercegnő“ (1926), „Az ördöglovas“ (1934), stb. világsikereket ért el.

Sokaknak még élénk emlékezetében van *Berend Miklós* dr.-nak tragikus halála. Az 1919. évi jun. huszonegyedikén, az ellenforradalom napján, amikor a Dunán megjelent a nemzeti színű lobogós monitor, lelkesen kiáltotta: „Feltámadt Magyarország!“. Azonnal beosztási helyére, a Déli Vasúthoz sietett, de embereit nem találta ott. A várt nagyobb fegyverszállítmányt a vörösök már előbb lefoglalták. Visszaszaladt a Dunaparra és fehér zsebkendővel jelt adott a monitornak. Cserny vörös katonái, a Dögei-különítmény emberei orvul lelőtték a Mária Valéria-utcában. Holttestét kifosztották és éjnek ide-

jén a Dunába dobták. Amikor meggyilkolásának híre elterjedt a városban, a munkásasszonyok zajongani kezdtek, hogy megölték azt az embert, aki sok-sok szegény gyermekeit ingyen kezelte. — A családot egyébként előbb *Bleuer*-nek hívták. Nagyatyja, *Bleuer Hermann*ról úgy emlékeznek meg forrásaim, mint aki „öles alak“ volt „magasságához illő természetel és kitünő étvággyal“ rendelkezett. Fia, *Miklós* (1818—...) a nagykálói kórház főorvosa, a Szabolcs-megyei Takarékpénztár egyik alapítója és vezérigazgatója volt, aki mint régész is ásatásokat folytatott a vármegyében. Felesége *Láng Mária* volt, akitől két fia származott. I. A fennebb említett *Miklós* (1870—1919., r. kath.) előbb a *Stefánia* gyermekkórház alorvosa (1893), majd pedig hosszabb külföldi tanulmányútjáról visszatérve, a II. számú Nőgyógyászati klinikán csecsemő-orvossá nevezték ki. 1903-ban a csecsemő- és gyermekgyógyászatból magántanárrá habilitálták, 1906-ban pedig az újonnan épült Fehér Kereszt Gyermekkórház belgyógyászati osztályának igazgató-főorvosa lett. A világháborúban mint törzsorvos teljesített szolgálatot. Felesége kilényi *Kilényi Júlia*, gyermekei pedig *Júlia* és *Miklós* (sz. 1908). Özvegye férjének tragikus halála után egészen az irodalomnak adta magát. Előbb az *Uj Nemzedék*, majd a *Nemzeti Ujság*, végül a *Budapesti Hirlap* munkatársa volt és több regénykötete („*Boszorkány*“, „*Boszorkánytánc*“, stb.) jelent meg tőle a könyvpiacra. — *Miklós* dr. fivére, *Berend László* (1884—1933) főorvos volt Nyíregyházán. R. kath. Leánya: *Agnes*.

A *Mihelffy* régi nagyváradi család. Az 1740. évi adóösszeírásban neve még *Michel*-nek van írva. Utóneve egyszerűen csak F-el van jelölve. Fia, *Sámuel* (megh. 1843) 1784-ben vette fel a *Mihály* nevet és 1798-ban a legelső nagyváradi főzsidóhíró volt. Első feleségének neve nem maradt

ránk. Második feleségét *Kandel Teréz*nek (megh. 1872) hívták. Volt hat gyermekük: három fiú és három leány.

1. *Albert* kereskedő volt Nagyváradon és nevét 1843-ban *Mihelffy*-re változtatta. Felesége, *Alexander Rózától* születtek:

A) *Emil*, felesége *Sonnenfeld Fáni*. Gyermekai:

- a) *Ervin*,
- b) *Frigyes*.

B) *Hermina*, férje *Sonnenfeld Zsigmond*. Gyermekai:

- a) *Sonnenfeld Felicia*, férje *Farkas Márton*.
- b) *Sonnenfeld Hedvig*, férje *Incze Lipót*. Fia: *Incze László*.

C) *Lajos dr.*, ügyvéd, felesége *Friedmann Hermina*. Gyermekai:

- a) *Róza*, férje *Spitzer Márton*,
- b) *Albert*.

2. *Mihály* (megh.), felesége *Nagy Róza*. Fia: *Farkas*.

3. *Mór*, felesége *Markbreit Betti*. Gyermekai:

- A) *Adolf*, ügyvéd,
- B) *Lujza*, férje *Kandel József*. Leánya: *Kandel Ilona*.

C) *Pál*, felesége *Jakab Stefánia*. Gyermekai:

- a) *Lóránt*,
- b) *Magda*.
- D) *Vilma*, férje *Dallos Sándor*.
- E) *Jenő*.

4. *Jozefin*, férje *Schwarz Sámuel*. Gyermekai:

- A) *Schwarz Sándor*,
- B) *Schwarz Mária*, férje *Léderer Kálmán*.

Leánya:

Léderer Jenni, férje *Bulyovszky József dr.*, volt nagyváradai polgármester. Gyermekai:

- a) *Bulyovszky Ödön*,
- b) *Bulyovszky József*,
- c) *Bulyovszky Erzsébet*.

- C) *Schwarz* Ida, férje *Lusztig* Mór. Gyermekai:
 a) *Lusztig* Béla,
 b) *Lusztig* Ödön,
 c) *Lusztig* Janka, férje *Lánczy* Leó (1852—1921) főrendiházi tag.
 5. *Regina* (megh. 1901), férje volt *Brüll* Lipót (megh.). A további leszármazást l. *Brüll* alatt.
 6. *Johanna*, férje *Markbreit* Jónás. Fia: *Markbreit* Sándor.

Az ügyvédség terén szerzett érdemei elismerésül a peszerényi előnévvel 1912-ben magyar nemesiséget nyert *Szilágyi* Mór dr. (1848—1923), ügyvéd, a balassagyarmati ügyvédi kamara helyettes elnökét, Nógrádmegye tb. főügyészét, peszerényi földbirtokost előbb *Schlesinger*-nek hívták és nevét 1881-ben változtatta át *Szilágyi*-ra (35131 81. B. M.) Felesége (1877) *Felsenburg* Paula volt, akitől gyermekei:

1. *Olga* (1881—1905), férje volt *Leimdörffer* Jenő.
2. *Edit* (sz. 1883), férje *Szőke* Bertalan dr., kir. tanácsos, főorvos.
3. *Dezső* dr. (sz. 1887), ügyvéd, kormányfőtanácsos. Felesége (1914) *Glaser* Sári. Leánya: *Livia* (sz. 1914), férje (1937) bodvica: *Jankovics* Endre.

Több *Karsai*-ra magyarosított zsidó származású család van. Ezek egyike 1881-ben vette fel a *Karsai* nevet. Egyik ágának leszármazása ez.

Albert gyermekei voltak *Sándor* (1868—1926); *Margit* férje *Blum* Móric, egy brüsszeli nagy bank elnöke, később a Rothschild-bankház első prokuristája, *Blum* Gyula (sz. 1843. Pesten) pasa, volt egyiptomi pénzügyminiszter, majd az Österr. Creditanstalt igazgatójának testvére; *Zsuzsanna*, férje *Sey* Pál; *Olga* és *Irén*. — Anyjuk, *Karsai* Albert

felesége egy spanyol származású, állítólag nemesített családból származó *Maerle Irma* volt. — *Sándor* (l. fennebb) mint szolgabíró kezdte meg hivatali pályáját Pestmegyében (1893), 1896-ban szolgálatonkívüli honvédhuszárfőhadnagy lett, tekintélyes földbirtokos volt, akit 1892-ben Pestmegye akkori főispánja hivatalosan szólított fel, hogy az I. Ferencz József koronázási jubileuma alkalmával rendezett ünnepek keretében vegyen részt a lovasbandériumban. 1896-ban ezer forintos alapítványt tett Pestmegye segédhivatali tisztviselőinek segélyre szoruló gyermekei javára. Az ugyanezen évi millenniumi kiállítás alkalmával a Vaskorona-rend III. osztályát kapta. Később a belügyminisztériumban a Stefánia kormánybiztosa volt, majd pedig a népjóléti minisztérium megszervezésekor ennek helyettes-államtitkára lett. Tagja volt a Parkklubnak, az Országos Kaszinónak s annak idején nagy szenzációt keltett 1896-ban Aczél Béla báróval vívott párbaja. Felesége *Szántó Ilona*, aki később, 1931-ben nőül ment dr. *Sipőcz Jenő* (1878—1937) Budapest Székesfőváros akkori polgármestere, később főpolgármesteréhez. Első házasságából született leánya, *Karsai Erzsébet Meleghy Gyula* székesfővárosi főmérnök felesége. Második házasságából gyermeke nem született.

A zsidó eredetű, de már a XVIII. század végén katolizált plankenstern-i báró *Wetzlar*-család, őse az 1799-ben elhalt báró *Wetzlar Károly* Ábrahám, akinek felesége, bizonyos Leonóra, szintén zsidó születésű (1732) nő volt és mint zsidó vallású is halt meg 1813-ban. Házasságukból tíz gyermek született, akik közül különösen kettőnek házassága érdekel bennünket közelebbről. Az egyik nevezett *Wetzlar Károly* Ábrahám egyik fia, *Wetzlar Lajos* bárónak (1774—1858) második házassága ippi

Bydeskúthy Júliával, ippi *Bydeskúthy* Vince, 1812-ben Temesmegye alispánjának és *Mailáth* Johanna grófnőnek leányával, amely házasságból gyermekek és további utódok származtak.

Érdekesebb ennél *Wetzlar* Károly Ábrahám bárónak 1777-ben katholizált leányának *Wetzlar* Katalin bárónőnek (1767—1807) gróf *Festetics* Ferencsel (1763—1822) történt házassága, aki testvére volt annak a gróf *Festetics* Ignácnak, akinek ágazata kihalt és másod-unokaöccse volt annak a gróf *Festetics* Kristófnak, akinek ágán a család élő nemzedéke származik le.

Gróf *Festetics* Ferenc és *Wetzlar* Katalin bárónő házasságából születtek gróf *Festetics* Károly (sz. 1787), akinek felesége *Niedersüss* Magdolna volt. míg *Johanna* nevű nővére (sz. 1788) markus- és batizfalvi *Máriássy* Ödön Jenőhöz ment nőül. Adataim szerint egyiküknek sem voltak gyermekei.

A *Wetzlar*-családdal vérségi kapcsolatban áll a jobbaházi *Döry*-család is. Ugyanis *Döry* János felesége *Koudelka* Flóra bárónő volt, akinek anyja volt *Wetzlar*-leány. Gyermekeik:

1. *Döry* Klára (sz. 1855), férje irmesi *Homonay* Ferdinánd.

2. *Döry* Miklós (1857—1895), felesége *Keszler* N., fia:

Döry Miklós.

Kevesen tudják, hogy Eugénia francia császárné (1826—1920) gyóntató papja, Abbé *Bauer* magyarországi származású zsidó születésű férfi volt. A császárné feltűnő szépségű nő volt, aki elbűvölte Napoleon Lajos köztársasági elnököt, aki 1853-ban nőül is vette. Kezdetben csak mint a divat királynője szerepelt (a vörös hajszínt is ő hozta divatba), de később egyre nagyobb befolyást gyakorolt férjére (aki 1852-ben császár lett) politikai természetű ügyekben is.

Bauer abbé (1829—1898) zsidó szülők gyermeke volt. Pesten született és eredetileg *Cohen* Hermannnak hívták. Ifjúsága tele volt kalandossággal, majd katolizált, karmelita-szerzetbe lépett, utóbb pedig világi pap lett. Hatalmas szónoki képessége nagy népszerűséget szerzett neki Bécsbe, ahonnan később Párisba került, ahol Eleonóra császárné gyóntatópapja lett és címzetes püspöki méltóságot kapott. Mondják, hogy ékesszólása ott is magával ragadta a párisi előkelő hölgyeket, akik különös kegyben részesítették az egyébként férfias külsejű abbét.

A Szezei-csatorna ünnepélyes megnyitása (1869) alkalmával ő tartotta az ünnepi beszédet. Korff Emánuel báró porosz generális kézirat gyanánt kiadott „Weltreisetagbuch“-jában (I. Kohut II/355) a következőleg emlékezik meg *Bauer* abbé ekkori szerepléséről:

„... Minden szem Eugénia császárné fenségese-
sen szép jelensége felé fordult. Ő volt az ünnepsé-
g fény- és központja. A fejedelmi sátoztól balra mohamedán papok foglaltak helyet, jobbról pedig a császárné gyóntatópapja misézett egy oltár előtt. Abbé *Bauer* megkeresztelkedett zsidó volt, nagy szónok, csengő hanggal. Az egyházi ünnepsé-
g befejezése után emelkedettebb helyre ment fel, üdvözölte az uralkodókat és a történelmi esemény tanuit, köszönetet mondott a Khedivének és Lessepsnek, beszélt Nechoról (egyiptomi király volt Kr. e. 610—595., aki a Sueznél csatorna építését kezdte meg), Nagy Sándorról és Napoleonról, majd pedig felemeltebb hangon a következőket mondta: Le a választó határokkal, amelyeket a világszellem már régen átrepült, le a válaszfalakkal! Mától kezdve ne legyen este és ne legyen reggel, — nappal legyen! Jertek, India távoli népei, kezet nyújtunk nektek és itt a szezei csatorna mellett történjék meg Ázsia és Európa gyümölcsöző kapcsolata...”

De a milyen hirtelen ívelt felfelé *Bauer* abbé

pályája, éppen olyan hamar homályosodott el szerencseszállaga. Amikor a francia császárság megbukott és kikiáltották (1870) a harmadik köztársaságot, lemondott egyházi rangjáról és a lóverseny terén próbálkozott meg mint lóversenyszakértő. Később megnősült: egy táncosnőt vett feleségül.

A irodalom terén is működött, természetesen francia nyelven („Le Judaïsme comme preuve du Christianisme“, 1866., „Le But de la Vie“, 1869., „Napoleon III. et l'Europe“, 1867.).

Az *Irsay*-családot előbb *Feuer*-nek hívták. A család névváltoztatása 1881-ben történt. *Artúr* (1855—1918) egyetemi magántanár, kiváló orr- és gégeszakorvos, a Duna-parti kórházak helyettes-igazgatója, az Operaház főorvosa volt. Több szakmunka szerzője. Áttért. Felesége *Fischer Júlia* (1866—1927) volt, akitől gyermekei:

1. *István* (1894—1934),
2. *Endre* (sz. 1899), építész,
3. *Emília* (sz. 1903), tisztviselőnő.

Fent nevezett *Irsay Artúr* szemlőhegyi előnévvel 1906-ban magyar nemességet is kapott.

Fivére, *Irsay Frigyes* dr. (megh. 1937. dec.) az Operaház és Nemzeti Színház főorvosa volt. Megmaradt zsidó vallásában.

Kétségtelen, hogy a németújvári gr. *Batthyány*-család egyike legrégebbi és legelőkelőbb magyar főúri családainknak. Tagjai mindenkor kiváló szerepet játszottak az ország történetében. Volt köztük esztergomi bíboros érsek, nádor, tárnokmester, hadvezér, szabadsághős, stb. Egyik ága római szent birodalmi hercegi rangot is nyert (1734), amikor aztán ez az ág kihalt, 1915-ben a család egy másik ágát emelte hercegi rangra az uralkodó.

Ebben a grófi családban csak egy zsidó-házasságról tudok. *Batthyány István* gróf (1854—1883)

egy héttel halála (okt. 22) előtt vette nőül (okt. 15) tornyai *Schosberger* Ilonát.

Fáy Szerénát (1865—1933) színművésznő, a Nemzeti Színház örökös tagja, a Színiakadémia tanárát előbb *Frankl*-nak hívták. Atyja, *Frankl* Simon dr. járásorvos volt Erdőhegyen, anyja pedig *Oppenheimer*-leány, *Oppenheimer* Illés rabbi leánya és *Oppenheimer* Simon pesti rabbinátusi ülnök unokája volt. *Fáy Szeréna Jászai Mari* mellett a Nemzeti Színház legkiválóbb tragikája volt. Legfényesebb sikereit „Az ember tragédiája“ Éva, a „Lear király“ Goneril, a „Báró és Bankár“ Adél szerepeiben aratta. Férje *Simay-Molnár* Gyula táblai tanácselnök volt. Fiúk volt *Simay-Molnár* Gyula dr. (megh. 1937. dec.) székesfővárosi kerületi tisztiorvos. Ez utóbbi özvegye *Sitkey* Irén.

Azt a *Fejér*-családot, amelyből az 1917-ben „mátészalkai“ előnévvel nemességet nyert *Fejér* László ny. államtitkár származik, előbb *Weisz*-nek hívták és nevét *Weisz* Márton ügyvéd, szatmári lakos 1880-ban változtatta át *Fejér*-re (58867/1880. B. B.). Nevezett *Fejér* László (sz. 1874. Nagykároly) 1896-ban lépett állami szolgálatba és a hivatalnoki ranglétrán helyettes-államtitkári rangig emelkedett, 1922-ben történt nyugdíjba helyezése alkalmával pedig az államtitkári címet kapta. Felesége *Schulz* Mariska.

Attérések mindig voltak és mindig is lesznek. Már a Makkabeusok III. könyve panaszképen említi, hogy Caligula római császár uralkodása (Kr. u. 37—41) idején igen sokan voltak, „akik gyomrukért hagyták el zsidó fajukat és Isten törvényeit“. A történelem számos esetet mutat fel arra, hogy egyes apostaták minő magas állásokra és minő hatal-

mas befolyásra tudtak szert tenni az államéletben. És nem egy példa van arra is, hogy azokat később miképen fordították korábbi hitsorsosaik ellen.

Magyarországon a mohácsi vészt (1526) megelőzőleg négy áttérést ismerünk. De bizonyára sokkal több volt. Az egyik Elijo ben Dán Neszánél Enzelein, a másik Thuz János (?) horvát bán, a harmadik Ernust-Hampó János, a negyedik *Szerencsés* Imre áttérése. Ez utóbbiról röviden a következőkben emlékezem meg (l. bővebben Büchler Sándor dr. cikkét az „Egyenlőség“ 1937. évi 4. számában).

Szerencsés — Fortunatus — Imre atyja zsidó, anyja keresztény nő volt. Atyját Szenior Etel ben Efrajim, másképen Salamonnak hívták, aki nős ember volt és tiltott viszonyt tartott fenn egy keresztény nővel. Az ebből a törvénytelen viszonyból született fiút Szalkai László esztergomi érsek keresztelte meg és a keresztségben keresztapja, Perényi Imre nádor után az Imre nevet kapta. A *Fortunatus* név később ragadt rá.

Szédületes pályát futott meg, de végtelen önzése és jellemgyengesége megbosszulta magát: a tömeg bosszút állt rajta, bár utóbb megint tekintélyre emelkedett. Szalkay érsek pártfogása révén 1520-ban alkinestárnok lett. Az ő tanácsára járult hozzá 1521-ben a budai országgyűlés ahhoz, hogy a király a pénz névleges becsének csak felét érő pénzt veressen. A közvélemény azonban ellene fordult és 1524-ben a rendek — Werbőczivel az élükön — hivatalából való eltávolítását követelték. A közhangulat annyira ellene volt, hogy a következő év május havában már elégetése is szóba került. Fortunatus Imre az eseményeket a Fuggerekre igyekezett áthárítani, de ennek dacára elzárták a budai Csonkatoronyba, amelyben 14 napig tartották fogva. Báthory nádor közbenjárására azonban kiszabadult, amikor az udvari személyzet

kísérte Szent György-téri lakására. Június 5-én nagy tömeg verődött össze Szerencsés háza előtt; betörték a ház kapuját, behatoltak a szobákba, kifosztották lakását, maga Szerencsés Imre pedig — hogy megmeneküljön — kötélén ereszkedett le a várfalon.

A tömeg rombolása és fosztogatása másnap is tovább tartott. Szerencsés házát újból megtámadták, de a tömeget szétkergették, mire az Szálkai érsek Mindszent-utcai háza felé nyomult, ahonnét az őrség szintén elűzte. Innen *Böheimb* Bernát és a Fuggerék házatájékára tóduli, ahol azonban szintén útját állta az őrség.

Harmadnap reggel ostrom alá vették a ghetót, kifosztották a zsidók házait, akik elrejtöztek és amit menteni tudtak, magukkal vitték.

A hatvani gyűlésen megint felvillant Szerencsés Imre szerencse-csillaga: a rendek újra kegyükbe fogadták. Sőt szó volt arról, hogy Fuggeréktől elveszik a rézbányák kiaknázási jogát és azok kezelését átadják Szerencsés Imrének.

Igen nagy vagyonú ember volt, aki nem egy pénzkölcsönnel segítette ki a királyt is, bizonyára nem kis ellenérték reményében. Ezt meg is kapta, zálogban bírván a budai és a pozsonyi harmincadvám jövedelmét, ami éppen nem megvetendő kamatot nyújtott kölcsönei után.

Kikeresztelkedése után is egész életén át megmaradt zsidónak, sőt halála előtt forma szerint is visszatért a zsidó vallásra.

„Dacára, hogy nem zsidó — írja róla egy konstantinápolyi rabbi —, tettével, vagyonával sok jót tett Izraelnek. Megmentett több izraelitát és hitközséget. Emiatt rátámadtak, elfogták az ellenségei, el akarták égetni, azt állítván, hogy még zsidó. Nagy pénzáldozata és Istennek rajta való irgalmasága szabadította meg a haláltól. Midőn kibocsátották a börtönből, mindhalálig tettével és pénzével

éppúgy javára szolgált a zsidóknak, mint régente, sőt fokozottabban. A budai hitközség ellen egy ízben vérvádat emeltek. Szerencsés megtudván a dolgot, eljárt a főméltóságoknál, hogy kiadják neki a rágal-mazót, ki halállal lakolt. Ez esemény után a tudósok s gyülekezeteik kihirdették a zsinagógákban, hogy a hitközségi elöljárók pénzbüntetéssel sujtják azt, aki Szerencsést hitehagyottnak meri nevezni. Majd ismét nagy segítséget hozott Izráelnak. A cseh királyságban, amely szintén a magyar királyság alá tartozott, Prága hitközségre, hol több volt a zsidó, mint Budán, kiadták a száműzési rendeletet. Szerencsés testi fáradságot s költséget nem kímélve, Isten segítségével kivitte, hogy a kitiltó határozatot visszavonták, sok ártatlan zsidó férfiút és asszonyt tűzhaláltól és akasztástól mentett meg. Haláláig minden áldott pénteken alamizsnát osztatott ki a szegény zsidók között.“ (Büchler idézett cikéből.)

„Haldokolva, számos zsidó előtt sírás és imák közt megbánta bűnét és vezekelve adta ki lelkét — beszéli róla a zsidó kútfő. — Végrendeletében meghagyta gyermekeinek, hogy óvakodjanak a pénzvágytól. Ez intés fiúról-fiúra szállt családjában a mai napig.“ Gyermekei a mohácsi vész után elköltöztek Budáról. Abraham Jud des Emerichen sun, akit I. Ferdinand 1532. június 7. Prágából a boroszlói városkapitány s tanácsnak védelmébe és pártfogásába ajánl, mint olyat, ki kereskedés és egyéb szükségletei miatt akar városukba utazni, nem más, mint Szerencsés Imre fia. Lehetséges, hogy Ábrahám később Oels-ben telepedett meg. — Szerencsés utódai a *Sachs* családnevet vették fel, amely héber rövidítése e szavaknak: Szenior szent magzatja. Idővel Németországból Inovraclavba s Vlnába vándoroltak.“ (Büchler S.: A zsidók története Budapestén, 63. s köv. old.)

Szerencsés Imre tehát „haldokolva, sírás és

imák között bánta meg bűnét“, hogy áttért. Tehát nem esett át azon a meglehetősen szigorú eljáráson, amelyhez a visszatérés régebben kötve volt. Az illetőnek le kellett vágatnia a haját, két-három tanu jelenlétében hideg vízbe kellett állnia (még télen is), hogy a víz a szívéig érjen. Abban háromszor el kellett mondania a „Mi vétkezünk“ kezdetű imát, miközben mellét verdeste. Utána teljes 3 nap és 3 éjjel böjtölnie kellett. Később már csak minden hétfőn és csütörtökön nem volt szabad ennie-innia. Az első évben a szombat és az ünnepnapok kivételével tilos volt a húsevés és nem volt szabad bort innia, de még új ruhát sem ölthetett magára. Párnan nem aludhatott, mulatságban részt nem vehetett. — A második, majd a harmadik évben már enyhültek ezek a rendelkezések. A harmadik év után pedig egészen élete végéig minden hónapban egy napot kellett böjtölnie, keresztényekkel és papokkal nem közlekedhetett, ha pedig aposztatának csúfolták, hallgatnia kellett. Helyenkint módosultak és enyhébbek is voltak a visszatérésnek ezek a kétségkívül eléggé szigorú feltételei (l. Polák M.: A zsidók Bécsűjhelyen).

Hazánkban az áttérések számát az 1867—1919 közötti valamivel több mint egy félszázad alatt húszezerre tehetjük. Legnagyobb mérvét az 1918. évi szomorú emlékű hónapok utáni 1919-ik évben öltötte magára, amikor — ebben az egyetlen évben — 7146 egyén hagyta el zsidó hitét és lépett át más vallás kötelékébe vagy lett felekezetenkívüli. 1920-ban 1928 volt az áttértek száma, 1919—1924. évek közötti időszakban pedig az összes áttért egyének száma 11.288 volt (ebből 6224 férfi és 5064 nő). 1927-ben 412, 1930-ban 392, 1931-ben 387, 1932-ben 409, 1933-ban 495, 1934-ben 582, 1935-ben 667, 1936-ban pedig 921 volt az áttérések száma csak a pesti hitközségnél. 1919—1936 között az összes áttérések meghaladták a 15 ezret.

Nézzük már most, hogy minő okok működnek közre az áttéréseknél?

Há végig nézzük az Egyenlőség 1937. évi febr. 11-iki számában az áttérések okairól szóló felsorolást, kétségtelenné válik, hogy az áttérések főleg anyagi okokra vezethetők vissza. Bizonyára vannak az áttértek között olyanok is, akik vallási meggyőződésből, tehát lelki kényszerből változtatják meg vallásukat, de a többséget mégis azok képezik, akiket a jobb boldogulás reménye ösztönöz a zsidó vallásnak keresztény vallással való felcserélésére. Ami pedig az áttértek részéről új vallásuk megválasztását illeti, etekintetben megállapítható, hogy minden államban arra a vallásra esik az áttérések nagyobb számaránya, amely vallás az illető államban az uralkodó vallás. Így láttuk ezt a multban Poroszországban, ahol az áttérések legnagyobb százalékban az evangélikus vallásra történtek és így van ez Magyarországon is, ahol az uralkodó vallás a római katolikus vallás.

Hogy a világ összes népeinél mennyi az áttérések száma? — erre nézve statisztikai adatok nem állnak rendelkezésemre. Sauter szerint (Allg. Zeitung des Judenthum, LX. évf. 17. sz.) a jelen százdabban 250.000 zsidó tért át más vallásra.

A magyarországi zsidóság „előkelőbb“-jei — kevés kivétellel — már mind áttértek keresztény vallásra. Vannak köztük elég szép számmal olyanok, akiknek elődei már száz évvel ezelőtt átestek ezen a „műveleten“, amelyeknek tagjai tehát már három-négy nemzedék óta keresztények. Egyeseknél már kezd feledésbe is menni, hogy zsidó családból származnak. Házassági kapcsolataikkal is igyekeznek egyesek elhomályosítani az ősi zsidó típus megnyilatkozását. Bár a tapasztalat azt mutatja, hogy az áttért családok igen jelentékeny százalékban áttért családokból származó egyénekkal házasodnak össze.

Még egy statisztikai adatról szeretnék megem-

lékezni: a zsidó-keresztény házasságok számarányáról.

A mai Magyarországon 1919-ben 1442 zsidó-keresztény házasság jött létre. Ebből 703 esetben a férfi, 539 esetben pedig a nő volt zsidó. 1920-ban apadt az ilyen vegyesházasságok száma és pedig leszállt 1043-ra, amelyből 614 esett zsidó férfinak keresztény nővel és 421 esett zsidó nőnek keresztény férfival kötött házasságára. 1934-ben 1120 volt az ilyen házasságok száma: 613 zsidó férfi és 507 zsidó nő lépett keresztény nővel, illetőleg keresztény férfival házasságra. 1919—1935 közötti években az összes zsidó-keresztény házasságok száma 17.454 volt. Ebből 9714 zsidó férfi vett el keresztény nőt és 7740 zsidó nő ment nőül keresztény férfihez. Persze, nincs statisztikai adat arra nézve, hogy a „keresztény“-nek írt házасuló közül hány volt áttért, illetőleg hányan tartoztak olyan családhoz, amelyben az illető egyénnek talán az atyja vette fel a keresztény vallást.

Ami már most ezeknek a zsidó-keresztény házasságoknak az utódokra gyakorolt hatását illeti, erről könyvsorozatom egy későbbi kötetében lesz bővebben szó.

Igen sok Schwarz, Schwartz, Schwarz nevű zsidó és zsidó-eredetű család van. Ezúttal az egyik ily nevű családot fogom ismertetni.

Schwarz Árminnak két felesége volt. Első feleségétől származtak *Schwarz* Artúr, *Schwarz* Gusztáv és *Schwarz* Félix, második feleségétől születtek *Schwarz* Hugó, *Schwarz* Gyula és *Schwarz* Jolán.

1. *Schwarz* Artúr (1851—1917) orvos, a Poliklinika ideggyógyászati főorvosa, az Országos Közegészségügyi Tanács tagja volt. Fia:

Bertalan (sz. 1886., áttért) előbb Lipcsében, majd Zürichben, utána Freiburgban volt egyetemi

tanár, jelenleg pedig az istambuli egyetem tanára. Érdekes megemlíteni, hogy előadásait német és francia nyelven tartja, miközben állandóan nyomon követi előadását egy tolmács, aki azt rögtön törökre fordítja le. Előadásai török nyelven vannak kiadva. Főleg papyrológiával és a római joggal foglalkozik. Nőtlen.

II. *Schwarz* Gusztáv dr. (1858—1920) a budapesti egyetemen a római jog ny. r. tanára volt. Igen széleskörű jogirodalmi munkásságot fejtett ki. Idevágó munkáinak száma légió. Szászi előnévvel 1911-ben magyar nemességet is kapott és engedélyt nyert neve elé a *Szászy* (*Szászy-Schwarz*) családnév felvételére. Első felesége *Lusztig* Janka, utóbb *Lánczy* Leóné volt. Özvegye született perneszi *Siklóssy* Irma, előbb *Vadnay* Andor főispán (megh.) felesége. Egy fia volt, az első házasságból született *György*, aki egész fiatalon aligazgatója volt a Kereskedelmi Banknak és a háborúban szerzett betegségeben 1927-ben halt el. Már atyja, *Szászy-Schwarz* Gusztáv áttért.

III. *Schwarz* Félix (megh.) az Athenaeumnak volt igazgatója. Három leánygyermek van.

IV. *Schwarz* Hugó dr. (áttért) magy. kir. egészségügyi főtanácsos, fogorvos nevét *Szász*-ra változtatta. Nőtlen.

V. *Schwarz* Gyula (megh.) a MAK-nak volt igazgatója. Három leánygyermek maradt utána.

VI. *Schwarz* Jolán férje *Neumann* N.

*

A *Widder* családból Izsák (1765—1837) vagy talán atyja József császárnak 1787. jul. 23-án kelt arra a rendeletére vette fel a *Widder* nevet, amelynek értelmében minden zsidónak családnévet kell felvennie (addig, eltekintve egyes kivételektől, a zsidóknak általában nem volt vezetéknevük. Csak úgynevezett patronymonokat viseltek, ami úgy történt, hogy a „ben“ szócska (a. m. fiú) közbeikta-

tásával a fiú nevét összekötötték az apa nevével: Ábrahám ben Izsák a. m. Ábrahám, Izsák fia.) A Widder család őse a bibliai kos (Widder a. m. kos) után vette fel a Widder nevet és pedig a családi hagyomány szerint azért, mert családi néven való töprengése közben lelki szemei előtt a bibliai kos tűnt fel. Nevezett Izsák apja József volt, aki 1730 körül született.

Izsák gyermekei voltak Baruch, Jakab és Aser.

Baruch 1834-ben Tiszadadán halt el. Gyermekei voltak Juda, Hermann, Mayer és Mózes.

Juda Göncön született és Sátoralfajhelyben halt meg. Egyik fia, Bertalan mérnök volt.

Hermann (1800—1843) Fonyban élt. Hét gyermeke közül négyre vannak adataink. Leányai közül Ráchel *Frankfurter*-né, Elke *Strausmann*-né lett. Samu (Tállya) gyermekei:

1. Máli, férje *Mann* Jakab (Miskolc),
2. Ilka, férje *Silber* N.,
3. Betti, férje *Frankfurter* Mihály (Miskolc).

Gyermekeik: *Frankfurter* Szerén, Gizella, Samu.

4. Fáni, férje *Braun* N. (Miskolc),
5. Bernát, 1. felesége *Auerbach* Antónia, 2.

Strausmann Teréz, akiktől gyermekek:

- A) Szidi, *Pártos* Istvánné (Miskolc),
- B) Félix dr. orvos (New-York),
- C) Jenő (Miskolc),
- D) Giza, férje *Fischer* Rudolf (Kolozsvár),
- E) Lajos (Budapest),
- F) Samu (Athén), felesége *Trotzer* Alice,

gyermekeik: a) Zsuzsi, b) Magda, férje *Glück* Tibor.

G) Malvin, férje *Rubinstein* Farkas (Filadelfia).

6) Hermann (New-York), gyermekei: Lina (u. o.), Sándor (u. o.), Jenő (u. o.) és Samu közjegyző (u. o.).

Ede (Hermann fia) Tatán lakott. Gyermekei:
 A) Fáni, *Singerné* (Wien), — B) Hedwig, *Widder*
Arminné, — C) Minka, *Bossányi-né*, — D) Gyula,
 — E) Sándor.

Mayer (Baruch fia) Buttkán lakott, gyermekei
 pedig:

1. Izidor, gyermekei:

A) Vilmos (Kolozsvár), felesége *Edelstein*
Gizella, akiknek gyermekeik: a) Irén, férje *Go-*
nosz Béla dr. — b) László dr. — c) Mancsi, férje
Unger Julien (Páris), — d) Erzsébet, férje *Ele-*
kes Miklós dr.

B) Márk dr. (Nagymihály),

C) Bertalan, nevét *Pintér*-re változtatta (Ko-
 lozsvár), felesége *Fischer* Blanka, gyermekei: a)
 Pista, — b) József, — c) Miklós.

D) Menyhért, felesége *Brügler* Teréz, gyer-
 mekei:

a) Imre dr., — b) Endre, — c) Boriska, férje
Molnár Jenő, — d) Rózsi, férje *Kállai József dr.*, —
 e) Erzsébet, férje *Grosz Pál dr.*

2. Hermann, fiai: A) Samu (Királyhelmece), —
 B) Bertalan, felesége *Moskovits N.*, leánya *Elza*
szepsi dr. Sótér (előbb *Spatz*) *Ödönné* (Kassa).

3. Samu, gyermekei: A) Róza, — B) Berta, —
 C) László.

4. Berta, férje *Strausmann N.*

5. Adolf.

Eszter (Baruch leánya) *Guttmanné* (Gönc).

Mózes (Baruch fia) erdőshorváti lakós gyer-
 mekei:

1. Lázár (Nagymihály), gyermekei:

A) Hermann, felesége *Guttmann* Jolán, gyer-
 mekei: Heddy és Vera.

B) Mór, felesége *Kann* Hermin, gyermekei:

a) Olga, férje *Reisz* Imre.

b) Ernő, nevét *Vidor*-ra változtatta, felesége
Fejér Lili,

c) Hedvig, férje dr. *Farkas* Ignác.
 d) Jolán, férje dr. *Nemes* Zoltán,
 e) Lajos, nevét *Vidor*-ra magyarosította.
 C) Henrik, felesége *Weisz* Róza. Gyermekai:
 a) Gyula dr., felesége *Spiegl* Antónia, — b)
 Elza, férje *Krausz* Géza (Wien), — c) Ilona, férje
Weinzweig Ernő (Leipzig).

D) Péter, felesége *Rosenberg* Irma. Gyermekai:
 a) Stefánia *Székely*-né, — b) Alice, *Steinfeld*
 Nándorné, — c) Sándor, — d) László, felesége *El-*
kán Magda.

E) Róza, férje *Rosenberg* Ignác.

F) Mariska, férje *Bauer* Mór dr.

G) Etelka, férje dr. *Nagy* Béla.

H) Andor, felesége *Kállai* Mari, gyermekei:
 a) László (Nagymihály), felesége *Steiner* Erzsí,
 — b) István dr. (Kassa).

I) Paula, férje *Deutsch* Ödön.

2. Márkus, felesége *Lindenbaum* Zsófi. Gyermekai:

A) Henrik, felesége *Drechsler* Berta, gyermekei:
 a) René, — b) Margit.

B) Bertalan dr., felesége *Kiss* Klára, leányuk
 Rózsi *Szász* Mátyásné (Szeged).

3. Hanni, férje *Hirschenhauser* N.

4. Linka, *Silbermann*-né.

5. Ármin, felesége *Widder* Hedvig. Gyermekeik:

A) Ferenc, — B) Margit, *Szécsi* Lajosné, —

C) Jolán, férje *Stark* Béla, — D) Ilona, férje *Mol-*
nár Béla.

6. Rozália, *Schlesinger*-né (Bakta).

Jakab (Izsák fia, l. a 2-ik bekezdést a jelen közlemény elején) szül. 1783-ban Fonyban. Lakott Fonyban, Vinnán és Vajnatinán; 1854-ben kivándorolt Jeruzsálembe, ahol 1856-ban meghalt. Három felesége volt: 1. bizonyos Jitte, akinek nem voltak gyermekei, 2. neve ismeretlen, akinek gyermekei

Lőrinc és Sára, 3. Mina, aki a többi gyermekek anyja.

1. Cili, férje *Blum Hermann*.

2. Albert (sz. 1836), felesége 1. *Widder Hanni*, 2. *Schön Bella*. Gyermekei: A) Jenny, férje *Jakovovics Dávid dr.* — B) Elza, férje dr. *Herz Mór* (Ungvár), — C) Andor, fia György.

3. Adolf, felesége *Grossmann Katalin*. Gyermekeik:

A) Péter dr., felesége *Widder Katalin*. Gyermekeik: a) Hedvig, férje *Aczél Endre*, — b) Alfréd (Amerika), — c) Irén, férje *Kisfalvi Vilmos*.

B) Mari, férje *Popper Péter*.

C) Emánuel, felesége *Habermann Róza*, gyermekei: a) Mari (Ungvár), — b) Hermann, felesége *Steinthal N.* (Berlin), — c) Jenő gyógyszerész (Debrecen), felesége *Drukker N.* — d) Adolf dr. (Amerika), felesége *Habermann N.* — e) Péter gyógyszerész (Nagybánya).

D) Mihály, felesége *Widder Margit*.

E) Ignác, felesége *Grossmann Valéria*. Gyermekei: a) Emil (Kassa), — b) Árpád (Eger), felesége *Steiner Szidónia*, gyermekei: Vali, Alfréd, Livia.

E) Zsigmond mérnök, felesége *Blum Anna*. Gyermekek.

4. Lőrinc (sz. 1800. Gönc, megh. 1861. Boldogkövővárálja). Felesége *Ganzfried Amália* (1803—1882). Gyermekei:

A) Bertalan dr. (Abaújszántó), felesége *Widder Regina*. Gyermekei: a) Emil (New-York), leánya Juliska, férje *Lóránd Henry* (New-York), — b) Géza, — c) Sándor, leánya Stefánia, férje *Engl Dezső*, — d) Gyula, felesége *Harsányi Irma*, gyermekei: Olga, Lili *Dudás Andrásné*, Zoltán.

B) Ignác (Vilmány), felesége *Aigner Jozefin*. Gyermekei: a) Lajos, felesége *Brachfeld Adrienne*, gyermekei: Klára *Stekl Adolfné* és Magda bonyhádi *Perczel Ákos*. — b) József, felesége *Feldmann*

Berta; gyermekei: Ignác dr. és Lajos dr. — e) Vilmos, — d) Jetty, férje *Harsányi* Jakab.

C) Mór (Kassa) ügyvéd.

D) Julia, férje *Bródi* Hermann (Sajószentpéteri).

E) Hermann (megh. 1898), felesége *Gross* Matild (megh. 1896). Gyermekei: a) Jenny, férje *Fried* Ármin, — b) Lipót, — c) Vilmos, — d) Ignác dr. (megh. 1917) jeles orvos volt Kassán, — e) Mór (1848—1915), felesége *Widder* Jenny, gyermekei: Paula, férje *Fábri* Miklós (1869—1934) mérnök, — Aladár dr. gyógyszerész (megh. 1915), — Imre dr. ügyvéd, felesége *Klein* Etelka, gyermekei: Tamás és Anna, — Miklós, felesége *Ittner* Irén, fiúk Róbert, — István, felesége *Rosenberg* Rózsi, — Ernő.

F) Farkas.

G) Sámuel.

H) József (megh. 1863), aranyműves. Felesége *Friedmann* Babetta.

I) Adolf (megh. 1881), felesége *Grossmann* Zsófia. Gyermekei: a) Vilmos, — b) Győző dr. (1854—1930), felesége *Smauz* Teréz, leánya Jenny vámosatyai *Fábri* Samuné.

J) Baruch.

5. Ignác (Gattály), felesége *Taub* Johanna. Gyermekei:

A) Samu, felesége *Pollacsek* Helén.

B) Béla, felesége *Biringer* Elza, fia Béla.

C) Jenő, felesége *Weiser* Alice. Gyermekei: a) Aurél, — b) Lucy, férje dr. *Földi* Dezső. — c) Sándor.

D) Zsófia, férje *Pollacsek* Dávid.

E) Teréz, férje dr. *Holländer* Lajos.

F) Mari, férje *Popper* Ignác.

G) Zelma, férje *Brill* Ferenc.

H) Róza, férje *Popper* Ignác.

I) Cecília, férje *Heumann* Samu.

J) Regina, férje dr. *Widder* Bertalan.

6. Sára, *Friedmann*-né.

7. Izrael (1814—1884), ungvári lakós, felesége *Friedmann* Debóra. Gyermekai:

A) Jetti, férje *Tüchler* Mór (Ungvár), — B) Hanni, férje *Widder* Albert, — C) Mór, — D) Katalin, férje dr. *Widder* Péter, — E) Anna, férje dr. *Rottmann* Lajos.

8. Mózes (1806—1884) vinnai lakós. Gyermekai:

A) Ignác dr. (Nagymihály), felesége *Róth* Mina.

B) Elek.

C) Jetty, férje *Bettelheim* Mór.

D) Cilli, férje *Glück* Emánuel.

E) Teréz, *König*-né.

F) Samu, felesége *Grossmann* Betti. Gyermekai:

a) Márton (Nagykanizsa), gyermekei: Sándor, felesége *Huszár* Rózsi — Illés — Zsuzsi, férje *Ország* József — Jolán, férje dr. *Fodor* Antal — Jenő, felesége *Rechnitzer* Irén — Rózsi, férje *Hamburger* Mátyás.

b) Margit, férje *Widder* Mihály (Nagykanizsa).

9. Teréz (1816—1889), férje *Schwarz* József (Nagyida, Kassa).

Aser (Izsák fia, l. a jelen ismertetés 2-ik bekezdését). Meghalt 1834. Boldogkőújfaluban lakott. Fia:

Mózes, ugyanottani lakós. Gyermekai:

A) Róza, férje *Blum* N. (Kassa).

B) Fanny, Göncruszkan él.

C) Aser, rézműves (Kolozsvár).

D) Mari.

Néhány évtizeddel ezelőtt még igen nagy szerepet játszott Budapesten az akkor még nagy vagyónú *Freystädler* Jenő lovag, török pasa. Múzeum utcai palotájának aranyozott erkélyei és a palota pazar belső berendezéséről szóló legendák, kissé különölc öltözködése, kabátja gomblyukában az

elmaradhatatlan nagy fehér szekfűvel, a Stefánia úti egykori kocsikorzón fekete amerikai trapperjei az érdeklődés homlokterébe állították érdekes alakját. Mindez azonban már csak a múlté. A kegyelmes pasa vagyoni helyzetében az utóbbi években nagyon kedvezőtlen fordulat állt be és egykori nagysága kezd feledésbe menni...

A családnak általam ismert legrégebbi őse *Lipót*, aki az 1840-es években nagykereskedő volt Pesten. Üzlete a Dorottya utcában volt és igen nagy gazdagságra tett szert. Fia, *Antal* 1814-ben Ujvidéken született. Nagy vagyonú ember volt, aki azonban a jótékonyosság terén is sokat áldozott: közjótékonyági célokra több mint félmillió koronát hagyott. Felesége (1844) *Schäffer Anna* (sz. 1827) volt, akitől — tudomásom szerint — négy gyermeke született: *Vilmos* (sz. 1853), *Jenő* (sz. 1868), *Ilona* (sz. 1870) és *Flóra* (sz. 1874). — *Flóra* igen szép nő volt, de nagyvilági életmódja és pazarlása milliókat emésztett fel. Legalább 8 millió koronára becsülik azt az összeget, amelyet fiatalabb éveiben elköltött. Rövid ideig férje volt báró *Splényi Árpád* (sz. 1864), báró *Splényi Ödön* (1842—1909) államrendőrségi tanácsos fia.

Az egykor óriási vagyonnak ma már roncsai vannak meg. „Sic transit gloria mundi“...

Mayer szerint a XVIII. század közepén történt, hogy egy *Hersch Freistädter* nevű idegen zsidó Pozsonyban telepedett le. Őse — állítólag — *Simon Michl* volt, Heinenak ötödik ízbeli dédapja. Vésznöki mesterséget folytatott és élénk üzleti összeköttetésben állt az akkori magyar magnás családokkal. Legidősebb fia, *Mihály Lázár* eleinte szintén vésznök, később bankár lett. Amikor már ezt a „magasabb“ polcot „elérte“, nevét *Biedermann*-ra változtatta. Gazdag ember, akinek a pozsonyi Zsidó utcában három háza is volt, az ú. n. „Biedermann-házak“.

Hogy ez a *Freistädter* család van-e rokoni kapcsolatban a fennebb ismertetett *Freystädtler* családdal? — nem tudom.

Polónyi Géza (1848—1920) tudtommal nem származott zsidó családból. Zsitvakenézen született, ügyvéd volt Pesten, majd függetlenségi párti képviselő, 1906—1907. igazságügyminiszter. Felesége, *Steinitzer* Anna (1854—1937) azonban zsidószármazású, utóbb katolizált nő volt. A *Steinitzer* család Vágújhelyről később Szegeden volt megtelepedve. Úgy látszik, hogy *Steinitzer* Marcus személyében költözött a nagy magyar Alföld metropoli-sába, ahol 1794—99 között az ottani zsidó adóösszeírásban mint hitközségi tag szerepel. 1810-ben temetésbeli „gondviselő”. — *Polónyi* Géza fia volt *Polónyi* Dezső (1875—1933) szintén ügyvéd és 1906—18 között függetlenségi képviselő. 1928-ban megjelent önálló munkája a királykérdést tárgyalja a pragmatika szankció megszűnése szempontjából.

A *Widder* családdal rokon *Pollatsek* családból *Pollatsek* Dávidnak volt a felesége *Widder* Zsófia. Házasságukból kilenc gyermek született: 5 leány és 4 fiú, névszerint: Helén, Bella, Oszkár, Sándor, Zelma, Margit, Róza, Nándor és Elemér. Közülük Oszkár (felesége *Bródy* Erzsi) nevét *Pintér*-re változtatta. Gyermekai: Mariska (férje *Gabos* Béla), Zsuzsi (férje *Jónás* Pál), György, Pál és Kató. Nándor felesége *Fuchs* Ilona, akitől gyermekei: Gabriella (férje dr. *Engel* Miklós), Éva (férje dr. *Singer* Armin). Elemér dr. (sz. 1875), egyetemi magántanár, kórházi főorvos, felesége *Molnár* Margit. Gyermekük: 1. Lily (sz. 1905) festőművésznő (férje *Bródy* János), 2. Erzsi (férje *Hoffmann* Imre).

Az 1899-ben gyömörői előnévvel magyar nemességre emelt *Aldor* család korábbi neve *Adler* volt. Nevüket *Adler* Adolf dr. nagykárolyi orvos és gyermekei: *Ilona*, férjezett *Sarkadi* Adolfné, *Sarolta*, férjezett dr. *Gyömrei* Bertalanné, *Kornélia*, *Lajos* (l. alább) és *Tekla*, férjezett dr. *Fisch* Lajosné, 1881-ben változtatták át *Aldor*-ra (6750/1881. B. M.).

Nevezett *Aldor* Adolf dr. (1831—1901) megyei főorvos és a nagykárolyi közkórház igazgató-főorvosa volt, aki a közegészségügy terén szerzett érdemei elismeréséül kapta a magyar nemességet gyömörői előnévvel 1899-ben. Fia:

Lajos dr. (1872—1932) orvos, egészségügyi főtanácsos volt. Főleg Karlsbadban folytatott orvosi gyakorlatot. Kitért. Felesége *Kann* Jolán volt, akitől gyermekei: 1. *Lucy* és 2. *Péter* okl. gépészmérnök.

A *Munkácsi* családot előbb *Munk*-nak hívták. Nevét 1881-ben *Munk* Bernát (1860—1937) egyetemi hallgató változtatta át *Munkácsi*-ra. Atyja, *Munk* Adolf (1830—1907) jeles héber író volt, akinek 5 kötetre terjedő irodalmi hagyatéka költeményeket, elbeszéléseket, elmélkedéseket tartalmaz. Nevezett *Munkácsi* Bernát kiváló nyelvész és etnológus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a pesti izraelita hitközség ny. tanfelügyelője, számos bel- és külföldi tudományos társaság tiszteletbeli tagja, a kormányzói Signum Laudis tulajdonosa volt. Irodalmi munkássága egész könyvtárt tesz ki. Felesége *Jakobi* Paulától született gyermekei:

1. *Munkácsi* Sándor,
2. *Munkácsi* Ernő dr. (sz. 1896) ügyvéd, jogtudományi író, a pesti izr. hitközség főügyésze.
3. *Munkácsi* Noemi (sz. 1903), férje dr. *Winkler* Ernő (sz. 1894) nagykanizsai főrabbi. Zsidó.

tárgyú költeményeivel és zsolnárfordításaival tünt ki az irodalom terén.

A zsidó közéletben előkelő szerepet játszó család a *Baracs* család is. Őse Benedek budapesti ügyvéd, akit még *Barach*-nak hívtak és aki Henrik, Marcel, Sarolta, Károly és Leventin gyermekeivel 1883-ban változtatta meg nevét *Baracs*-ra (9511.83. B. M.) A most említett *Baracs* Marcel (1865—1933) szintén ügyvédnek igen tekintélyes irodája volt Pesten és a jogi szakirodalom terén is élénk működést fejtett ki. Emellett mint országgyűlési képviselő tevékeny részt vett a politikai életében is. Izig-vérig a demokráciai irányzat harcosa volt. Felesége, szül. *Schmidt* Etelka (sz. 1878) főleg a felekezeti életben fejt ki nagy buzgalmat és mint a Magyar Izraelita Nőegyletek Országos Szövetségének elnöke szociális téren buzgólkodik. A demokrata párt női osztályának szervező elnöke, tagja a fiatakorúak felügyelő hatóságának és a Magyar Nők Szentkorona Szövetsége vezérleibizottságának. Szociális tárgyú tanulmányai heti- és napilapokban jelennek meg. — *Baracs* Károly (1868—...) udvari tanácsos, a Győr-Sopron-Ebenfurti vasúttársaság vezérigazgatója, a magyar közlekedésügy egyik legalaposabb ismerője volt. Éveken át elnöke volt a Budai Izr. Hitközségnek és az ő nevéhez fűződik a lajstromos szavazási rendszer és a nők választójogának bevezetése. Egyik megalapítója volt a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének. — *Baracs* Henrik vezérigazgató. — A családnak még néhány élő tagja van, rokoni kapcsolatukat azonban nem ismerem.

Nemesített család a pusztapéteri *Auspitz* és az ugyanilyen előnevű *Agoston* család is. A magyar nemességet 1916-ban *Auspitz* Pál földbirtokos és testvére, *Agoston* Lajos kapták pusztapéteri előnévvel.

A pusztapéteri *Agoston* család leszármazási adatai nem állnak rendelkezésemre. A pusztapéteri *Auspitz* család leszármazása a nemességet nyert Páltól kezdve ez:

Auspitz Pál (1847—1935), felesége (1875), *Kohn* Gizella (1858—...), gyermekeik:

1. *Margit*, férje (1896) *Reimann* Gyula.
2. *Renée*, férje (1899) dr. *Egger* Leó.
3. *Vilmos* (sz. 1878), felesége (1909) *Pick* Erzsébet. Fia:
István (sz. 1910).
4. *Lujza*, férje (1901) *Szávoz* Richárd.
5. *György* (sz. 1883).
6. *Ilona*, férje (1911) *Glasner* Gyula nagyiparos.

★

Kohn Salamon rabbi gyermekei: *Izidor*, *Arnold*, *Siegfried*, *Regina*, *Gyula*, *Márk* és *Kamilla* nevüket 1881-ben változtatták át *Komor*-ra (42068/1881. B. M.) — *Izidor* (sz. 1860) és öccse, *Siegfried* még fiatalokkorban bejárták Kínát, majd társaséget alapítottak a kínai iparművészeti tárgyak kereskedelmi forgalmára. *Arnold* (sz. 1861) mérnöki oklevelet szerzett és a MÁV szolgálatában kezdte meg pályafutását, amelyet mint miniszteri tanácsos és a Szolnokmegyei Államépítészeti Hivatal főnöke fejezett be. Nyugalomba vonulása után a szolnoki izr. hitközség, majd pedig a XVI-ik községkerület is elnökévé választotta. Fia *András* (sz. 1898) költő és regényíró.

★

A felsőványi *Baruch* családnak két ága van. A magyar nemességet 1878-ban *Baruch* Sámuel marosvásárhelyi gyáros kapta felsőványai előnévvel. A család egyik ága megtartotta a *Baruch* nevet, másik ága azonban *Baruch* Elemér bécsi lakos személyében nevét 1913-ban *Felsőványi*-ra változtatta. Ebből az ágból felsőványi *Felsőványi* Sarolta

gróf *Lónyay* Ernő (sz. 1898) felesége lett. Megjegyzendő, hogy a családnak ez a grófi ága a legfiatalabb grófi ág, amely a grófi rangot 1910-ben nevezett *Lónyay* Ernő gróf atyja *Lónyay* Albert személyében kapta. A többi grófi ágazatok grófi rangja 1871-ben, illetőleg 1896-ban kelt.

Monyorókeréki gróf *Erdődy* Tamás (sz. 1868) felesége *Rast* Teréz bárónő (sz. 1866) a „Semitogothaisches Genealogisches Taschenbuch ari(st) okratich-jüdischer Heiraten“ című (München, 1914) munkája (112. old.) szerint zsidó származású nő. Az *Erdődy* család egyike Magyarország legrégebbi családainak. Mint főrangú család is legrégebb. *Erdődy* Tamás gróf és *Rast* Teréz bárónő 1892. máj. 12-én a horvátországi Szent Helénán léptek egymással házasságra. Adataim szerint egy fiúk van: az 1902. jun. 12-én Zágrábban született *Erdődy* Jenő gróf.

Beregi Oszkárt (sz. 1876) előbb *Berger*-nek hívták és nevét 1893-ban változtatta meg *Beregi*-re. Színészi pályáját Temesvárott kezdte meg, folytatta Kolozsvárt, azután a budapesti Vígyszínházhoz került, 1899-ben pedig a Nemzeti Színház szerződött. 1907—1910 között Berlinben, Reinhardt társulatánál működött, de még ez utóbbi évben visszakerült a Nemzeti Színházhoz, amelytől 1919-ben vált meg. Később Bécsben, Berlinben és több más külföldi színpadon játszott, majd pedig Amerikába ment filmszínésznek. Leánya *Kató* nőül ment *Patak*y Kálmán operaénekeshez.

A *Szemere* család, „de genere Huba“ ősrégi, honfoglaló család. Legkiemelkedőbb tagja *Szemere Bertalan* (1812—1869) 1849-iki miniszterelnök volt. Néhány évtizeddel ezelőtt jelentékeny szerepet ját-

szott a legendás hírű Szemere *Miklós* (1856—1919) cs. és kir. kamarás, versenyistállótulajdonos. Nőtlen lévén, igen nagy vagyonát unokatestvére, Szemere Gáspár fiára, a gyermek Szemere *István*-ra hagyta. Történt pedig, hogy az ifjú Szemere *István* megismerkedett dr. *Halmos* Károly volt kassai ügyvéd és abaújkéri földbirtokos családjával és 1927. július 30-án Abaújkéren meg is történt *Halmos* Irénnel való házassága.

Halmos Károly dr.-t előbb *Hoffmann*-nak hívták. Atyja, *József* kassai lakos és gyermekei: *Károly*, *József*, *Erzsébet* és *Jenő* 1884-ben változtatták át nevüket *Halmos*-ra (1644/84. B. M.) *Halmos* Károly dr. az 1890-es években Kassán volt ügyvéd; később felhagyott az ügyvédkedéssel és Párisba tette át lakását, ahol nagy pénzügyi műveletek lebonyolításával foglalkozott. Tekintélyes vagyona van és Abaújmegyében közel ezer hold földbirtok tulajdonosa. Néhai felesége *Czapkai* Irén.

Halmos Károly és néhai *Czapkai* Irén *Károly* nevű fia 1936-ban Zürichben vette nőül *Petitjean* Jacquelinét.

A héthársi *Neumann* család *Neumann* Hermann miskolci kereskedő személyében 1918-ban nyert magyar nemességet. Mint kereskedő maga is szerepet játszott a város közéletében, de főleg fiai, *Adolf* és *Henrik* emelkedtek nagyobb jelentőségre, sőt utóbbi éppen a legutóbbi években világhírré is.

I. *Adolf* (sz. 1870) mint gépgyári tisztviselő kezdte meg pályafutását. Később az általa alapított miskolci Kereskedelmi és Gazdasági Bank vezérigazgatója lett. Aelnöke az OMKE-nek. Elnöke a miskolci Chevre Kadisának.

II. *Henrik* (sz. 1873) világhírű fülspecialista, akit 1936. szept. havában bécsi klinikáján több ízben felkeresett VIII. Edward rövid ideig angol ki-

rály is, hogy fülbaját a nagynevű orvostudóssal kezeltesse.

Az Erdélyben honos *Baruch* családból *Baruch* Elise (szül. Görgényszentimre) férje hallerkői gróf *Haller* Ferenc (1815—1893) főispán volt. Egyetlen leányukat, *Haller* Ilona grófnőt (1851—...) gróf *Mirbach-Kosmanos* Hugó (1840—1903) cs. és kir. kapitány vette feleségül. Házasságukból nyolc gyermek, hét fiú és egy leány származott.

Azt a *Kálnoki* családot, amelyből *Kálnoki* Henrik (1858—1925) és *Kálnoki* Izor (1863—1930) írók és hírlapírók származtak, előbb *Kaufmann*-nak hívták. Nagyobb nevezetességre az utóbbi tett szert, aki legutóbb az *Ujságnak* volt belső munkatársa és főleg *Vulpes* álnév alatt írt. Elbeszéléseiben és regényeiben különösen szociális kérdésekkel foglalkozik. Ő fordította le Gorkij: „Éjjeli menedékhely“-ét.

Aligha van ember, aki még nem hallott volna az önműködő „*Frommer*“ pisztolyról. Akiről pedig azt elnevezték — *Frommer* Rudolf — nem is egy fegyvergyárban, hanem banküzletben, a Leszámítoló Banknál kezdte meg pályafutását.

Született 1868-ban. Édesatyja szegény sorsú kereskedő volt, akit hozzá még korán el is vettett, minek folytán nevelése egészen anyja vállaira nehezedett. Hogy gondjain könnyítsen, már reáliskolás korában házitanítóskodott és keresményével támogatta édes anyját. Kitüntetéssel elvégezvén a Kereskedelmi Akadémiát, a Leszámítoló Bank szolgálatába lépett, 28 éves korában pedig a Fegyver- és Gépgyárnál a bank ellenőre lett. 1914-ben — ekkor már a gyár igazgatója — fegyverneki előnévvel magyar nemességet kapott.

Frommer Rudolf — később a nevezett gyár

vezérigazgatója — tiszteletbeli gépészmérnök, udvari tanácsos, a II. osztályú magyar érdemkereszt tulajdonosa a csillaggal, a felsőház tagja, stb. nevéhez legalább 150 különböző találmány fűződik. Meghalt 68 éves korában 1936 szept. 1-én. Élete végéig megmaradt zsidónak. Igen nagy vagyont hagyott hátra, amelyet gyermekei örököltek.

Az irodalom terén is működött. Kiadott egy magyar-német tőzsdei szótárt; ő teremtette meg a „Bolond Istók“ c. élelapp egyik népszerű figuráját, a „Báró Monocles“-t; „Gül Nare“ cím alatt írt egy hosszabb költői elbeszélést.

Felesége *Kornfeld Leonie* volt, akitől gyermekei:

1. *István*, a Fémáru-, Fegyver- és Gépgyár rt. igazgatója; felesége *Szilasi Vilma*. Fiai:

A) *Edgar*,

B) *Tamás*,

2. *Erzsébet*, férje *Czoniczer Gábor dr.*, egyetemi tanársegéd.

3. *József*, okl. gépészmérnök, felesége *Lovas Magda*. Fiai:

A) *Péter*,

B) *Gábor* (sz. 1936).

★

Back, surányi. Nemesített (1896) zsidó család. A magyar nemességet *Back Hermann* konstantinápolyi nagykereskedő kapta, amely 1907-ben átruháztatott testvéröccse, *Back Józsefre*, a konstantinápolyi osztrák-magyar kereskedelmi kamara elnökére.

A családra kevés adatom van. Belőle két leányról tudok. Az egyik surányi *Back Ada*, akit *Mlocki-Dziokowski Renée dr.* főhadnagy vett nőül, a másik surányi *Back Ivonne*, aki radiisi *Radio Gas-ton* mérnök (Fiume) felesége lett. Ez utóbbiaknak gyermekük nem volt.

★

A *Widder* család kapcsán megemlékeztem

arról, hogy *Widder Paula Fábri* Miklós (1899—1934) mérnöknek volt a felesége. Erre a *Fábri* családra közelebbi adataim nincsenek. Tudom azonban, hogy nevezett szülőknek két fiúk van: Ferenc mérnök, akinek felesége *Irsai Klára és Pál*.

A budapesti Zwack-gyár kezdetben kizárólag likőr- és rum-gyár volt. Csak újabban terjesztette ki üzemét ecet- és szénsavgyártásra, műszaki vállalatná és izzólámpaüzemmé. Magát a *Zwack* családot illetőleg csak töredékes adatok állnak rendelkezésemre. — *József* (1822—1915) és *Miksa* testvérek voltak. Előbb nevezett József gyermekei:

1. *Hermína*, férje volt *Reinitz Samu* (megh.).
  2. *Róza*, férje dr. *Schreyer* Jakab.
  3. *Edmund*, felesége *Rink Ella*,
  4. *Lajos* (1866—1934), áttért és 1932-ben katolizált felesége, született *Rosenfeld Erzsébet* is.
- Gyermekeik:

- A) *Béla*, felesége *Zalka Dóra*, fiúk: *Péter*.
- B) *Mici*, férje *Molnár Árpád*.
- C) *Margit*, férje *Rásó István*.
- D) *János*, felesége *Wahl Vera*.

A *Bencze* család előbbeni neve *Breitner* volt. A család II. József császár idejében telepedett le Budapesten. *Simon*-nak (1842—1898) már mindkét oldali nagyapja Buda-környékbeli vizimalom-tulajdonos volt. Ezt az iparágat folytatta apja is. *Simon* felesége *Deutsch Klára* (1844—1921) volt, akiknek fiúk, *Gyula* (sz. 1879) nevét *Benczé*-re változtatta. Nevezett *Bencze Gyula* dr. orvosi diplomáját a budapesti egyetemen kapta 1902-ben. Előbb báró *Korányi Frigyes*, majd báró *Korányi Sándor* klinikáján működött mint tanársegéd. 1911-ben egyetemi magántanár, 1913-ban székesfővárosi közkórházi főorvos, 1928-ban egyetemi rendkívüli tanár, utóbb egészségügyi főtanácsos lett. A háború alatt mint honvéd törzsorvos teljesített szolgálatot. A *Ferenc József*-rend hadiékítményes lovagkeresztjének tu-

lajdonosa. Tudományos munkásságáért már diák korában a Navratil-díj első díját, 1905-ben pedig a legnagyobb magyar tudományos orvosi kiüntetést, a Balassa-díjat és 1931-ben a Korányi-érmeket kapta. Több orvostudományi munkát írt. Áttért. Felesége *Guttmann* Margit. Egyetlen leánya, *Klára* okleveles gazda, *Okányi* Endre okl. gazda felesége. Nővére *Breitner* Kornélia (sz. 1875) *Nagler* Sámuelhez (sz. 1862) ment nőül.

★

Az 1910-ben oroszpatoki előnévvel magyar nemesség adományozásában részesült *Feledy* Miksa építészt előbb *Fuchs*-nak hívták és nevét *Fuchs* Miksa budapesti háztulajdonos és fia, Árpád 1886-ban változtatták meg *Feledy*-re (67648/86. B. M.) — Nevezett *Feledy* Miksa (sz. 1850) felesége *Fuchs* Karolina volt, akitől gyermekei:

1. *Árpád* (sz. 1885),
2. *Rezső* (sz. 1888),
3. *Hugó* (sz. 1889),
4. *Sándor* (sz. 1891),
5. *Tibor* (sz. 1892),
6. *Renée* (sz. 1896).

★

A Prágában 1842. okt. 20-án született zsidó vallású *Ederer* Florentine első férje *Glaser* N., második férje (Róma, 1863) pedig *Forgách* Antal gróf (1819—1885) belső titkos tanácsos, kamarás, udvari kancellár volt. Házasságukból születtek:

— 1. *Forgách* Ilona grófnő (sz. 1864), aki bar-kóci *Rosty* Flóris (megh. 1894) kamarás, követségi tanácsos felesége lett. Leányuk:

Rosty Mariettát (sz. 1887) *Csáky* Gusztáv gróf (sz. 1883) vette nőül, házasságukból azonban utódok nem származtak.

2. *Forgách* Klotild grófnő (sz. 1867) férje (1895) *Roszner* Ervin báró (1852—...) belső titkos tanácsos, kamarás, volt fiumei kormányzó. Gyermekeik:

A) vitéz báró *Roszner* István (sz. 1896), országgyűlési képviselő,

B) báró *Roszner* Ervin (sz. 1900).

3. *Forgách* Antal gróf (1869—1931), felesége (1909) *Keresztfalvy* Kornélia, *Kuchinka-Gajári* özvegye. Utód nincs.

4. *Forgách* János gróf (1870—1935), belső titkos tanácsos, nagykövet volt. Felesége (1908) *Lovassy* Ella (sz. 1889). Gyermekai:

A) *Forgách* Erzsébet grófnő (sz. 1908),

B) *Forgách* Hanna grófnő (sz. 1911).

Gáspár Artúr (sz. 1875), volt h. államtitkár, jelenleg az Angol-Magyar Bank egyik igazgatója mint ujságíró kezdte meg pályafutását. 1907-ben lépett a belügyminiszteriumba. Később a külügyminisztériumba osztották be, 1919-ben pedig helyettes államtitkárrá nevezték ki. Ekkor nyugalmába ment és az Angol-Magyar Bank Rt. egyik igazgatója lett. Atyja, *Schwartz* Fülöp (megh. 1901) honvédszázados volt és nevét mint marosvásárhelyi lakos *Kornél* és *Artúr* gyermekeivel együtt 1892-ben változtatta át *Gáspár*-ra (96360/92. B. M.).

A *Widder* családdal házassági kapcsolatban állnak *Molnár* Lipót és gyermekei is. Ugyanis nevezett *Molnár* Lipót felesége *Widder* Janka, amely házasságból születtek:

1. *Molnár* Margit, férje dr. *Pollatsek* Elemér orvos, egyetemi m. tanár.

2. *Molnár* Béla dr. orvos, felesége *Strasser* Jolán, leánya: *Anna*.

3. *Molnár* Alfréd dr. budapesti gyógyszerész, akinek felesége *Szenes* Lucy.

Radó Antal (sz. 1862), a kiváló műfordító, költő és író, irodalomtörténész, tanár, régebben az

országgyűlési gyorsiroda főnökének atyja, *Roder Adolf* (1833—1899) volt. *Roder Adolf* fiatalkorában mint egyszerű munkás dolgozott egy szivargyárban, majd Rohoncon a zsidó elemi iskola tanítója lett, ahonnan elkerülve, több helyen tanítóskodott, míg végül a szombathelyi zsidó elemi iskolához került, ahol igazgató lett és ahol 42 évig működött. Volt szerkesztő, tankönyveket is írt és tolla alól számos tanügyi tárgyú cikk került ki, amelyek különböző tanügyi szaklapokban jelentek meg. Nevét 1881-ben *Roder Antal* bölcészahallgató, 1887-ben pedig *Roder Lipót* (Pál) gimnáziumi tanár változtatta át *Radó*-ra (31131/81., ill. 9527'87. B. M.). Nevezett *Radó* Antal igen széleskörű irodalmi, főleg költészeti működést fejtett ki és sokat fordított olasz költőkből magyarra. Megírta az olasz irodalom történetét is.

A Láczy családot előbb *Lazarsfeld*-nek hívták. *Lazarsfeld Adolf* kereskedő volt Pesten és nevét 1861-ben változtatta meg *Láczy*-ra (8374/61. Udv. Kanc.) Gyermekai közül ketten emelkedtek ki: 1. *Láczy Gyula* (1850—1911) és *Láczy Leó* (1852—1921).

Láczy Gyula történetíró, előbb kolozsvári, majd pedig (1891-től) budapesti egyetemi ny. r. tanár, a Magyar Tud. Akadémia tagja. Igen sok történelmi és közigazgatásjogi könyvet írt. Áttért. Gyermekai közül

Láczy Edit (sz. 1884) férjhez ment (1904) kéméni *Szalay István*hoz (1879—1911). Gyermekai

a) kéméni *Szalay Péter* (sz. 1905),

b) kéméni *Szalay Miklós* (1906).

Gyula (1896—1927) felesége *Abaffy N.* volt. *Marianna*, férje (1905) báró *Lipthay Béla*

(1869—...) h. államtitkár volt. Gyermekaik:

a) *Lipthay Mária* bárónő (sz. 1906),

b) *Lipthay Erzsébet* bárónő (sz. 1907),

c) *Liphay* István báró (sz. 1910),

d) *Liphay* Eszter bárónő (sz. 1911).

Két másik leánya közül az egyik *Monaszerly* huszárezredes, a másik *Reichenfeld* Ernő felesége.

Lánczy Leó belső titkos tanácsos, főrendiházi tag, a Magyar Kereskedelmi Bank elnöke, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, stb. A budapesti kereskedelmi iskola elvégzése után az Angol-Magyar Bank tisztviselője, később a Magyar Földhitelintézet igazgatója, 1881-ben a Kereskedelmi Bank igazgatója, majd vezérigazgatója, végül elnöke, 1912-ben pedig belső titkos tanácsos lett. Igen nagy vagyonú férfiú volt. 1906—1908 között az első virilista volt, aki ugyan csak 19.486 korona adót fizetett, de ezt kétszeresen számították abban a feltevésben, hogy *Lánczy* Leónak valamiféle diplomája van. A bankvezérnek azonban nem volt diplomája; csak kereskedelmi iskolába járt. 1912-ben 30 ezer korona adóval az adófizetők között a hatodik helyen állt. 1915-ben pedig 1 millió 360 ezer korona jövedelem után 68.000 korona adót fizetett. Katholizált; a Kerepesi-úti temetőben van eltemetve.

Özvegye *Lusztig* Janka, aki előbb *Szászy-Schwarz* Gusztáv (1858—1920) egyetemi tanár első felesége volt.

Amikor 1248-ban III. Fülöp (a Szent) az araboktól visszafoglalta Sevillát, két évre rá odaajándékozta Don Laro Donáth ferencendi páternek, IV. Ince pápa dekrétuma alapján a sevillai érsekiség megalapítójának. Az érsek minden ottani zsidó családra 10 és minden mór családra 20 szaracén aranyat vetett ki. Az egykorú adóösszeírások alapján a zsidókra kivetett ez az adó 1610 aranyat tett ki (1250). Ettől az időponttól kezdve a zsidókra kivetett adók egyre emelkedtek: 1254-ben minden családra türelmi adó címén 2 aranyat róttak ki az érseki pénztár részére és még ugyanebben az évben

az agyagbányából elfuvarozott minden tíz taliga után 1 ezüstöt kellett fizetniök. Ez az adó 1254-ben 1310, 1255-ben már 3470, 1256-ban 4060, 1257-ben 3280 ezüstöt tett ki, amelyet a zsidóknak a városi pénztárba kellett befizetniök.

A zsidók Sevillában (mint általában egész Spanyolországban) egyre nagyobb kereskedelmi jelentőséghez jutottak. 1314-ben 138 helybeli zsidó — egyetemleges tulajdonjoggal — megveszi a várostól 2000 nápolyi aranyért az agyagbányát. A szerződés aláírói közül legelől szerepelnek *Donáth Náthán ben Saul*, *Donáth Efrajim ben Dávid*, stb.

A zsidók, névszerint ugyanazok, akik a bánya megvételénél is szerepeltek, 1316-ban aztán 1000 avignoni arannyal megváltják az érsektől türelmi adójukat, 1354-ben pedig *Donáth Eliezer ben Joé* évi 600 castiliai aranyért bérbeveszi Sevillában az alcavala adót. *Donáth Eliezer* azonban — úgy látszik — kissé kíméletlenül gyakorolhatta az adószedést, ami miatt a városi tanács panasszal fordult (1358) a Cortezhez. 1402-ben pedig a Kanonoki tanács eltiltotta a zsidókat mindennemű regále-jövedelem szedésétől. Öt évre rá *Donáth Jakab ben Sámsonnak* és *Donáth Éli ben Nathannak* gyűlik meg a baja a hatósággal, amely őket 25 vesszőbüntetésre ítélte, mert ördögűzéssel (nyilván gyógyászattal) foglalkoznak. A zsidó-adót 1413-ban *Paulo de Murcia* érsek hozza rájuk, amely ebben az évben 2220, 1414-ben 2150, 1415-ben 2000, 1416-ban 1960, 1417-ben 1920, 1418-ban 1860, 1419-ben 1840, 1420-ban pedig 1810 aranyat tett ki.

A XV. század második felében — pontosan 1472-ben — *Ferrio de Muscatto* bíboros-érsek rendeletet adott ki, amely szerint máglya-halál a büntetése annak a katolikusnak, aki zsidóval házasságot köt vagy vele vadházasságban él.

Néhány évre rá (1478) felállították az inquisziós törvényszéket Sevillában is, amelynek főinqui-

zitora az olasz eredetű Paulo Marogio dominikánus perjel lett.

Az inquizió történetének igen gazdag irodalma van. E helyen még csak sürgönystílusban sem foglalkozhatom vele. A zsidósággal kapcsolatban azonban szükségesnek tartom idézni Tápay-Szabó László véleményét „Az emberiség története“ c. munkájából: „Nem lehet elfogadni az inquizió védőinek azt az állítását, hogy a spanyolok félték a mór uralom visszatérésétől; erről az inquizió idejében már álmodni sem lehetett; ellenben több, mint valószínű, hogy már látni sem akarták azokat, akiket jól megtanultak gyűlölni hétszáz éven át s akik, ha uralmuk megdőlte után is ott maradtak Spanyolországban, akkor valószínűleg vagyonosak is voltak s több tudásukkal csak megnehezítették a létért vívott küzdelmet. A zsidókkal sem az volt a baj, hogy megkeresztelkedésüket csak színlelésnek tekintették a spanyolok, mert bizonyára a spanyolok között is voltak elegenden, akik csak színlelték a vallásosságukat; a valódi ok, amely miatt nem tűrhették a zsidókat, sem megkeresztelve, sem megkeresztelenül, az volt, hogy a király és királyné bankárja, titkárja, orvosa, ügyvédje, bérelője és vagyongazdálkodója csaknem mind zsidó volt és a zsidóság nagyon gazdag is volt. Az arab uralom alatt a zsidók természetesen mindent elkövettek, hogy a legjobb viszonyban legyenek a kormányzattal s ezzel szövetkezve egyrészt folyton gazdagodtak, másrészt a kultúra igen magas fokára jutottak; az arab tudományosságot ők közvetítették Európának, de ugyanakkor óriási birtokokat is szereztek s a művelhető földek harmadrésze a XV. század közepén zsidó birtok volt. Ha nagyon szegények és erőtlenekek lettek volna, nem sokat törődtek volna velük a spanyolok“ (233—34. l.). Egyben azonban téved a könyv tudós szerzője, amikor folytatólag a következőket írja: „Miután az inqui-

ziónak az eretnekség kiirtása volt a hivatalos célja, a zsidókra természetesen nem terjedt ki az inkuizíció hatásköre és így a meg nem keresztelkedett zsidó előnyösebb helyzetben volt, mint a „marano“, a megkeresztelkedett.“ Ugyanis a sevillai érseki levéltárnak 1487-ből való egy irata szerint az inkuizíció perbe fogta *Donath* Dávid ben Menassé, *Donáth* Sámson ben Mózes, *Donáth* Éli ben Menassé, *Donáth* Jákob ben Efrajim, *Donáth* Jákob ben Méir és *Donáth* Saul ben Efrajim sevillai zsidókat eretnek-tanok terjesztése miatt. Fogságba is kerültek, amelyben *Donáth* Jakab ben Méir és *Donáth* Éli ben Menassé meghaltak, a többiek pedig 1000 castiliai arany váltásdíj ellenében szabadultak meg a további eljárás alól.

A spanyolországi összes zsidók kiűzetése 1492-ben ment végbe.

Munkám I. kötetének 59—61. oldalain már megemlékeztem egy egykori leírásról, amely a zsidók kiűzetéséről általánosságban szól. E helyen módomban van a sevillai zsidók kiűzetésének néhány részletéről is megemlékezni.

Az inkuizíció 1492-ből részletesen felsorolja a kiűzött zsidók vagyonát. A felsorolás, amely a sevillai érseki levéltárban van meg, 22 oldalt tartalmaz és aláírták Carlo de Vascolo dominikánus páter és Fernando Luca városi tanácsnok.

Donáth Jóél ben Jákob Godéjában a következőképen írja le Sevillából Amsterdamba való utazását:

„Niszán hó (ápr.) 23-án, peszáh utáni napon szálltam fel Karl von Springbook kapitány gályájára, hogy Sevillából fekete agyagot hozzunk. A gálya menet Liszbóáhba halász-köteleket, vitorlavásznakat, lengyolcsot és szappant vitt. Sziván hó 16-án (jún.) kötöttünk ki Liszbóáhban, ahol Jákob ben Éli ottani gyolcsosnál találkoztam sógorommal, Moab ben Levivel, aki Chala férje. Tőle

tudtam meg atyámfiai rettenetes sorsát. Spring-book kapitány hajlandó volt a gályára felvenni az agyag helyett az összes menekülőket, de még 100 arany ráadást kért. A sógorom Jakob ben Éli azonnal kölesön adta. A sógorom Sziván hó 18-án portugál gályára szállt és elhajózott Hagoah kikötőjébe, hogy hírt vigyen atyámfiai szabadulásáról“.

„A gályák Tamusz hó 13-án (júl.) napján indultak el Liszboából, hogy elhajózzanak az alsó folyó (Quadalquivir) torkolatához. Az éj leple alatt a gályánk mellé állt egy csónak, amelyet Jakob ben Noab kormányzott, az evezősök pedig Éfrajim ben Simeon, Jakob ben Simeon, Hájem ben Lévi és Jakob ben Ezekiel voltak. A csónakon 4 gályaládát és 3 zsákot hoztak, amelyet az éj leple alatt hajónkra emeltünk. Azon éjszaka még 103 batyut raktunk gályánkra. 24-én egész nap vizet és élelmet rakatott a kapitány a gályára; 24-én éjszaka vettük fel a menekülőket: 52 férfit, 56 nőt és 154 gyermeket. A gályánk Tamusz hó 25-én virradat előtt hagyta el az átkozott földet, amelyet érjen ugyanolyan hét csapás, mint egykoron a Fáraók földjét érte. A hajón reggel a férfiak Isten nevét dicsőítették. Gályánk Tamusz hó 26-án este érte el a mór-partot, ahol már várt ránk a portugál gálya. Még azon este Jakob ben Noab vezetésével átszállt a portugál gályára összesen 26 férfi, 26 asszony és 70 gyermek. Tamusz hó 27-én hajnaiban indultunk, hogy Liszboába hajózzunk. Az Isten segített, jó szelünk volt, mindkét gályánk sebesen szelte a habokat. Av hó 4-én (aug.) érkeztünk Liszboába, ahol már várt ránk Naftali ben Lévi Rasse-col. A portugál gályáról mindnyájan lepakoltak, míg a mi gályánkra a kapitány friss vizet, élelmet és portékát rakatott be. Liszboában visszamaradt az ottani rokonoknál 5 férfi, 6 asszony és 18 gyermek. Liszboában fogadtuk meg Hillebrond Machtel kapitányt a gályájával, aki Jakob ben Noábékát szál-

litja Antwerpenbe. Springbook kapitány szavatolta, hogy Hillebrond nem kalóz, hanem rendes antwerpeni hajós. Az egész útért 80 aranyat kapott Hillebrond.“

„A lizboái-col adott 200 aranyat segítségünkre és gályáinkra felrakatott 30 hordó halat, 8 hordó olajat, 18 zsák lisztet, 6 zsák babot és még rengeteg holmit az asszonyoknak és gyermekeknek. Az Isten vezérelje őket, hogy ne kerüljenek a mi sorunkra.“

„Av hó 22-én (aug.) indultunk el Lizboából két gályánkkal és a hó 26-ik napján értük el Cortuanna kikötőjét. Hála Isten, senki sem lett beteg. A gyermekek újra friss tejhez jutottak és friss zöldséggel főztek asszonyaink. Elul hónap első napján (aug. 23) a vihar már elállt és a két gálya délfelé vette irányát. Elul hó 10-ik napján (szept. 1) érkezünk meg Bordeauxba. Két napon át viharban voltunk, minek következtében az asszonyok és gyermekek mind betegek lettek, a férfiakon pedig a kétségbeesés vett erőt. Elveszítették önbizalmukat; sokan a tengerbe akarták vetni magukat. Elul hó 14-én hagyta el a két gálya Bordeaux kikötőjét és a hó 24-én érkezünk meg a Szajna kikötőjébe. Utunk eléggé nyugodalmas volt. Csendes déli szél vitte előbbre gályáinkat, nyugodt imádsággal töltve időnket. A szajnai kikötőben a kapitányok friss vizet és ételmet rakattak be. Három napig időztünk a kikötőben. Tisri hó 4-én (okt.) érkezünk Antwerpen kikötőjébe. Jakob ben Noab nemzetsége leszállt az antwerpeni gályáról, hogy egy amsterdami gályát fogjanak, amely őket elszállítsa Amsterdamba. Másnap az antwerpeni-col vendégül látott bennünket és gyűjtést rendezett részünkre, amelynek eredménye 186 arany lett. Az antwerpeniek kibérelték Paul von Fabricius kapitány gályáját, amely Jakob ben Noáb nemzetségét hozta Amsterdamba. Tisri hó 20-án érkezett meg a

két gálya menekülőkkel Amsterdamba, akiket a col látott vendégül. A col tagjai szétszították maguk között a menekülőket és hajlékot adtak nekik. 21-én hálát adtunk Istennek, hogy szerencsésen megsza- badultunk a szolgaság földjéről, de átkozott legyen az a föld örök időkre, ahol Izrael népével így bán- tak.“ (A leírás spanyol nyelven van írva. A fenti szöveg annak hú fordítása).

Donáth Jóél ben Jákob 1490-ben Amsterdam városától letelepedési engedélyt kap azonban azzal a határozott kikötéssel, hogy a városban állandó se- villai agyagüzemet köteles felállítani, de sem am- sterdami, sem pedig rotterdami fazekasárut nem gyárthat. A harmadik csatorna mentén a halzsír és szappanfőző cég telepei mellett jelöli ki a magistrá- tus üzeme helyét 1200 négyzetlépés területben. A ta- nács igazolja, hogy az üzem felállításához szüksé- ges 2000 castiliai arannyal rendelkezik. Három év- vel később — 1493-ban — a tanács megengedi *Do- náth Jóél* ben Jakabnak, hogy az agyagüzeméhez szükséges munkaerőket a város területén állandó tartózkodással letelepíthesse. A telepések névsora, 47 név mind *Donáth*-tal kezdődik. Egyben kötelezi a magistrátus *Donáth Jóél* ben Jakabot arra is, hogy minden év Szent Mihály és Szent György napján pontos kimutatást adjon a nála alkalmazásban álló telepesekről. Végül köteles minden nála alkalmazás- ban álló telepes után fejenként 6 aranyat fizetni a tanács pénztárába és pedig két részletben előre a fennebb említett két napon.

A fazekas-ipar igen jól jövedelmező iparág volt. 1494-ben már elrendeli a városi tanács önálló fazekascéh felállítását. A cég meg is alakult. Céh- mestere *Leithe* Gent, céhbírája *Florent Sax* lett, a cég tagjai pedig 17-en voltak, köztük *Donáth Jóél* ben *Jakob*. A céh — úgy látszik — nagyszerűen prosperált, mert négy évre rá — 1498-ban — már kibérli *Namur* város agyagbányáját évi 120 arany-

ért. A céh Donáthy Jóél ben Jakabot bízza meg a bánya megnyitásával és e célra neki 100 aranyat folyósít.

Donáth Jóél ben Jakob még 1526-ban élt. Ekkor céhbíró, a céhmester pedig Luis Hassenbruck. A céh tagjainak száma 54, akik között 11 Donath van. A céh bevétele 540 arany volt.

Donáth Moab ben Efrájim (1465. Sevilla — 1522. Amsterdam) godéjában leírja, hogy Sevillából való menekülésük előtt hol rejtették el értékeiket:

„Támuz hó 9-ik napján (júl.) az egész col benn volt, asszonyokkal és gyermekekkel együtt, hogy az Isten segítségét kérjük kivándorlásunkhoz, mint egykoron Mózes tette, midőn kivezette őseinket a Fáraók országából. Támuz hó 11-én kezdtük meg templomainak kegyszereit csomagolni. Az első ládánkban 2 thóránkat tettük táleszekbe tekerve, mint halottainkat, mert ezek Izrael fiai részére elvesztek. A második és harmadik ládába csomagoltuk ősi imakönyveinket. A negyedik és ötödik ládába ezüst kegyszereinket, a hatodik ládába a saiferokat és halefokat a többi ritus tárgyakkal együtt. A többi 5 ládában a col tagjainak ezüstneműit tettük“.

„Támuz hó 13-án éjszaka mint halottainkat vittük ki a bányába, ahol a bánya második vájatójában ástuk el. Kivettük a bánya tartógerendáit és beszakítottuk a második vájatot, nehogy a rablók rájuk találjanak“.

„Támuz hó 14-ik napjától 22-ikéig süvetült a col minden tagja. Napnyugtakor összejöttünk nálam chádíst mondani“.

A család egyes tagjai elhatározták, hogy ezen leírás alapján megkísérlik az elásott kincsek felkutatását. Ecélből *Donáth* Noémi dr. amsterdami ügyvéd és *Donáth* Brunó dr. kremsieri történelemtanár, 1926-ban leutaztak Sevillába, ahol páter Leo Szara-

quella dominikánus könyvtárnok és a város részéről Julier Tiffetto dr. városi levéltáros személyében igen lelkes támogatásban is volt részük.

Az első ásatás (ápr. 21-től máj. 27-ig) eredménytelenül végződött. Tiffetto dr. közreműködésével aztán megtalálták a városi levéltárban a bánya egykori térképét, amelynek alapján aztán Ros del Rio bányamérnök pontosan megtudta határozni a helyet, ahol a leletnek feküdnie kell. Junius 11-én kezdődött meg az újabb ásatás, amely júl 2-án meghozta az első meglepetést: felszínre került az első láda és folytatólagosan minden 1 méter távolságra további egy-egy láda. Júl. 22-én fejeződött be az ásatás. A ládák külső borításául használt vaslemezek el voltak már rozsdásodva, bár a pántolásnál még egészen jól kivehető a mór dekoráció. A ládáknak belső deszkázata, amely vastag tölgyfadeszkákból állt, a korhoz mérten igen jó állapotban maradt meg, tartalmuk pedig teljesen épségben került a felszínre. A legutolsó két ládában volt a két thóra teljesen felöltöztetve, ezüst nélkül, thaleszokba csomagolva.

A *Donáth*-család tehát Spanyolországból Hollandián át került Magyarországra. Egyik tagja útközben Elbogenben (Csehország) telepedett meg Benjámín ben Naftáli személyében, aki 1746-ban tünik fel Trencsénben, ahol fazekas-műhelyt nyit. Mint fennebb láttuk, ez a mesterség volt a család ősi foglalkozása. Ugy látszik, hogy vele egyidőben telepedett le Pozsonyban Esaiás ben Mordeháj, akinek azonban nem sokáig volt maradása itt, mert a város 1761-ben kitiltja területéről, mivelhogy az ottani gheftóban „lázítást szít“ a zsidók között. Családjával együtt el is hagyja Pozsonyt és Érsekújvárra költözött.

A családnak Magyarországon több ága él.

Ábrahám ben Dávid, aki 1791-ben Nimburbán született és 1823-ban halt el Nyitrán, a család nyitrai ágának őse.

Jóél ben Abrahám (született 1805-ben Nimburgban) tized alapján 1826-ban Péterváradra került katonának. Mint obsitos-katona Ujvidéken nősült, ugyanott telepedett le és ott regále-bérlő. Ő a család bácskai ágának megalapítója. Ebből az ágból Salamon (sz. 1851. Mélykút) 1931-ben hunyt el. Ma is élő leszármazottai: fia Arnold (sz. 1876), unokája László (sz. 1906). 1912 óta budapesti lakosok és a magyar gabonakereskedelemben előkelő helyet foglalnak el.

A vágújhelyi ág megalapítója Chajem ben Abrahám, aki 1811-ben Prágában született és 1872-ben Vágújhelyen halt meg. Ebből Lipót rabbi (1845—1876) megírta a mecklenburgi zsidóság történetét.

A család pilismaróti ágát Salamon ben Berthold (sz. 1833-ban Kremsierben, megh. 1905-ben Pilismaróthon) alapította meg.

A bajai ágat az 1826-ban Tobitschauból bevándorolt Abrahám (sz. 1826., megh. Baján 1896 előtt) alapította. Nevezett szép hébertudású férfi volt, aki eleinte vidéken előkelő zsidó családoknál nevelősködött, majd Baján kiskereskedést folytatott. Az ő fia Donáth Gyula dr. (sz. 1849.) orvostanár; főleg az epilepszia és az idegrendszer betegségei terén fejtett ki igen széleskörű és nagyértékű munkásságot; a magyarországi alkoholelleses mozgalomnak egyik legtevékenyebb vezetője.

Jakabtól (sz. 1784. Nimburg, megh. 1836. Kisuccahely) származnak a kisuccahelyi Donáthok.

A trencséniek közül valók Manó (sz. 1867. Várna, megh. 1933. Ujpest) gyermekei: Vilmos (sz. 1892. Ujpest), a Phöbusz tisztviselője, — Alfréd (sz. 1893) és Géza (sz. 1897), aki hősi halált halt a világháborúban. — Vilmos gyermekei: Géza és Éva. — Alfréd gyermekei: Ervin és Elionor. — József (sz. 1874. Várna) még él, Ujpesten vasgyáros. Gyermekei: Eszter, Aladár és Gyula.

A nyitrai ágból: Dávid (sz. 1822. Nyitra, megh.

1907. ugyanott) fia Sándor (sz. 1867.) Pesten régiségkereskedő. Gyermekai: Pál (sz. 1892), Lenke (sz. 1894), Lajos (sz. 1896), István (sz. 1898) Piri (sz. 1900); Pál gyermekei: Zsuzsa és Hilda; Lajos fia György.

A kremsieri ágból: Mihály (sz. 1861), gyermekei: Nándor (sz. 1897), Tibor (sz. 1900), Augusztina (sz. 1903); Fülöp (sz. 1864., megh. 1894. Budapest), fia László (sz. 1895). — Alajos (sz. 1879., megh. 1931. Pilismaróth), leánya Mária (sz. 1902). — József dr. (sz. 1872., megh. 1924. Budapest), gyermekei: Anna (sz. 1900), Pál dr. (sz. 1903) és Vera (sz. 1906).

Az 1857-ben Érsekújvárott született Benjamin szegénysorsú zsidó szülők gyermeke volt. Csak elemi iskolát végzett, de tovább képezte magát. Nem kevesebb, mint 15 nyelvet beszélt. Volt inas, iparos, kereskedő, újságíró, végül a Menetjegyiroda tisztviselője. Annak idején nagy feltűnést keltett bibliai szövegkritikájával, amelynek során azt bizonyította, hogy a bibliának az apák bűneire való hivatkozás helytelenül van fordítva, mert a „pókéd“ szó nem azt jelenti, hogy „büntet“, hanem jelentése „megemlékezés“.

Többen viselik még Magyarországon a Donáth nevet a fentiekkel való kapcsolatukat azonban nem ismerem. Így ismeretes Donáth Gyula (1850–1909) szobrászművész, a dekoratív plasztika és a sírmlékművészet egyik kiváló művelője; Donáth Ede (sz. 1865) karmester, zeneszerő, több operette és induló szerzője; Donáth Lajos (sz. 1868) ugyancsak zeneszerző és karmester, akinek szintén több operettje van; Donáth Leó dr. kormányfőtanácsos, a Futura Rt. igazgatója, akinek atyja a kelenföldi ruhataárnak volt a főnöke, stb.

A családnak egy nagy és vagyonos ága Amsterdamban él.

Egyike a legnagyobb jövedelmű (1936-ban bevallott évi jövedelme 250.000 pengő volt) pénzembereknek *Vida Jenő* (sz. 1872), a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. vezérigazgatója, „a legnagyobb karrier a magyar gazdasági életben”. „A legalacsonyabbról jött és a legnagyobb magasságig jutott el” — írja róla Radnóti József a „Pesti pénzoligarchák” című munkájában. „Harmincöt évvel ezelőtt néhai való jó *Leipziger* Vilmos megbízásából a magyar hamuzsírt népszerűsítette a Balkánon és ma a legnagyobb magyar iparvállalat alelnök-vezérigazgatója, élethossziglan kinevezett felsőházi tag, stb.” Hozzátehetjük még, hogy azóta gazdasági főtanácsos, az I. osztályú magyar érdemrend tulajdonosa lett, amely címen „Kegyelmes” úr. Kereskedőnek készült és a *Leipziger*-féle szeszipari vállalatnál kezdte meg pályafutását. Később a cég Keletre küldte a magyar szeszgyártás melléktermékeinek értékesítési lehetőségének tanulmányozására. 1897-ben a Magyar Általános Kőszénbányához kapott meghívást, ahol mint intéző kezdte meg szolgálatát, de a ranglétrán gyorsan emelkedett és 1914-ben a részvénytársaság vezérigazgatója lett. „A kis zsidó szegénységből jött és a gazdasági front első vonalában ő az egyetlen, aki az első generációt jelenti, aki mindent csak önmagának köszönhet és aki ezt a becsületet multat sem vallásilag, sem semmiféle más módon soha meg nem tagadta” (u. a.). Azt állítják róla, hogy nem kedélyes, „de jó ember”, „Tud igaz szívvel nemesen érezni és nemesen cselekedni.” „Az ő világa a termelés — folytatja tovább egyéniségének ismertetését Radnóti — rendelés, szállítás, munka, munka és munka, az ő szárnyalása a gondjaira bízott vállalat fejlődése, az ő aratása: egy marék tantiém”. — Öccse, *Vida Sándor* (sz. 1877., megh. 1937), a Magyar Általános Hitelbanknak volt igazgatója.

★

Az aradi származású buzsáki *Walder*-család 1848-ban tért át az ev. vallásra. Buzsáki előnévvel *Walder* Gyula (sz. 1842) aradi fakereskedő és kereskedelmi tanácsos személyében 1906-ban magyar nemességet is kapott. Gyermekai közül *Gyula* (1872--1924) 1895-ben a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál kezdte meg pályafutását, amelynek később elnöke-vezérigazgatója lett. Mint közgazdasági író is tekintélyes nevet vívott ki magának. Erdemei elismerésül főrendiházi taggá nevezték ki. Felesége, *Unger* Margittól született fiai:

1. *Gyula* (sz. 1899),
2. *György* (sz. 1904).

Az 1872-ben született Gyula testvére, *Béla* (sz. 1882) monacói főkonzul.

A vámosatyai előnévvel 1907-ben magyar nemességet nyert *Fábri* Samu, a Magyar Agrár- és Járadékbank igazgatóját előzőleg *Fränkl*-nek hívták és nevét 1892-ben magyarosította meg *Fábri*-ra (15.505.92. B. M.). — Atyja Mór (1829—1876), anyja *Beutum* Sarolta volt. Nevezett Samu (sz. 1862) 1901. márc. 17-én Budapesten vette feleségül *Widder* Eugéniát, akitől fia, József (sz. 1901. dec. 6) főmérnök. Felesége *Stark* Marietta.

A Hoffmann S. V. rövid néhány évtizeddel ez előtt még egyike volt a legnagyobb budapesti szállítási cégeknek. Tulajdonosai, *Hoffmann* Sámuel és *Hoffmann* Vilmos vágújhelyi előnévvel 1904-ben magyar nemességet is kaptak. *Sámuel* udvari tanácsos felesége (1876-tól) *Herzog* Sarolta volt, házasságukból azonban gyermekek nem származtak. *Vilmos* felesége (1877-től) *Herzog* Henriette (megh. 1906) volt, akitől gyermekei:

1. *Anna*, férje felpéczi *Keppich* Gyula dr. (megh.), ügyvéd,

2. *Hugó* nagykereskedő,
3. *Frigyes*,
4. *Otto*,
5. *Viktor*.

Szabolcsmegyéből, Nagykállóból származó család a *Vidor*-család. Őse *Jakab*, akinek felesége *Propper Betty* volt. Fiúk, *Zsigmond* (1835—1908) orvos, a szemészet egyik magyar úttörője 1871—1902, mint a budapesti Zsidó Kórház, később mint a Stefánia-gyermekkórház szemész-főorvosa működött. A Bach-korszakban magánlakásán helyiséget adott a sakkozóknak, akik akkor nyilvános helyiségben nem hódolhattak ebbeli kedvtelésüknek, mert politikai érdekű gyülekezésnek tartották volna összejöveteleiket. Igen sok tanulmányt írt és magyarra átdolgozta *Stellwag* „Gyakorlati szemészet tankönyve“ c. munkáját (1868). Fia, *Emil* (sz. 1867) építész, műegyetemi tanulmányainak a budapesti, müncheni és charlottenburgi egyetemen történt elvégzése után Budapesten építészeti irodát nyitott. Számos bérpalotát, családi házat és gyárépületet tervezett. Az 1934—37. évi turnuson elnöke volt a M. Építőművészek Szövetségének.

A két *Beke*-fivér — *Beke Manó* és *Beke József* — egy-egy kiváló képviselője a magyar tudományosságnak. A család Pápara való. Korábban *Beck*-nek hívták és nevét 1884-ben változtatta meg *Beké*-re (25.132/84. B. M.).

1. *Beke Manó* (sz. 1862) matematikus, előbb gimnáziumi és egyetemi magántanár; 1900-ban ny. r. egyetemi tanárnak nevezték ki, amely állásából 1922-ben nyugalomba vonult. Rendes tagja a Magyar Tudományos Akadémiának (1914). Igen sok matematikai könyvet írt magyar, német és francia nyelven; ezeken kívül értekezéseinek száma is sok százra rúg. Áttért. Felesége *Stern*-leány.

2. Testvére, *Beke József* (sz.) 1867) mérnök, a hídépítészet tanára; Kherndl Antalnak volt asszisztense, majd pedig a kereskedelmi minisztérium hídépítési osztályába került, ahol miniszteri tanácsosi rangig emelkedett; 1920-ban ment nyugdíjba. Jelentős része volt a budapesti Ferencz József-híd, a Margit-híd margitszigeti lejárója, az Erzsébet-híd tervezési munkálataiban, stb. Az ő munkája a győri Dunahíd terve is. A szakirodalom terén is működik.

★

A hazai kereskedelmi élet terén a nagy előretöréseknek szinte egyedülálló példája a Ruttkai-féle „Magyar Divatcsarnok“-nak szerény kezdetből rövid néhány évtized alatt hatalmas méretű áruházzá történt fejlesztése. Alapját 1893-ban *Rosenberg Márk* (1869—1907) vetette meg a Hársfa- és Wesselényi-utca sarkán létesített egy kis üzlettel, amelynek akkor mindössze 1 — egy — alkalmazottja volt. De tíz évre rá már két utcában is volt boltja: az egyik a Rákóczi-úton, a másik a Király-utca végén. Alkalmazottjainak száma pedig már tizet tett ki. Az üzlet 1920-ban költözött át Rákóczi-úti jelenlegi palotájába és 1923-ban már 35 alkalmazottat foglalkoztatott. Az áruház ettől kezdve egyre jobban terjeszkedett és emelkedett alkalmazottjainak száma is, amely 1933-ban már 350, 1935-ben pedig 680 volt. Ma már három hatalmas bérházból átalakított üzletpalotában működik.

A *Ruttkai* tehát magyarosított név. A családot előbb — mint fennebb már említettem — *Rosenberg*-nek hívták. Őse *Rosenberg* Ábrahám, akinek hét gyermeke közül csak Ignác leszármazottait ismerem. Felesége *Hübsch* Jusztinától született gyermekei közül *Márk* (1869—1917) felesége, *Schwarz* Matild (1872—1933) volt. Két fiúk, *Antal* és *Pál* változtatták meg nevüket *Ruttkai*-ra. — *Antal* felesége *Simon* Júlia, *Pál* felesége *Hetés* Etelka. Márk testvérei voltak még *Jenny* (sz. 1865), aki *Fleischer* Rudolfhoz

ment nőül és *Paula* (sz. 1867), akinek férje *Reisz* Ármin (megh.) volt. — Az áruház ma egészen *Ruttkai* Pálé.

Behr Dezső (sz. 1868) nagykereskedő, a *Behr* és *Flusser* cég főnöke, kereskedelmi tanácsos 1925-ben m. kir. kormányfőtanácsosi címet kapott. 1898-ban alapította meg a *Behr* és *Flusser* textiláru nagykereskedelmi kikészítő céget, amelyet rövid néhány év alatt az ország egyik legnagyobb kereskedelmi cégévé fejlesztett ki. Több közgazdasági intézmény életében tevékeny részt vesz és közgazdasági vonatkozású cikkei sűrűn jelennek meg a szaklapok hasábjain.

Több *Pólya*-család van. Én legalább is kettőről tudok. Az egyiket előbb *Pollák*-nak, a másikat *Hanó*-nak hívták. Ez utóbibból *Hanó* Sándor békéscsabai lakos 1880-ban változtatta meg nevét *Pólyá*-ra (32505/80. B.M.). A *Pollák*-családból 1881—1893 között többen magyarosították meg nevüket és pedig 1881-ben *Pollák* József lévai orvos és gyermekei: Irén, Pál, Olga és Margit, továbbá ugyanebben az évben *Pollák* Mór aranyosmaróthi lakos és gyermekei: Ilona, Sándor, Aranka és Olga, 1882-ben *Pollák* Jakab budapesti ügyvéd és gyermekei: Jenő, Ilona, Flóra és György, 1892-ben *Pollák* Kálmán utazó, budapesti lakos és végül 1893-ban *Pollák* Albert makói lakos vették fel miniszteri engedéllyel a *Pollák* családnevet. Hogy azonban mindezek egy családhoz tartoznak-e? — nem tudom. Töredékes adataim a következők:

A fentebb említett *Pollák* — utóbb *Pólya* — Jakab (1844—1897) szegénysorsú szülők gyermeke volt. Mégis sikerült elvégeznie Pesten az egyetemet, majd ügyvédi irodát nyitott. 1891-ben egyetemi magántanár lett, a Magyar Tud. Akadémia négy pályadíját nyerte meg közgazdasági tárgyú mun-

káival. Igen gazdag nemzetgazdasági irodalmi működést fejtett ki, amiért a M. T. Akadémia is tagjai közé választotta (1893). — Gyermekai közül *Jenő* (sz. 1876) rk. egyetemi tanár, sebész-főorvos az orvosi irodalom terén fejt ki élénk tevékenységet. Áttért. Másik fia, *György* (sz. 1887) egyetemi tanulmányainak Budapesten, Bécsben, Göttingenben és Párisban történt befejezése után egyetemi magántanár lett (1904), 1920-ban pedig a zürichi műegyetemen a felsőbb matematika tanárává nevezték ki.

Jelentékeny nevet vívott ki magának a család egy másik tagja, Pólya *Tibor* (1886—1937) grafikus és festőművész is, aki budapesti és párisi tanulmányainak befejezése után a szolnoki művésztelepen dolgozott tovább. „Műveit friss impresszionizmus jellemzi; szereti az élénken benépesített kompozíciókat, amelyeket a régi hollandus festők szellemében, de zamatos magyarsággal fest meg. Mint plakátfestő és karrikatúrarajzoló is szép sikereket arat élénk és humoros dolgaival.“

Özvegye *Arányi Szeréna*, akitől leánya *Kató*.

Fivére, *Iván* (sz. 1889) szintén festő. Tőle való a szolnoki róm. kath. templom oltárképe.

Szirmai Oszkár (sz. 1858), a Kőolajfinomító gyár Rt. vezérigazgatója is kapott 1904-ben magyar nemességet nagysárosi előnévvel. Felesége (1890-től) *Reinitz Irma*, gyermekei pedig:

1. *József* (sz. 1891),
2. *Olivér* (sz. 1899),
3. *Júlia* (1902—...).

Valamennyi *Bródy*-t nem lehet közös családfába beilleszteni. Legrégőbbi adatom, amely ily nevű családra rendelkezésemre áll, *Bródy Farkas*, a filantrópra vonatkozik, aki 1770-ben Miskolcon született és 1841-ben ugyanott halt el. Nagy vagyonának jelentékeny részét a hitközségre, kulturális és jóté-

kony célokra hagyta. — Ugyancsak Miskolcon született 1840-ben Bródy *Zsigmond* (megh. 1906), hírlapíró, az 1925-ben megszűnt „Neues Pester Journal“ tulajdonos-főszerkesztője, szintén filantróp, aki felesége, Bródy Adél nevének megörökítésére 1897-ben 600.000 korona költségen gyermekkórházat létesített a fővárosban. „Bródy-alap“ néven a hírlapírók nyugdíjintézete javára százezer koronás alapítványt tett születésének ötvenedik évfordulója alkalmából és ugyanebben az évben (1890) 20.000 forint értékű magyar papírjáradékot bocsátott a Magyar Tudományos Akadémia rendelkezésére, kamataiból 3 évenként a legjobb publicisztikai munka jutalmazására („Bródy-díj“). Erdemei elismerésül főrendiházi taggá nevezték ki (1896). — Öccse volt Bródy *Lajos* (sz. 1858) ügyvéd, ugyancsak a „Neues Pester Journal“ főszerkesztője. — Bródy *László* dr. a Hungária hírlapnyomda rt. vezérigazgatója.

A sióagárdi *Zöld* család a *Grünhut* család egyik ága, amelyből *Grünhut* Ignác és *Winkler* Teréz fia, *Márton* 1890-ben nevét *Zöld*-re változtatta (30540—90. B. M.). Nevezett *Zöld* Márton (sz. 1865) a katonai pályán tábornoki rangig emelkedett, több volt közös és külföldi magas kitüntetés tulajdonosa; a világháborúban személyes bátorságával számos kiváló haditett alanya. Sióagárdi előnévvel 1918-ban magyar nemességet kapott. Felesége *Krakauer* Jolán (sz. 1860), akitől gyermekei:

1. *Ferenc* (sz. 1904), a B. E. A. C. titkára, vívóbajnok,
2. *Tera*.

Gara. Az 1913-ban nyíregyházai előnévvel magyar nemeségre emelt *Gara* Leó dr., Szabolcsvármegye tb. főorvosát előbb *Grünbaum*-nak hívták. Nevét nevezett *Grünbaum* Leó dr., orvostudor és gyermekei: Géza, Sándor, Alajos, Miklós és Zoltán

nyíregyházai lakosok 1881-ben változtatták át *Garára* (1915/81. B. B.). — *Gara* Leó felesége *Schack* Karola, akitől leszármazottjai:

1. *Géza*, felesége *Pollák Róza*. Fia:

Pál.

2. *Sándor*, ny. Máv. műszaki főtanácsos, felesége *Rév Ilona*. Gyermekai:

A) *Katalin*,

B) *Mária*.

3. *Alajos*, felesége *Rosenfeld* Mariska. Gyermekai:

A) *János*,

B) *László*, gyáros.

4. *Miklós*, felesége *Munk* Margit, fia:

György.

5. *Zoltán*, pénzügyintézeti igazgató. Felesége *Grünfeld* Irén. Gyermekai:

A) *Tamás*,

B) *Péter*.

6. *Irén*, férje *Létai* László.

Az újpesti izr. hitközség alapítása egybeesik Újpest alakulása idejével. A város mai területét eredetileg szőlőültetés céljából hasította ki 1831-ben *Károlyi István* gróf, de a telep néhány év leforgása alatt oly nagymérvű fejlődésnek indult, hogy 1840-ben *Ujmegyer* néven már községgé szervezhetőtt át. Egyike első telepeseinek a *Neuschloss*-család, amlyből *Izsák* már 1836-ban a hitközség előimádkozója volt. Az 1920-as évek második felében *Neuschloss Simon* az újpesti hitközség elnöke, amely tisztében később *Neuschloss Bernát* váltotta őt fel.

A családból *Károly* az 1858 körüli években épületfakereskedő volt Pesten. Emellett megalapította az első magyar vaggongyárat, amely később a *Ganz*-féle Rt. tulajdonába ment át. Fia, *Emil* (1840—1912) a cég egykori egyedüli tulajdonosa, a naschitzi tannin- és gőzfűrészgyár alapítója, az ország egyik leg-

nagyobb fakereskedője és építési vállalkozója építette az 1885. évi országos kiállítás épületeinek nagy részét, végezte a királyi palota ácsmunkálatait, épített vasutakat stb., amely működése elismeréseül úgy Ferencz József, mint a belga király részéről rendjel adományozásában részesült. Gyárüzeme igen nagy üzem volt: több mint háromezer munkást foglalkoztatott.

A Neuschloss Ödön és Marcell cég parkett- és bútorgyárat 1914-ben a Neuschloss-Lichtig Repülőgépgyár és Faipar Rt. olvasztotta magába. Mindketten építő- és ácsmesterek. Albert okl. mérnök, Elek téglagyáros.

Egyike a legkiválóbb magyar közgazdasági tekintélyeknek *Fellner* Frigyes (sz. 1871) a budapesti Műegyetemen az agrárpolitika nyilv. rendes tanára. Kezdetben ügyvédi gyakorlatot folytatott, azután a Magyar Agrár- és Járadékbank igazgatója és a budapesti egyetemen az agrárpolitikának előbb magán-, majd nyilv. rk. tanára lett. A Magyar Tud. Akadémiának és több külföldi tudományos társulatnak tagja. Igen gazdag közgazdasági irodalmi tevékenységet fejt ki. Legnagyobb munkája az akadémiai díjakkal kitüntetett „A nemzeti vagyon becsélése“ (1893) c. műve. Érdemei elismeréseül németvölgyi előnévvel 1917-ben magyar nemességet is kapott. Több munkája német, francia és angol nyelven is megjelent. Áttért.

Az 1911-ben dévaványai előnévvel magyar nemességet nyert *Nagy* családot *Nagy* Sándor dr (1859—...) volt országgyűlési képviselő alapította. Tőle kezdődőleg a család leszármazása a következő:

Sándor dr. (l. fentebb) felesége (1888) *Grosz* Irma (1870—1936). Gyermekai:

1. *Ilona* (sz. 1889),

2. *Juliska* (sz. 1891), férje (1911) *Latzer Károly*. Gyermekeik:

A) *Latzer Rudolf*, — B) *Latzer Gerti*.

3. *István* (sz. 1893), felesége *Strausz Carla*; fia: *István*.

Nagy Sándorné, szül. *Grosz Irma* abból a *Grosz*-családból származott, amelyből *Grosz Jenő* tiszalucilakos üszögi előnévvel 1910-ben szintén magyar nemességet kapott. Ugyanezzel az előnévvel 1911-ben *Grosz Sándor* és *Grosz Imre* üszögi nagybirtoksok részesültek a magyar nemesség adományozásában. Nevezettek közül üszögi *Grosz Sándor* nevét 1917-ben *Nagy*-ra változtatta. *Grosz Irma*, dévabányai *Nagy Sándorné* nővére volt a most nevezett üszögi *Nagy Sándor dr.-nak* és üszögi *Grosz Imrénének*. Van még egy nővérük, *Grosz Aranka*, aki *Barta Emil* felesége.

Az ősrégi szirmai és szirmabesenyői nemes és gróf Szirmay-család nemesi ágán is van zsidó beházasodás. Ugyanis ebben a családban *Szirmay István* (1839—1892) tállyai földbirtokos vett feleségül zsidó nőt, *Barcsai Zsófiát*, akiről a források úgy emlékeznek meg, mint „feltűnően szép“ zsidóleányról. Házasságukból három fiúgyermek született, ú. m. *István*, *László* és *Sándor*.

1. *István* (sz. 1879) kir. főügyész Debrecenben. Első felesége bercei *Berczelly Herta* öngyilkossága után *Évva Irént* (sz. 1886) vette nőül.

2. *László* (sz. 1880), ny. alezredes, m. kir. kormányfőtanácsos; felesége *Burián Zsófia*.

3. *Sándor* (sz. 1884), főispáni titkár volt Kasán; nagybirtokos. Felesége szintén zsidónő: előbb *Deák-né (Deutsch-né)*, írónő, álnév alatt a Pesti Hírlap-ba szokott tárcákat írni.

Az 1904-ben várpalotai előnévvel magyar nemességet nyert *Palotai Rezsőt*, *Ödönt* és *Andor dr.-t*

előbb *Hirschler*-nek hívták és nevüket 1881-ben *Hirschler* Fülöp budapesti kereskedő, Dávid, Ödön és Andor változtatták meg *Palotai*-ra. A család teljes leszármazása nem áll rendelkezésemre s így meg kell elégednem a következő töredékes adatok közlésével.

I. *Rezső* (1858—1911) gyermekei:

1. *Ferenc*, — 2. *Georgette*, — 3. *László*.

II. *Ödön* (1869—...) 1916-ban a Szent Lukács-fürdő Rt. vezérigazgatója volt s mint ilyen a *Ferencz József*-rend lovagkeresztjének adományozásában részesült. Felesége *Hirsch* Irén, akitől gyermekei:

1. *Gerty* (sz. 1901), — 2. *Ödön* (sz. 1904).

III. *Andor* (sz. 1872) orvos, a Szent Lukács-fürdő Rt. igazgatója volt. Felesége *Stadecker* Elza. Fia: *Péter* (sz. 1905).

Palotai Rezső 1900-ban 200 koronával járult hozzá az óbudai izr. imaház restaurálásának költségeihez.

A múlt század második felében Mezőkövesden élt egy *Leitner*-család, amelyből *Leitner* Mór és gyermekei: Gyula, Menyhért, Ferenc, Vilmos és Sándor nevüket 1875-ben *Harangi*-ra változtatták (16737/75. B. M.). Ebből a családból *Harangi* Ilona (sz. 1877. Mezőkövesd) 1905-ben nőül ment gróf *Haller* Józsefhez (sz. 1876), akinek fia gróf *Haller* István (sz. 1905).

A *Harangi*-család birtokos Borsod- és Heves-megyében és Debrecen városában.

Löwy Adolf (1826—1893), akinek felesége *Hoffmann* Nelli (1839—1887) volt, nevét 1884-ben *Lakos*-ra változtatta (45728/84. B. M.). Gyermekei közül nagyobb nevezetességre *Lakos* Alfréd (sz. 1870) jeles festőművész tett. — *Lakos* Adolf és *Hoffmann* Nelli gyermekei:

1. *Miklós*, felesége *Burger Eszter*, leánya:
Irén, férje *Tuba János*.
2. *Gyula*, felesége *Schlesinger Brigitta*. Leánya:
Erzsébet.
3. *Gáspár*, felesége *Schwarz Regina*, leánya:
Aronka, férje *Werthner Imre*.
4. *Nándor*, felesége *Löwy Teréz*, gyermekei:
A) *László*, felesége *Krausz Erzsébet*,
B) *Endre*,
C) *Zoltán*.
5. *Alfréd* (sz. 1870) festőművész. Felesége *Hollós Margit*, gyermekei:
A) *Mária*, — B) *Árpád*, — C) *Miklós*.
6. *Adél*, férje *Kuffler Hermann*.
7. *Béla* gyáros, felesége *Berger Mária*. Gyermekei:
A) *Imre*, — B) *Tibor*, — C) *Dénes*, felesége *Gerstl Erzsébet*, — D) *Győző*, — E) *Magda*, férje *Fényes László*.
8. *Dezső*; gyermekei vannak.

Tapolcán egyik legtekintélyesebb zsidó család a *Lessner*-család. Öse, *Lessner Júda* a Rajna vidékéről, Direnből származott Tapolcára, ahol azonban csak az alatt a feltétel alatt telepedhetett le, ha ígéretet tesz arra, hogy „sok“ gyermeke nem lesz. Nem tudom, hogy hogyan értelmezte a község és maga *Lessner Júda* is a „sok“ számbeli fogalmat, azt sem tudom, hogy hány gyermeke lett ott Tapolcán, ellenben tény, hogy vagyonosodásnak indult és már 1813-ban saját házában zsinagógát építtetett, amelyet közhasználatra engedett át. A mai hitközségi fundus megvételében is tekintélyes része van a családnak, amennyiben egyik legnagyobb részvényjegyzője *Lessner Salamon* volt. A család napjainkban is él Tapolcán, ahol *Lessner Mór* a *Chevra Khadisa* egyik alelnöke, *Lessner Adolfné* pedig az ottani izr. Leányegylet elnöknője. — *Rudolf* tapol-

cai születésű kismartoni, utóbb soproni orvos
1896-ban tért át az ev. vallásra.

★

Steuer Gyulának (1842—1913) két *Hoffmann*
nevű feleségétől 11 gyermeke volt, akik közül *László*
kúriai bíró és *Ferenc* nevüket *Sömjén*-re változtat-
ták. — Leszármazás:

1. *Géza*, felesége *Berger N.*
2. *Zelma.*
3. *Viktor*, kereskedelmi akadémiái tanár. Fele-
sége: *Reinitz Anna*. Leánya: *Magda.*
4. *Elza*, férje *Steiner Hermann.*
5. *Margit.*
6. *Aladár.*
7. *Erzsébet*, férje *Rédl Sándor.*
8. *László* kúriai bíró. Nevét *Sömjén*-re változ-
tatta.
9. *Lóránd*, az „*Abbazia*“ kávéház tulajdonosa.
Felesége *Steiner Karolina.*
10. *Dezső.*
11. *Ferenc*, nevét *Sömjén*-re magyarosította.

★

A XIX. századbeli magyarországi rabbik egyik
legnagyobb felkészültségű egyénisége volt *Löw*
Lipót, előbb nagykanizsai, majd pápai, végül pedig
szegedi főrabbi. Atyja, *Löw Mózes* (megh. 1856),
anyja pedig *Mayer Borbála* (megh. 1857) volt.
Ő maga a morvaországi Czernahorában született
1811-ben és 1875-ben halt el Szegeden. Bár idegen
származású volt, mégis elsőnek vitte be a magyar
nyelvet a zsinagóga szószékére. Mint igen képzett,
nagy tudományú rabbinak nagy tekintélye és köz-
életi súlya volt mindenki előtt és minden téren.
A zsidóság országos szervezése érdekében fáradha-
tatlan tevékenységet fejtett ki és minden irányban
igen széleskörű irodalmi munkássággal gazdagí-
totta különösen a talmudi régiségek tudományát.

Szegedi működése alatt — mondhatni — Szeged a zsidó tudományok európai központja volt.

Kétszer nősült. Első felesége (1842) *Schwab Leontine* (1823—1851), második (1853) *Redlich Babetta* volt Nagykanizsáról.

Két feleségétől 14 gyermeke származott.

1. *Amália* (1843—1874), aki *Barach* Benedek dr., budapesti ügyvédhez ment nőül.

2. *Tóbiás* (1844—1880), kir. főügyészhelyettes, kiváló jogász volt. Fiai:

A) *Tibor* (sz. 1873) ítélőtáblabíró,

B) *Lóránd* (sz. 1879) ügyvéd Budapesten.

3. *Simon* (sz. 1845), gyermekkorában elhalt.

4. *Sámuel* (1846—...) főorvos volt.

5. *Vilmos* (1847—1922) ügyvéd volt Amerikában. Angol nyelven antológiát adott ki magyar költők műveiből.

6. *Tivadar* (1848—...) publicista volt. Fia:

György (1877—1916) grafikus volt. Hagyatéka a Szépművészeti Múzeumban.

7. *Rebeka*, aki *Breitner* Sámuel neje lett.

8. *Immánuel* (1854—...) szegedi főrabbi, felsőházi tag. Megírta a szegedi zsidóság történetét; sajtó alá rendezte atyja irodalmi hagyatékát és ezen felül is gazdag irodalmi működést fejtett ki.

9. *Teréz* (1855—1876).

10. *Mózes* (1857—...), építész volt Bécsben.

11. *Jozéfa*, férje *Fleischer* Ignác.

12. *Janka*, aki *Wolff* Henrikhez ment nőül.

13. *Leontine*.

14. *Henrik*.

Löw Lipótnak testvérei voltak: 1. *József* (1812—1859), 2. *Mór* (1814—1835), 3. *Amália* (1820—...), *Hertzka* Adolfné, 4. *Simon* (1821—...), 5. *Dávid* (1823—1843), 6. *Adelhaid* (1825—....) *Barisch* Emánuelné és 7. *Benjámín* 1830—...

Ez a genealógia azonban távolról sem teljes. Azok a *Löw*-ök azonban, akik ehhez a családhoz tar-

toznak, mégis talán könnyen megtalálhatják majd őseiket a fennebb felsorolt családtagok között.

★

A „Ne sírj, ne sírj Kossuth Lajos“ és az „Elmennék én, de nem tudom hová“ kezdetű közismert magyar népdalok szerzője, *Lányi* Ernőt (1861—1923) korábban *Langsfeld*-nek hívták. Nevüket *Langsfeld* Ernő és Emil színházi karnagyok 1884-ben változtatták át *Lányi*-ra (21016/84. B. M.). Nevezett *Lányi* Ernő egyideig a budapesti Operaháznak a karmestere volt, majd a szabadkai Városi Zenede igazgatója és az ottani filharmónikusok karnagya lett. Igen sok műdal teszi emlékezetessé nevét. — Testvére *Basch* Viktor (sz. 1863) a párisi Sorbonne tanára. Több francia nyelvű munkát írt. Áttért.

★

Reményi Ede (1829—1898), a világhírű magyar hegedűművész korábbi neve *Hoffmann* volt. Tizenhárom éves korában tért át. Fiatal korában Pyrker egri érsek neveltette és képezte ki művésszé. Az 1848/49-iki szabadságharc alatt Görgey tábori hegedűse volt. A háború után komáromi menlevéllel Hamburgba távozott, majd Francia- és Angolországban hangversenyzett. 1860-ban amnesztiát kapott, amire visszatért Magyarországra. Ő indította meg a pesti Petőfi szoborra való gyűjtést, amelyre egymaga 57 ezer forintot „hegedült“ össze.

Felesége *Fáy* Antal leánya, *Fáy* Gizella volt.

Testvérei voltak Rozália, Károly, Katalin, József, János, Franciska, Karolina és Antal.

Reményi Antal (1825—1912) tengerészeti író fiai:

1. *Ede* (sz. 1868) főgimnáziumi tanár volt.

2. *Ferenc* (sz. 1868) ny. ezredes, 1917-ben községi előnévvel magyar nemességet kapott.

Mindketten áttértek.

Reményi Ede születésének századik évforduló-

jakor a miskolci Zeneakadémia domborművű emléktábláját leplezte le és úgy Budapest, mint Miskolc nevééről utcát nevezett el.

★

A publicista két *Lengyel* — *Lengyel László* (sz. 1883., megh. 1935) és *Lengyel Ernő* (sz. 1885) — atyja *Lówy Mór* (1854—1908) volt. Temesvárott működött mint rabbi és egyike volt kora legképzettebb rabbijainak, aki széleskörű tudásával és kiváló szónoki képességével nagy közbecsülésnek örvendett a városban. Fiai közül a fennebb említett *László* dr. megszerezte az ügyvédi diplomát és a Pester Lloyd c. napilap politikai szerkesztője volt. Felesége, *Kunstädter* Paulától született fia *Lengyel Pál*. — *Ernő* dr. szintén publicista, a Pesti Napló és Az Est c. lapok belső munkatársa.

★

A *Keppich*-család egyik ága *Keppich Vilmos*, *Keppich Lajos* és néhai *Keppich Ferenc* utódai személyében felpéci előnévvel 1906-ban kapott magyar nemességet. Ennek a nemesi családnak leszármazása a következő:

Illés (1812—1902), felesége *Unger Eleonóra*.
Gyermekeik:

I. *Ferenc* (megh.), felesége *Grünbaum Jozefin*.
Gyermekei:

1. *Viktor* nagykereskedő (Győr),

2. *Pál* böles., vegy- és orvosdoktor (Wien); felesége (1903.) *Rosauer Hedvig*. Leánya:

Hildegard.

3. *Gyula* (megh.) ügyvéd, felesége (1899) vágújhelyi *Hoffmann Anna*.

II. *Vilmos* nagykereskedő (Győr)

III. *Lajos*, felesége (1874.) *Unger Júlia*.

★

A körmendi *Gergő* család fiágon 1933-ban kihalt. Előbb *Grünbaum*-nak hívták és nevüket *Grünbaum* Samu dr. honvéd ezredorvos és gyermekei:

Jenő, Ilona, Imre és Győző 1886-ban változtatták meg *Gergőre*-re (69946 86. B. M.) Nevezett *Gergő Samu dr.* (1844—...) később honvéd törzsorvos, Vasvármegye tiszteletbeli főorvosa és járásorvos lett és 1914-ben körmendi előnévvel magyar nemesiséget kapott. Felesége *Kertsmár Karolinától* (1850—...) született gyermekei:

1. *Jenő* (megh.)
2. *Ilona* (sz. 1876), férje (1901) báró *Baselli* Rezső ezredes.
3. *Imre dr.* (1877—1933) orvos, egyetemi magántanár, kórházi igazgatófőorvos volt.
4. *Győző* (1878—1919) vezérkari alezredes volt és a világháború alatt olasz fogságban halt meg.

Amikor 1846-ban a zsidók türelmi adóját megszüntették, Pécssett 45 zsidó családfőt tüntet fel az összeírás. Nevük, részben foglalkozásuk és megállapított évi jövedelemfeleslegük a következő volt.

1. 200—200 forint jövedelemfelesleggel bírtak: *Trebitsch* Fülöp kalmár; *Kaufer* Salamon kalmár, a zsidó konyha és a pálinkamérési jog bérlője; *Schwarz* András terménykereskedő; *Schapringer* Joachim terménykereskedő; *Wiener* Mayer kalmár.

2. 100 forint jövedelemfelesleggel bírt: *Weismayer* Mózes pálinkafőző.

3. 50—50 pengő jövedelemfeleslege volt: *Breuer* Herman régi-holmi kereskedőnek és *Róthmüller* Joachimnak.

4. 40—40 pengővel szerepelnek: *Engel* Adolf ruhakereskedő, *Olop* Salamon terménykereskedő, *Beck* Hermann ruhakereskedő.

5. 30—30 pengővel: *Preis* József kalligrafus, *Grün* Salamon likórárus, *Schwarz* Rafael.

6. 25 pengővel szerepel a kimutatásban *Reich* Gábor.

7. 20—20 pengővel: *Fuchs* Lázár szabó, *Fuchs* Aron szabó, *Stern* Jakab és *Reich* János.

8. 10—10 pengővel: *Engel* Simon sapkakészítő, *Mentz* Áron, *Krausz* Sámuel, *Becker* Kolmann, *Kaufer* Ignác, *Márkus* Dávid ruhakereskedő és *Steiner* Antal.

9. 5—5 pengővel: *Deutsch* Jakab, *Weik* Ábrahám, *Kellert* Farkas, *Grabmann* Viktor pészétnyomó készítő, *Sachs* Salamon, *Fuchs* Miksa ruhakereskedő. *Fischer* József, *Szommer* Márk, *Stark* Jakab, *Klein* Hermann, özv. *Weismayer*-né, akiről fel van jegyezve, hogy gyermekei tartják, özv. *Róthné* (gyermekei tartják), *Kellert* Salamon templomszolga, *Unger* Hermann metsző, *Reinfeld* Ádám temetkezési szolga, *Müller* Wohlfarth, *Lów* Izrael főrabbi és *Fuchs* Mór kalmár.

Utódaik közül bizonyára még többen élnek Pécssett vagy ha nem ott, elszármaztak más helyekre.

Budapesti gyáros család az óbudai *Freudiger*-család is. A magyar gyáripar fejlesztése körül érdemeiért 1910-ben *Freudiger* Mózes, a pesti aut. orth. zsidó hitközség elnöke óbudai előnévvel magyar nemességet is kapott. A család ma is tulajdonosa a „*Freudiger* Mózes és fiai magyar ágy-, fehér- és ruhanemű gyár'-nak, illetőleg a „Magyar szövő és fonalgár textil üzem“ cégnek Nevezett *Freudiger* Mózes (1833—...) felesége *Lindenbaum* Sarolta volt, gyermekei pedig:

I. *Freudiger* Lipót (sz. 1866), felesége (1889) *Lindenbaum* Berta. Gyermekei:

1. *Freudiger* Frida (1891—1927), férje (1911) *Saphier* József.

2. *Freudiger* Dávid (sz. 1894) m. kir. kormányfőtanácsos, gyáros, felesége (1927) *Sondheim* Ellen Augusztá (sz. 1903 Frankfurt). Fia:

Freudiger Manfréd Frigyes (sz. 1928)

II. *Freudiger* Ábrahám (sz. 1868), felesége (1891) *Schreiber* Jozefin, második (1893) *Schreiber* Róza. Gyermekei:

1-től: 1. *Freudiger* Sarolta (sz. 1892), férje (1917) *Blau* Lipót.

2-től 2. *Freudiger* Sámuel (sz. 1898).

3. *Freudiger* Fülöp (sz. 1900).

III. *Freudiger* Károly (sz. 1873), gyártulajdos. Felesége (1899) *Hornstein* Eugénia. Gyermekai:

1. *Freudiger* Irén (sz. 1901).

2. *Freudiger* Sarolta (sz. 1902).

3. *Freudiger* Gizella (sz. 1904).

4. *Freudiger* Norbert (sz. 1906).

5. *Freudiger* Edit (sz. 1910).

IV. *Freudiger* Sára (sz. 1858), férje *Lindenbaum* Jakab.

V. *Freudiger* Mira (sz. 1870).

★

A Nagykikindáról származó *Varró* családot előbb *Weisz*-nek hívták és nevét 1892-ben *Weisz* Ignác dr. és gyermekei: Aladár, Boriska, Endre, Margit és Zsuzsánna változtaták át *Varró*-ra (71968/92. B. M.) — Nevezett *Varró* Ignác dr. (sz. 1852) ügyvéd volt Nagykikindán, felesége pedig elnöke volt (1895) az ottani zsidó nőegyletnek. Gyermeik közül *Aladár Béla* okl. gyógyszerész, gyógnővény- és gyógyáru nagykereskedő, *Endre* dr. ügyvéd Budapesten.

★

Van még egy *Varró*, az előbbinivel talán rokon család, amelynek neve korábban szintén *Weisz* volt. Ennek a családnak őse *Weisz* Lipót, akinek fia, *Bernát* 1848-as honvéd és *Dembinszky*-kürtös volt. Született 1815 körül *Alberti-Irsán*, meghalt *Karcagon*. Felesége, *Kohn* Regina *Keeskeméten* született és *Nádudvaron* halt el. Kilenc gyermekük volt: 1. *Lőrinc*, 2. *Rézi*, 3. *Izidor*, 4. *Dezső*, 5. *Tinni*, 6. *Katalin*, 7. *Ignác*, 8. *Róza* 9. *Sára*.

1. *Lőrinc* (megh.) felesége *Blau Rézi* (megh.) volt, akitől gyermekei:

A) *József*, felesége *Reiter* Anna, gyermekei:

a) *Oszkár*, — b) *Aranka*, férje *Goldstein Bertalan*, — c) *Alfréd*.

B) *Izidor*, gyermekei: a) *Erzsébet* (nevét *Varró*-ra változtatta), férje *Wollner Imre*, — b) *Lily*, aki nevét szintén *Varró*-ra magyarosította.

C) *Mihály*, utóbb *Varró*; felesége *Braun Ilse*; fia: *Égon*.

D) *Bernát*, utóbb *Varró*. Felesége *Barla Ilona*. Gyermekei: a) *Ibolya*, — b) *László*, — c) *György*.

F) *Rebeka*, férje *Weisz Mátyás*.

G) *Sarolta*, férje *Fischer Béla*.

H) *Gizella*, férje *Halmos Imre*.

I) *Mariska*, férje *Balogh Miksa*.

2. *Rézi*, férje *Klein N.*

3. *Izidor* (megh.), gyermekei:

A) *Bernát*. — B) *Samu*.

4. *Dezső* (megh.), felesége *Ernst Cecilia*, fia: *Béla*, leánya *Zuzsánna*.

5. *Tinni*, férje *Frenckel Izrael*.

6. *Katalin* (1851—...), férje *Österreicher József* (megh.).

7. *Ignác* (sz. 1852), nevét *Varró*-ra változtatta. Felesége *Scheinberger Julcsa* (szül. 1862). Gyermekei:

A) *Aladár*, felesége *Glanz Tusi*. Fia: *Vince*.

B) *Boriska*, férje *Hubert Mihály dr. orvos*.

C) *Endre dr*, felesége *Nagel Erzsébet*, gyermekei:

a) *András*.

b) *Judit*.

D) *Margit*, férje *Domokos Gyula* vegyész-mérnök.

E) *Zsuzsánna*, férje *Richter József*.

8. *Róza*, férje *Weisz Ignác*.

9. *Sára*, férje *Neumann Jónás*.

A csanádi *Hetényi* család őse *Heisler* Ignác solti földbirtokos, aki Ákos (Jakab) nevű fiával együtt nevét 1881-ben *Hetényi*-re változtatta (31629/81. B. M.) Utóbb nevezett apostagi földbirtokos 1912-ben csanádi előnévvel magyar nemességet kapott. — Leszármazás:

Ákos (1859—...), földbirtokos; felesége (1884-től) *Brachfeld* Mária. Gyermekai:

1. *Júlia* (sz. 1885), férje (1904) ecseghi *Kerekes* István.

2. *Ákos* (sz. 1886), földbirtokos.

3. *Pál* (sz. 1889).

★

A *Jellinek* családnak több ágazata van. Az egyik *Jellinek* Henrik, a budapesti közúti vasút-társaság vezérigazgatójának személyében haraszti előnévvel 1890-ben magyar nemességet is kapott. Született 1853-ban, meghalt 1919-ben. Áttért. — Testvére volt *Artur* (1851—...) ügyvéd, több ízben országgyűlési képviselő, jogi szakíró. Atyjuk volt *Móric* (sz. 1823. Magyar-Bródban, megh. 1883 Budapesten). A szabadságharc után, amely idő alatt Brünnben liberális lapot szerkesztett, Budapesten telepedett le és gabonaüzletet alapított. Részt vett a pesti tőzsde alapításában megalapította a budapesti közúti vasút-társaságot, amely vállalatnak elnöke volt halála napjáig. — Két fivére ismeretes. Az egyik *Adolf* bécsi főrabbi, a másik *Herman* bölcész, akit *Windischgraetz* a bécsi forradalom leverése után agyonlövetett.

Egy másik ily nevű családból *Adolf* felesége *Hoffmann* Betty (1850—...) volt. Gyermekai:

1. *Gizella*, akinek férje dr. *Keszler* Zsigmond.

2. *Lily*, aki dr. *Kónyi* Arturhoz ment nőül.

3. *Juci* férje *Róth* Jenő.

★

Vérbeli ujságíró volt az ötvenes években a mindössze harmincéves korában elhalt *Ludasi* Mór

(1829—1858). Előbb *Gans-nak* hívták. Már húszéves korában szerkesztője volt az *Esti Lapoknak*. Majd Bécsbe költözött, ahol több ujság munkatársa lett. Andrassy Gyula gróf sajtófőnökké nevezte ki, amikor visszatért Pestre és átvette a *Magyar Világ* c. politikai lap szerkesztését. Ludasi előnévvel 1857-ben magyar nemességet is kapott. Élénk publicistikai munkásságot fejtett ki és több költeményt fordított németre Petőfi és Vörösmarthy verseiből. Gyermekai: Béla, Szelina, Ilona és Olga.

Az ezernyolcszázötvenes-hatvanas években egyike volt a legnépszerűbb operaénekeseknek *Ellinger József* (1820—1891). Atyja szegénysorsú zenész volt, minek folytán fiának ifjúsága is igen nehéz viszonyok között telt el, míg végre huszonötéves korában beállt színésznek a pozsonyi színtársulathoz, majd néhány év múlva a pesti Nemzeti Színházhoz szerződött. Vendégszerepelt Bécsben, Münchenben, ahol Lajos bajor király kitüntetésben részesítette, majd Frankfurtba, aztán pedig Grácba szerződött, míg végre 1854-ben visszatért Pestre és mint kiváló hőstenor egyike volt az operaegyüttes erősségének. Leánya, *Jozéfa* (1857—1920) szintén az Operaház színpadán aratta legfényesebb sikereit. Bravuros technikájú koloraturénekesnő volt, akinek főleg fényesen csillogó magas hangjai ragadták magukkal hallgatóit. Áttért. Férje *Maleczky Vilmos* (1845—1924) lengyel származású operaénekes (baritonista) volt. Gyermekük közül *Maleczky Bianka* (sz. 1879) egy időben az Operaház tagja, jelenleg a Zeneművészeti Főiskola énektanárnője, *Oszkár* (sz. 1893) a budapesti Operaház baritonistája.

„Ott vagyok, ahol a mádi zsidó“, — használják sokan a szállóigét, de vajmi kevesen ismerik annak eredetét. Persze, ez is azok közé a szállóigék közé tartozik, amelyeknek ideje meg nem határozható és

névtelen személyhez kapcsolódik. De a hagyomány Mádhoz köti eredetét.

Történt ugyanis, hogy vagy százötven évvel ezelőtt (de lehet, hogy még régebben) egy egyszerű mádi zsidó fuvaros elindult szekerevel a szomszédos Tállyára. Az úton azonban elaludt, a gyeplő is kiesett kezéből, de azért lova csak bandukolt tovább előre. Egyszer csak utólérte szekerét egy másik zsidó fuvaros, aki amikor észrevette, hogy hitsorsosa alszik a szekéren, megfordította a szekeret és útjára bocsátotta a lovat. A lovacska szép esendesen vissza is vitte Mádra és megállt vele a zsidó fuvaros háza előtt. Erre aztán felébredt és csodálkozva látta, hogy ott van, ahonnet röviddel ezelőtt elindult. „Ott vagyok, ahol a mádi zsidó!“ — kiáltott fel és szörnyen restelkedett hitsorsosai előtt a történetek miatt.

A mádi izraelita hitközség egyébként igen régi és több száz év óta áll fenn. Törzsökös családai közé tartoznak a *Teitelbaum* és a *Flegmann* családok is. Körülbelül kétszáz éve, hogy két *Teitelbaum* testvér Leipzigtől mint borkereskedők telepedtek le Mádön. Igen gazdag emberek voltak és semmi anyagi áldozatot sem kíméltek ahhoz, hogy a szegényes kis hitközséget fellendítsék. A Mádön lakó *Breuer* családdal karöltve 140 évvel ezelőtt felépítették a zsidó imaházat, amely ma is fennáll.

Ennek a templomnak építéséhez is érdekes történet tapad. Aszerint a régi zsidó szokás szerint épült, amely szerint a szükséges köveket nem fuvarosok, hanem a zsidó asszonyok és gyermekek saját kezükkel hordták a helyszínére a hegvekben levő kőbányákból. Ugyanígy szállították hozzá a többi anyagokat is.

A templom felszentelése nagy pompával történt. A szertartást *Boskovitz* Wolf (1740—1818) bonyhádi rabbi végezte.

Az egyik letelepült *Teitelbaum*-ot Ábrahámnak hívták. Fia volt Cháim, ezé Náthán, ezé Cháim, ezé

Miksa, aki jelenleg is Mádón lakik. Ábrahám testvérének leányát a Hunfalváról származó *Flegmann* Mojse vette nőül. Jeles talmudista hírében állt és mint rabbi működött Mádón. Nagy kabbalistának ismerték. Fia volt Ábrahám, ezé Jicehok, ezé Heinau. A család ma is egyike azoknak a családoknak amelyek vezető szerepet játszanak a hitközség életében.

Valószínűleg a fennebb ismertetett *Teitelbaum* családból származik a Tállyán élt az a Lajos, akinek fia, *József* nevét *Tihanyi*-ra változtatta és a „Balaton“ pesti kávéház megalapítója. Felesége *Schlesinger* Helén (1859—1933) volt, gyermekei pedig:

1. *Matild*, férje *Reiner* Henrik.
2. *Erzsébet*, férje *Dózsa* Jenő.
3. *Stefánia*.
4. *Lajos*.
5. *Ernő*, felesége *Kálmán* Szidónia.

Rákosfalvi *Szalárdy* Mór dr. (1851—1914) mindenestre egyike azoknak a keveseknek, akik igen nehéz úttörő munkát végeztek a magyar anya- és csecsemővédelem terén. Már mint egészen fiatal orvos nagy propagandát fejtett ki a törvénytelen születésű gyermekek jogi, társadalmi és egészségügyi védelme érdekében (1876) és 1884-ben barátai segítségével megalapította a Fehér Kereszt országos leléncház egyesületet. Az állami gyermekmenhely megszervezése (1902) is az ő nevéhez fűződik, amelynek igazgatófőorvosa lett. Érdemei elismerésül rákosfalvi előnévvel 1909-ben magyar nemesiséget kapott. A Fehér Kereszt Egyesület és Gyermekkórház fennállásának ötvenéves évfordulója alkalmából (1935) székháza falába helyezett márványtáblával örökítette meg emlékét. Felesége (1883) *Földiák* Anna (1859—...), gyermekei pedig:

1. *Borbála* (sz. 1885), férje volt dr. *Szegvári* István orvos (megh.).

2. *Béla* (sz. 1877) mérnök (Amerika). Felesége *Hofer Mária*; gyermektelen.

3. *György* (sz. 1891), nős, gyermektelen (Amerika).

A gelsei *Gutmann* család Nagykanizsán volt megtelepedve. Itt lakott a XIX. század derekán *Gutmann Henrik*, aki 1869-ben gelsei előnévvel magyar nemességet is kapott. Négy fia volt, akik négy ágon vezették tovább a család leszármazását. Ödön, Vilmos, László és Aladár, akik 1904-ben bárói rangra emeltettek. A család leszármazása a következő:

I. *Ödön* báró (sz. 1843, megh. 1918) felesége weisbachi *Weissenfeld Albertina* (sz. 1853) volt, akitől fia:

Artúr báró (sz. 1874) 1904-ben vette feleségül unokahugát, *Gutmann Stefánia* bárónőt (sz. 1886). Leányuk:

Éva bárónő (sz. 1906) 1928-ban nőül ment gróf *Széchenyi-Erdődy Miklóshoz*.

II. *Vilmos* báró (1847—1921) felesége (1879-től) megyeri *Krausz Róza* (sz. 1859) volt. Gyermekük:

1. *Amália* (sz. 1880), első férje báró *Madarassy-Beck Gyula* (sz. 1872) volt, akitől elvált. Második férje (1918) báró *Skerlecz Iván* (sz. 1873) volt horvát-szlavon-dalmát bán volt.

2. *Anna* bárónő (sz. 1881), férje (1902) *Stern Károly*.

3. *Stefánia* bárónő (sz. 1886), férje (1904) báró *Gutmann Artúr* (sz. 1874).

4. *Sándor* báró (sz. 1890) volt országgyűlési képviselő; felesége (1921) *Lieser Margit* (sz. 1899). Gyermekük:

A) *Vilmos* báró (sz. 1921).

B) *Sándor* báró (sz. 1924).

II. *László* báró (sz. 1855., meghalt 1933. aug. 12. Bécsben, ahol egy teherautó elütötte). Felesége (1886) *Klein Róza* (sz. 1862) volt, akitől gyermekei:

1. *Irma* bárónő (1887—1913).
 2. *Géza* báró (sz. 1891., hősi halált halt 1915-ben Ravaruszskánál).

3. *Edit* bárónő (sz. 1893), férje (1916) végvári báró *Neuman* Károly (sz. 1883). A családot l. az I. kötetben.

4. *Erzsébet* bárónő (sz. 1900), férje (1923) *Czuczka* Alfréd (sz. 1895).

IV. *Aladár* báró (1857—1920), felesége (1885) rudini *Pollák* Ottilia (1864—1921) volt. Gyermekük:

1. *Nelli* (1886—1902).
2. *Ernő* báró (sz. 1887).
3. *Ottó* báró (sz. 1890).
4. *Viktor* báró (sz. 1891).

Ödön, Vilmos, László és Aladár báróknak fi-
 vérük volt még *Izidor*, aki azonban nem részesült
 a bárói rang adományozásában (1904-ben talán
 már nem is élt), akinek felesége rudinai *Pollák*
Friderika volt.

A *Polnay* családot előbb *Polatsek*-nek hívták.
 Magyar nemességet tiszasülyi előnévvel 1911-ben
Polnay Jenő, az Atlantica tengerhajózási rt. vezér-
 igazgatója személyében kapott. Egy hétig (1919.
 aug. 7-től ugyanazon hó 15-éig) közlélmzési mi-
 niszter is volt. Született 1873. Felesége *Konrád*
Margit (megh. 1912), gyermekei pedig: 1. *Péter*
 (sz. 1904), 2. *Lucy* (1908—1933), 3. *Emmy* (sz.
 1910) és 4. *Iván* (sz. 1911).

A marosváradjai *Glück* család Alvincra való.
 Legalább is a magyar nemességet marosváradjai
 előnévvel 1879-ben *Glück* Mór alvinci nagybirto-
 kos kapta. — A családból *Adolf* (1856—1922) fele-
 sége (1885) *Baumgarten* Gizella (sz. 1863) volt,
 gyermekeik pedig:

1. *Andor* (sz. 1891) és

2. *Fülöp* (sz. 1896), felesége *Glück* Magda, második (1923) *Glück* Irma. Gyermekei, második feleségétől:

A) *Endre* (sz. 1924),

B) *Marianna* (sz. 1927).

Sarolta 1884-ben nőül ment *Singer* Antal dr.-hoz (1854—1903), *Erzsébet* (sz. 1888) pedig zombori *Zombory* Richárd (1871—1928) nejevé lett.

★

Rados Ignác (sz. 1859) főreáliskolai tanár, matematikus és *Rados* Gusztáv (sz. 1862) ny. műegyetemi tanár, ugyancsak matematikus neve előbb *Raussnitz* volt és nevét *Raussnitz* Ignác és Gusztáv 1884-ben változtatták meg *Rados*-ra (62944. 84. B. M.). *Rados* Gusztáv 1891-ben lett a műegyetem nyilvános rendes tanára, háromszor volt annak rektora, tagja a Magyar Tudományos Akadémiának és számos más tudományos intézetnek és bizottságnak. Igen kiterjedt matematikai munkásságot fejt ki. Mindketten áttértek.

★

A „Pester Lloyd“ főszerkesztője, felsőházi tag, *Vészi* József (sz. 1858) neve korábban *Weisz* volt; nevét 1884-ben változtatta át *Vészi*-re (7201/84. B. M.). Aradon született. 1896-ban megalapította a „Budapesti Napló“ c. politikai napilapot; 1899—1905 között országgyűlési képviselő volt; 1905-ben miniszteri tanácsosi ranggal a miniszterelnökség sajtóosztályának főnökévé nevezték ki, 1913-ban pedig a „Pester Lloyd“ szerkesztője, majd főszerkesztője lett. 1928-ban ünnepelte ujságírói munkásságának ötvenéves jubileumát, amikor felsőházi taggá neveztetett ki. 1936-ban megvált a lap főszerkesztői állásától és nyugalomba vonult.

Leánya, *Vészi* Margit (sz. 1885) író. Festőnek készült, de csakhamar ujságíró lett és a világháború alatt mint haditudósító működött. Több kötet munkája jelent meg. Első férje *Molnár* Ferenc

volt, akitől elvált. Ezután nőül ment *Mantica* Pál báróhoz, akivel állandóan Olaszországban él.

Fia, *Vérsi* Gyula (1888—1918) egyetemi orvos-tanár, a debreceni egyetemen az élettan nyilvános tanára volt, de még kinevezése évében (1918) meghalt. Ujszerű biológiai kutatásai az egész tudományos világban nagy érdeklődést keltettek.

★

Stein Náthán pesti háztulajdonos volt. Zombori előnévvel 1870-ben magyar nemességet nyert. — A családból *Frigyes* (megh. 1907) felesége *Baumgarten* Lujza (megh. 1916) volt, akinek fia, *Richárd* (1871—1928) nevét *Zombory*-ra változtatta, éppen úgy, mint *Mihály*, aki 1903-ban szintén *Zombory* lett. *Richárd* felesége marosváradjai *Glück* Erzsébet (sz. 1888); leányuk, *Piroska* (sz. 1908), férje *Fenyves* Elek.

★

Rust Bernát budapesti textilnagykereskedő ruszti előnévvel 1888-ban magyar nemességet nyert. A családból *József* (1859—1935), ugyancsak budapesti nagykereskedő, udvari tanácsos (1909) széles körű társadalmi tevékenységet is fejtett ki, amennyiben az ő kezdeményezésére létesült a Lipótvárosi Kaszinó palotája és az ő javaslatára tűzött ki a Kaszinó képzőművészek és zenészek jutalmazására nagyobb összegű díjakat. Hosszabb ideig mint több lap színikritikusa is működött. Katholizált. Síremléke (Hervai műve) a budapesti Kerepesi-úti temetőben. — *Oszkár* szintén textilnagykereskedő, akinek felesége *Schwarz* Ilona. Fia *Béla*, felesége *Vágó* Lily. — *Adrienne* férje *Gáspár* Aladár. El még a családból *Gábor*. — *József* nővére volt *Malvin* (sz. 1853), aki *Baumgarten* Lajoshoz (1846—1918) ment nőül.

★

Az 1864-ben Túrócszentmártonban született *Glücksthal* Samu, ügyvéd, felsőházi tag 1937-ben

Budapesten halálozott el. Nagy része volt az V. kerületi Népház ügyeinek intézésében és általában igen élénk tevékenységet fejtett ki a főváros szociális intézményeinek újjá teremtése körül. Örökös tagja volt a főváros törvényhatóságának. Felesége *Seifensieder* Róza szintén nagy buzgalmat fejt ki szociális téren. Gyermekei:

1. *Lili*, férje *Rónai* Sándor dr., gyermekei:

A) *Rónai* Klári, — B) *Rónai* Kató.

2. *Andor* dr. (sz. 1895) ügyvéd, az Ügyvédek Reform Szövetségének alelnöke, az Országos Ügyvédszövetség központi titkára, jogi író. Felesége *Markovits* Zsuzsa. Gyermekei: A) *Anna* és B) *Éva*.

3. *Erzsi*, férje *Szeben* Dezső dr. Fia *Szeben* Péter.

Glücksthal Samu nővére özv. *Friedmann* Gyuláné szül. *Glücksthal* Jenny.

A Krausz-Moskovits Ipartelep Rt. 1917-ben alakult a korábbi Krausz Szesz- és Élesztőgyár Rt.-ből Megyeri *Krausz* Lajos (sz. 1843. Budapesten) kezdetben az atyja által bérbevett, egy nagy szeszgyárban mint üzletvezető működött, később pedig felépítették a nagy Gizella malmot, amelynek Krausz Lajos utóbb tulajdonosa lett. A nevezett Gőzmalom Rt. „Krausz Mayer és Fiai“ cég néven 1880-ban alakult és 1905-ben lett részvénytársasággá.

Krausz Mayer (megh. 1905) igen gazdag ember volt és vállalatait mind rövid idő alatt nagy üzemekké tette. Megyeri előnévvel 1882-ben magyar nemességet is kapott.

Visszatérve megyeri *Krausz* Lajoshoz, meg kell említenem róla, hogy közgazdasági tevékenysége mellett politikai ambíciói is voltak. A nyolcvanas évek elején a dunaszerdahelyi kerület két ízben választotta országgyűlési képviselővé, később azonban, amikor a főváros V-ik kerületében lépett

fel, Mezei Mórral szemben kisebbségben maradt. Tulajdonosa volt a francia Becsületrendnek.

Megyeri *Krausz* Izidor aztán nevét 1909-ben *Megyeri*-re változtatta. 1914-ben a Budapesti Giszella múmalom Rt. elnöke és a Kereskedelmi Testület alelnöke volt.

Felesége *Wahrmann* Renée (sz. 1862), a dúsgazdag *Wahrmann* Mór (1831—1892) és *Gold* Lujza (megh. 1865) leánya volt. Később elvált férjétől és 1897-ben nőül ment *Beretvás* Endre cs. és kir kamaráshoz (I. I. kötet 140. old.). *Megyeri* Izidor és *Wahrmann* Renée leánya, *Megyeri* Lola (sz. 1895) előbb protestáns, majd mint menyasszony a katolikus vallásra tért át és 1911-ben nőül ment herceg *Thurn-Taxis* Egon Miksához (sz. 1872).

Ez a házasság két szempontból is érdekes és annak idején érthető feltűnést keltő esemény volt. Az egyik, hogy a mediatizált vagyis házasság tekintetében az uralkodóházzal egyenrangúsított hercegi családból épen Egon herceg közeli rokonságban állt az uralkodóházzal. Ugyanis Egon herceg unokafivére, *Thurn-Taxis* Albert herceg (sz. 1867) 1890-ben nőül vette József főherceg nővérét, Margit királyi hercegnőt (sz. 1870). A másik érdekesége pedig ennek a házasságnak az volt, hogy *Thurn-Taxis* Egon Miksa herceg nem kevesebb mint 6 millió korona készpénzhozományt kapott felesége, megyeri *Krausz* Lolával és emellett még tekintélyes vagyon várományosa is volt.

Megyeri Izidor testvérei közül *Ida* (sz. 1841) maróthi *Fürst* Jakabhoz (1836—1900) ment nőül. *Krausz* Anna férjhez ment *Brüll* Miksához. *Krausz* Teréz férje *Basch* Gyula, *Krausz* Rózát (sz. 1859) báró *Gutman* Vilmos (1847—1921) vette feleségül. Az ötödik megyeri *Krausz*-leány *Petényi* Mendelné lett. Testvérük volt még a fennebb már említett *Krausz* Lajos.

A közelmúltban — pontosan 1937 nov. 22-én — elhalt *László Fülöp* (sz. 1869), a legnagyobb arcképfestők egyikének, korábbi neve *Laub* volt. Nevét 1891-ben változtatta át *László*-ra (11351/91. B. M.) Budapesten született s Münchenben és Párisban tanult. Már 19 éves korában szerepelt egy gyermek-arcképpel a *Műcsarnok* egyik tárlatán. Korunk legismertebb nevű arcképfestője volt; igazi modern udvari festő. Állandóan Londonban lakott, 1914 aug. havában meg is szerezte az angol állampolgárságot, felesége is ir-származású nő lévén. Alig van európai uralkodó, aki nem ült volna modellt neki.

Atyja *Laub Adolf* volt, testvére pedig *László Marcell*. Adataim szerint *Adolf* testvérei voltak még *Laub Ignác*, *Laub Jakab*, *Laub Mór* és *Laub Salamon*. Mór gyermekei *Gyula*, *Adolf*, *Béla*, *Lajos*, *Ferenc*, *László* és *Ilona* (*Szöllősi-né*). *László* dr. főorvos, *Marcell* részvénytársasági igazgató.

Nevezett *László Fülöp* lombosi előnévvel 1912-ben magyar nemességet kapott.

★

Friedländer Náthán volt várallyai hitközségi gondnokról két kis történettel emlékeznek meg forrásaim. Mielőtt azonban azokat feleleveníteném, szólnom kell néhány szót családja származásáról.

A *Friedländer* család egyike Nagyvárad legrégebbi családainak. Ősei a csehországi *Horsitzból* kerültek hazánkba, de már a XVIII. század végén *Velencén* él a család több tagja, ahonnét a XIX. század elején kerül el *Váradra*.

A váradi zsidó hitközség 1850-ben feloszlott. *Minthogy* azonban a zsidók hitközségi ügyeit valakinek mégis elkellott látnia, a főispán *Friedländer Náthánt* hitközségi gondnokká nevezte ki. Ugy lát-szik, hogy derekasan megfelelehetett tisztének, mert 1861-ben, amikor újból helyre állt a hitközség autonómiája, *Friedländer-t* választották meg gondnok-nak.

Történt pedig, hogy „a hazafiúi érzelmek fejlesztése, istápolása és megszilárdítása céljából“ Várallyán 1870-ben Népkört akartak alapítani. *Friedländer* maga is ott volt a kör felavatási ünnepségén, sőt egy nagy kosár aszúbort is küldött az ünnepségen résztvevők részére.

Amikor aztán a palackok tartalma kiürült és azokat visszahelyezték a kosárba, *Friedländer* a nyakában csüngő nagy aranyláncot órájával együtt „hazaszeretetének zálogául“ az egyik üres üveg nyaka köré fonta és távozásakor „zálogát“ a Népkör javára egy százas bankóval váltotta ki.

A vele kapcsolatos másik történet pedig a következő.

Az 1870-es évek elején történt, hogy a szomorú hírnévre vergődött Balla, másképen Wesselényi fényes nappal, egészen szalón-ruhába öltözve, úri fogaton *Friedländer* háza elé hajtatott és beküldte hozzá névjegyt.

Friedländer megtisztelve érezve magát a kitüntető látogatás által, hellyel kínálta meg előkelő vendégét. De alig, hogy helyet foglalt Wesselényi, máris felugrott arról s előrántva revolverét, azt *Friedländer* mellének szegezte és pénzét követelte.

Friedländer az előkelő idegen erre a fellépésére pénzt átnyujtotta, aki azt zsebre tette és udvariasan elköszönve, eltávozott. (Lakos: 130/1.)

Mahler Salamon a pozsonyi haladó hitközség rabbija volt. Gyermekei közül *Miksa* (sz. 1846) a vágújhelyi izr. alreáliskola tanára, majd igazgatója volt. *Ede* (sz. 1857) 1928-ig egyetemi tanár, történetíró, a Magyar Tud. Akadémia levelezőtagja, főleg asszirológiával és egyiptológiával foglalkozott. Igen sok tudományos munkát írt, amelyek magyar nyelven kívül német nyelven is megjelentek. *Gyula* dr. (sz. 1866) orvos, akinek gyógyászati cikkei leginkább külföldi szaklapokban jelennek meg.

NÉVMUTATÓ

	Oldal		Oldal
Abaffy	105	Baumann	56
Abel-Gyagyovszky	63, 64	Baumgarten	21, 58, 68, 142, 144
Abeles	35	Beck	26, 119
Aczél	90	Becker	133
Adelsberg	61, 63	Beeler	48
Adler	95	Behr	121
Ágoston, pusztapéteri	96, 97	Beke	119
Aigner	90	Benceze	102
Albahari	58	Benke, laborfalvi	28
Aldor, gyömörői	35	Berczelly, bereceli	126
Alexander	73	Beregi	98
Angyal	15	Berend	57, 71—2
Arányi	122	Beretvás	146
Aschner	38	Berger	98, 128, 129
Auer	58	Berkovits	53
Auerbach	86	Bernstein	23
Auspitz, pusztapéteri	96, 97	Bettelheim	10, 11, 92
Austerlitz	8, 9, 10	Beutum	118
Bacher	13	Biedermann	52, 93
Back, surányi	101	Biringer	91
Balkányi	59	Birnbaum	22
Balogh	136	Biró, beckói	42
Bálványi	47	Blaskovich, ebecki	19
Bammerschlag	9	Bláthy	21
Barabás	39	B'au	134, 135
Barach	96, 130	Bleuer	72
Baracs	96	Bloch	66
Barcsai	126	Blum	74, 90, 92
Barisch	130	Blumenthal	39
Barla	136	Bobelle	35
Barta	126	Bochory	24
Baruch	100	Bogdán	23
Baruch, felsőványi	97	Bondy	8
Basch	131, 146	Bornemisza, ádámföldi	24
Baselli, báró	133	Bornemisza, báró	45
Batthyány, gróf	38, 78	Borsodi	56
Bauer	76, 89	Boskowitz	8, 10, 35, 36, 139
		Bossányi	88

	Oldal		Oldal
Böhm	17	Drechsler	89
Brachfeld	14, 54, 90, 137	Drucker, Drukker	42, 90
Braun	87, 136	Dudás	90
Breitner	102, 103, 130	Duka, báró	51
Breuer	58, 133, 139	Edelstein	88
Brichta	51	Éderer	103
Brill	91	Edler	8
Bródi, Bródy	91, 94, 122, 123	Egger	97
Brügler	88	Ehrenfeld	17, 28, 38, 54
Brüll	44, 46, 68, 74, 146	Ehrenreich	43
Buchwald	15, 66	Ehrlich	10
Bulyovszky	73	Eidlitz	8, 10
Bun	37	Einhorn	43
Burger	127	Eisler	51
Burián	126	Elekes	88
Burkhardt	38	Elffenstein	8
Butsum	46	Elkán	89
Bydeskúthy, ippi	76	Ellinger	138
Calmann	10, 11	Engel	66, 94, 133
Chrambach	27	Engel, cserkúti	54
Cohen	77	Engel, jánosii	54
Conrad	52	Engl	90
Csáky, gróf	38, 103	Engländer	36
Csányi	64	Erdődy, gróf	98
Csatáry	47	Ernst	136
Czapkai	99	Erős, bethlenfalvi	13
Czoniczer	101	Fabinyi	23
Czuczka	142	Fábri	81, 102
Dallos	73	Fábri, vámosatyai	91, 118
Dán	50	Farkas	73, 89
Darvas	71	Fáy	79, 131
Deák	126	Fedák	70
Déchy, marosdécsei	53	Feigl	25
Derera, gyarmathai	24	Fejér	88
Deutsch	35, 53, 61, 62, 89, 102, 126, 134	Fejér, mátészalkai	79
Diamant	50, 58	Fejérváry, báró	53
Diósi	45	Feldmann	90
Dirsztay, báró	21	Feledy, orospataki	103
Dobay	27	Fellner, németvölgyi	125
Doblhoff, báró	46	Felsenburg	74
Domokos	136	Felsőványi, felsőványi	97
Domony, domonyi	48	Fényes	128
Domony-Brüll	45	Fenyves	144
Donáth	106-116	Fenyvessy, zalai	22
Dóry, jobbházi	76	Festetics, gróf	76

	Oldal		Oldal
Feuer	78	Glaser	74, 103
Fináli	35	Glasner	97
Fisch	95	Glass	56
Fischer	78, 87, 88, 134, 136	Glück	87, 92, 143
Flaschner	10	Glück, marosváradjai	68, 142, 144
Flegmann	45	Glücksmann	55
Fleischer	120, 130	Glücksthal	144
Fleischmann	45	Gold	22, 146
Fodor	92	Goldberger, budai	31—34
Fonyó	39	Goldmark	29
Forgács	66	Goldschmidt	9, 19
Forgách, gróf	103, 104	Goldstein	136
Formes	13	Gonosz	88
Forster, báró	52	Gorove	31
Fortunatus	80	Gottesmann	47
Földi	91	Grabmann	134
Földiák	140	Graner	35
Frankfurter	8, 87	Granichstaedten	58
Frankl	9, 79	Grauer	55—7
Fränkl	118	Groák	66—7
Freistädter	93, 94	Gross	91
Frenckel	136	Grossmann	17, 90, 91, 92
Freud	56	Grosz	47, 88, 125, 126
Freudiger, óbudai	134—5	Grosz, úszögi	136
Freund	26	Grum	38
Freystädtler	92—94	Grün	35
Fried	91	Grünbaum	123, 132
Friedberger	70	Grünfeld	124
Friedländer	147—8	Grünhut	123
Friedman	73, 91, 92, 145	Gudenus, báró	53
Frommer, fegyverneki	100	Guggenberger	36
Fuchs	94, 103, 133, 134	Guttman	10, 58, 88, 103
Fülepp	16, 17	Gutman, báró	27, 141—2, 146
Fürst, maróthi	146	Gyémánt	67
		Gyömrei	96
Gabos	94		
Gábrriel	8	Haas	66
Gans	138	Habermann	90
Gara, nyiregyházai	123, 124	Haller, gróf	100, 127
Gáspár	104, 144	Halmos	99, 136
Géber	20	Halmy, halmi	21
Gergely	15	Hamburger	92
Gergő, körmendi	132	Hans	121
Gerliczy, báró	52	Hantos	20
Gerstl	9, 128	Harangi	127
Ghillány, báró	24	Hardegg, gróf	51
Glanz	136		

	Oldal		Oldal
Harkányi	38	Illés	51
Harsányi	90, 91	Incze	15, 73
Hartel	28	Irsai	102
Hasenfeld	50	Irsay, szemlőhegyi	78
Hatvany, báró	27, 61	Ittner	91
Hatvany-Deutsch, báró	61-4		
Heidelberg	20	Jacobi	14-18, 54, 95
Heiduschka	70	Jakab	73
Heisler	137	Jakabffy	31
Helfy	59	Jakóbi, I. Jacobi	
Heller	59, 60	Jakovics	90
Heltai	58	Janet Thurlow	70
Hertzka	130	Jankovics, bodvicai	74
Herz	90	Jellinek, haraszti	137
Herzfelder	21	Jeszenák, báró	23
Herzl	13, 58	Jókai	28, 29
Herzmann	57	Jónás	94
Herzog, báró	64	Justh, necpáli	31
Hess	8		
Hetényi, csanádi	137	Kaan	38
Hetés	120	Kállai	88, 89
Hetsch	70	Kalman	11
Hétsey	52	Kálmán	71
Heumann	91	Kálnoki	100
Hirsch 17, 18, 51, 64	127	Kandel	73
Hirschel	60	Kanitz	35
Hirschhauser	89	Kann	88, 95
Hirschler	126	Kappel	18
Hochsinger	60	Karlsohn	66
Hofer	141	Kármán, szőlőskislaki	65
Hoffmann 94, 99, 118, 127, 129, 131, 137	131, 137	Karsai	74-5
Hoffmann, vágújhelyi	132	Kaszab	39
Holländer	91	Kaufér	133, 134
Hollitscher	35	Kaufmann	45
Hollós	128	Kellert	134
Homonnay, irmesi	76	Kende	54
Horn	43	Kenéz	17
Horner	37	Kenéz-Kurländer	17, 54
Hornstein	135	Keppich, felpéci	118, 132
Hönich	27	Kerekes	64
Hubert	126	Kerekes, ecsegi	137
Hulényi	66	Kertsmár	133
Huszár	92	Keszler	76, 137
Hübsch	120	Keresztfalvy	104
Hüvös, botfaj	69	Kilényi	57, 72
Ibrányi, ibrányi	46	Kirschner	16
		Kis, Kiss	48, 89

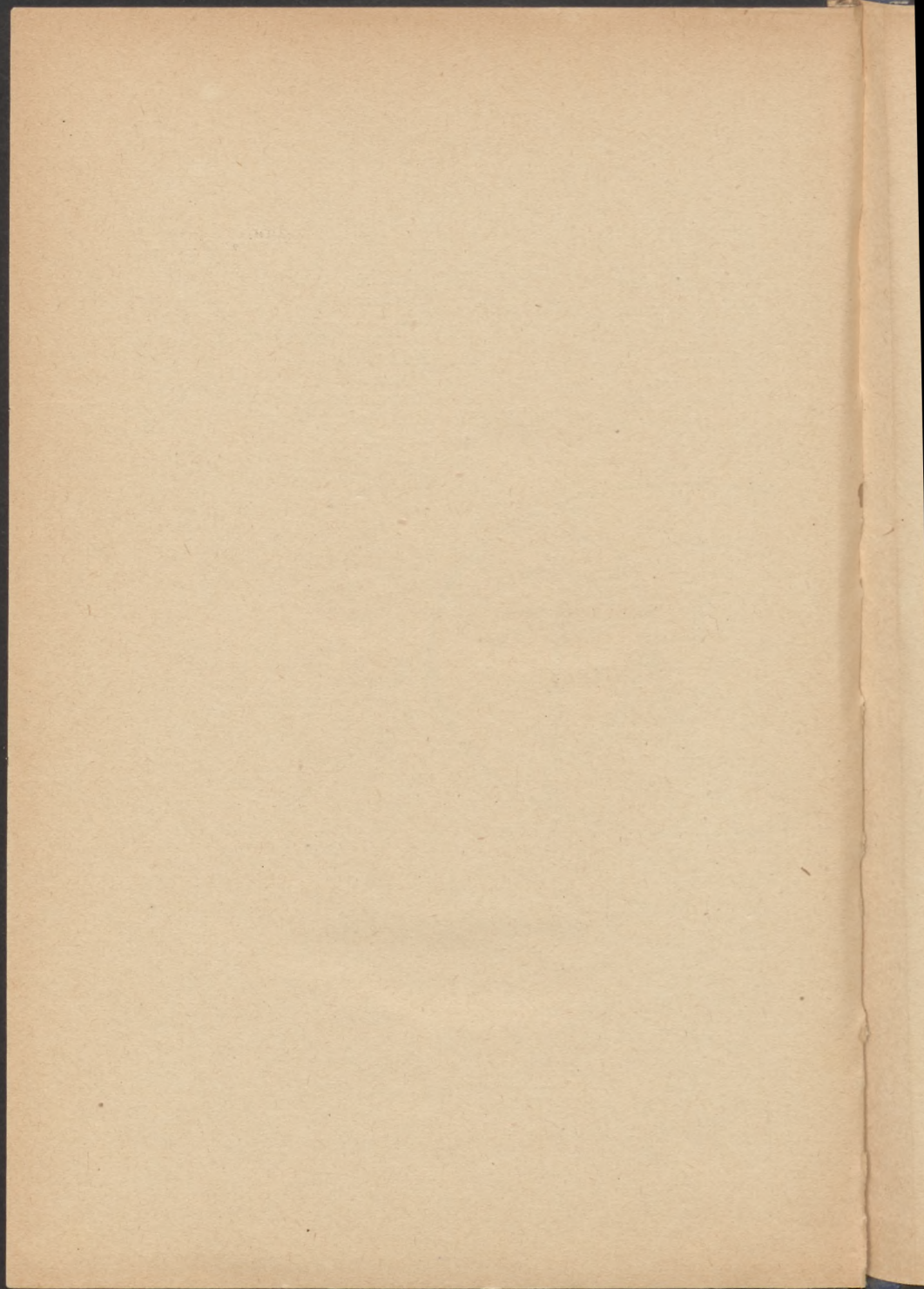
	Oldal		Oldal
Kisfalvy	90	Laub	147
Klaber	10	Lázár, szegvári	54
Klein 57, 67, 91, 134, 136, 141	141	Lazarszfeld	105
Kleinmann	65	Léderer	73
Koch	42	Leimdörffer	74
Kohn 25, 39, 60, 97, 135	135	Leitner	35, 127
Kohn Götz Schwerin	24	Lengyel	60, 67, 132
Kollár	43	Leopold	15
Komlós	66	Lessner	128
Komor	97	Létai	124
Konrád	142	Lewinger	70
Kónyi	127	Lewinski	70
Koppel	35	Lichtenberg, mindszei	69
Koppl	9	Lichtenberger	70
Korein	23	Liebermann, szentlőrinci	49
Kornfeld	101	Liechtenstein, herceg	13
Korniss, gróf	53	Lieser	141
Koudelka, báró	76	Lindenbaum	89, 134, 135
Kovács	25, 56	Lipthay, báró	105, 106
König	13, 92	Lónyay, gróf	98
Königswarter, báró	18, 19	Lóránd	90
Kövesi	67	Lovas	101
Krakauer	123	Lovassy	104
Kramer, színobányai	58	Löw	129, 134
Krause	13	Löwenthal	66
Krausz 89, 128, 133	133	Löwisohn	55
Krausz, megyeri	141, 145	Löwy	26, 127, 128, 132
Kretschmar-Berger	19	Lucz	19
Krieshaber	63	Ludasi, ludasi	137-3
Kronstein	70	Lukács	63
Kuchinka-Gajári	104	Lusztig	74, 86
Kuffler	128		
Kunewalder	35	Machiup	8
Kunffy, somogytúri	60	Madarasy-Beck, báró	26, 64,
Kunstädter	132		141
Kurländer	17, 53, 54	Maerle	75
		Mahler	148
Laborfalvi	28	Mailáth, gróf	76
Laczkó, vágújhelyi	64	Majinszki	66
Lakos	127	Maleczky	138
Lánczi, Lánczy 74, 86, 105	105	Mandl	35
Landesberg	30	Mann	87
Láng, Lángh 16, 53, 72	72	Mantica	144
Langsfeld	131	Máriássy, markus- és batiz-	
Lányi	131	falvi	76
László	147	Markbreit	73, 74
Latzer	126	Markbreiter	10

	Oldal		Oldal
Markovits	145	Okányi	103
Márkus	134	Olop	133
Mayer	129	Oppenheimer	68, 79
Megyeri, megyeri	145—6	Ordódy	28
Meleghy	75	Ország	92
Mende, felsőgallai	55	Österreicher	136
Mendel	17		
Mendl	55	Pálmai	56
Mentz	133	Palotay	69, 126
Michel	45, 72	Pappenheim	10, 11
Michl	93	Pártos	87
Mihály	72	Patai	17
Mihelffy	72—4	Pataky	98
Milch	22	Paulschiff	19
Mirbach-Kosmanos, gróf	100	Péchy, péchújfalusi	24
Mlocki-Dziokowski	101	Perczel, bonyhádi	90
Molnár 17, 70, 88, 89, 94, 102,	104, 144	Perles	10
Monaszterly	106	Petényi	146
Moskovics	45, 88	Petitjean	99
Moskowitz, zempléni	64	Pick	12, 67, 97
Munk	95, 124	Pintér	88, 94
Munkácsi	16, 95	Pollacsek, Pollatsek	66, 91,
Müller	24, 134		94, 104, 142
		Pollák 8, 9, 56, 121, 124,	142
		Polnay, tizzasülyi	142
Nagel	136	Polónyi	94
Nagler	103	Pólya	121
Nagy 28, 29, 48, 73, 89		Pongrácz	15
Nagy, dévaványai	125	Pongrácz, gróf	31
Nemes	89	Popper	90, 91
Nemeshegyi	31	Posner	30
Nemiz	51	Preisz	133
Neumann 53, 70, 136		Propper	119
Neumann, héthársi	99	Purjesz	65
Neumann, margitai	67		
Neuman, végvári, báró	142	Radio, radiisi	101
Neumegen	9	Radó	66, 104
Neuschloss	25, 124	Rados	143
Neuwelt	45	Rásó	102
Neuwirt	56	Rast, báró	98
Nicolsburger	35	Ratzendorfer	68
Niedersüss	76	Raussnitz	143
Nikolice, báró	51, 52	Rechnitzer	92
		Rédl	129
Oblat	10, 22	Rédlich	130
Offenheimer	35	Reich	133
Offermann	38	Reimann	97

	Oldal		Oldal
Reinfeld	134	Schmidt	56
Reinitz	70, 102, 122, 129	Schneider	8
Reiss	35	Schosberger, tornyai	38, 64, 79
Reisz	88, 121	Schön	27, 90
Reiter	135	Schönfeld	8, 10
Reitzlinger	10	Schreiber	134
Reményi	131	Schreyer	102
Rév	124	Schulhof	26
Richter	136	Schuller	56
Rink	102	Schultz	79
Robitschek	36	Schwab	68, 130
Roboz	66	Schwarz, Schwartz,	
Roder	105	Schwarz	66, 73, 85, 92, 104,
Rónai	145		120, 128, 133, 144
Rosaner	132	Schweiger	42
Rosenberg	89, 91, 120	Schwimmer	56
Rosenfeld	8, 102, 124	Seitovszky	31
Rosenthal	45	Seifensieder	145
Rosty, barkóci	103	Seitz	36
Roszner, báró	103, 104	Senigaglia	57
Róth	25, 92, 134, 137	Sey	74
Rothmüller	133	Siklóssy, perneszi	86
Rotschild	49	Silber	87
Rottmann	92	Silbermann	89
Rubinstein	87	Simay-Molnár	79
Rudinger	47	Simon, boglári	22
Rupert	65	Simon	15
Rust, ruszti	144	Simon-Milch	22
Ruttkai	120, 121	Singer	67, 88, 94, 143
		Singer, kápolnásnyéki	67
Sachs	82, 134	Sipőc	75
Sagó	56	Sitkey	79
Sámuel	120	Skerletz, báró	141
Saphier	134	Smauz	91
Sarkadi	95	Solt	42
Schack	124	Sondheimer	134
Schäffer	25, 93	Sonnenfeld	73
Schaffgotsch, gróf	52	Sosna	19
Schapringer	133	Sömjén	129
Schauer	40	Spatz	88
Schay	16	Spiegl	89
Scheinberger	136	Spitz	9
Schiff	49	Spitzer	8, 35, 73
Schlesinger	8, 9, 15, 68, 74	Splényi, báró	93
	89, 128	Stadecker	127
Schmidl	96	Stark	89, 118, 134
		Stein, zombori	144

	Oldal		Oldal
Steiner	44, 89, 90, 129, 134	Ternes Hattburg, von	20
Steinfeld	94	Thavonat, báró	52, 53
Steinitzer	94	Thurn-Taxis, herceg	145
Steinthal	90	Tiegermann	43
Stekl	30	Tihanyi	43, 140
Stern	45, 119, 133, 141	Tiller	61
Sternthal	35	Tobert	9
Steuer	129	Todesco	12, 13
Strasser	16, 48, 104	Tornyay	56
Strausz	42, 67, 126	Tornyay, tornyai	38
Stross	66	Tóthvárady-Asbóth	27
Szabó	67	Trebitsch	35, 68, 133
Szabó	67	Trotzer	87
Szalárdy rákosfalvi	140	Tuba	127
Szalay, kéméndi	105	Tüchler	92
Szántó	75	Typula	38
Szász	86, 89		
Szászy-Schwarz	86, 106	Ullmann	17, 37, 54
Szávozdt	97	Ullmann, baranyavári	50
Szeben	145	Ullmann, szitányi	30
Széchenyi-Erdődy, gróf	141	Ulmo	68
Szécsi	89	Unger	88, 118, 132, 134
Szegvári	140		
Székely	89	Vadnay	86
Szemere, de genere Huba	98	Vágó	144
Szenes	104	Vajda	70
Szepessy	52	Vajkay	20
Szerencsés	80	Varró	135—6
Szilágyi, peszerényi	74	Vészi	70, 143, 144
Szilasi	101	Vida	117
Szirmay, szirmai és szirma- besenyői	126	Vidor	88, 89, 119
Szirmai, nagysárosi	122	Vischl	9
Szitányi, szitányi	30, 31		
Szommer	134	Wahl	102
Szóke	74	Wahrman	38, 146
Szöllősi	147	Walder, buzsáki	118
Szunyogh	48	Wamoscher	27
		Wannefried	10, 11
		Weik	134
Takáts	48	Weinberger	40, 41, 59
Tarcsay	20	Weinzweig	89
Taub	91	Weiser	91
Tauss	35	Weiss, Weisz	27, 64, 79, 89,
Taussig	64		135, 136
Tedesco	12, 13	Weissenfeld, weisbachi	141
Teitelbaum	139—40	Weiszkopf	39
Telkes	39	Weiszmayer	133, 134

	Oldal		Oldal
Wertheimer	8, 9, 18, 47	Winternitz	10
Wertheimstein	48, 49	Wodianer, maglódi	23, 24
Werthner	128	Wolff	10, 61, 130
Wetzlar, báró	75	Wolfner, újpesti	19—21
Wich	51, 52	Wollner	136
Widder 86—92, 94, 102,	104, 118	Worms, báró	13
	133	Zalán, alsódomborúi	60
Wiener	133	Zalka	102
Wiesbaden	8	Ziltzer	35
Wilhelm	8	Zombory, zombori	143, 144
Winkler	95, 123	Zöld, sióagárdi	123
Winsloe	63	Zwack	102

Az I. kötetben felsorolt forrásmunkákon felül a jelen II-ik kötetnél felhasznált további forrásmunkák:

Bernstein Béla: A zsidók története Szombathe-lyen, 1687—1909. (Budapest, 1914).

Flesch H.: Beiträge zur Geschichte der Juden in Mähren.

Fürst A.: Sitten und Gebräuche einer Judengasse. Einsenstadt (Székesfehérvár, 1908).

Gold H.: Die Juden und Judengemeinde Bratislava in Vergangenheit und Gegenwart (1932).

Goldmann A.: Das Wiener Ghetto (1903).

Grünwald M.: Samuel Oppenheim und sein Kreis (1913).

Kun Lajos: A veszprémi zsidóság multja és je-lene (1932).

Lakos L.: A váradi zsidóság története (Nagy-várad, 1912).

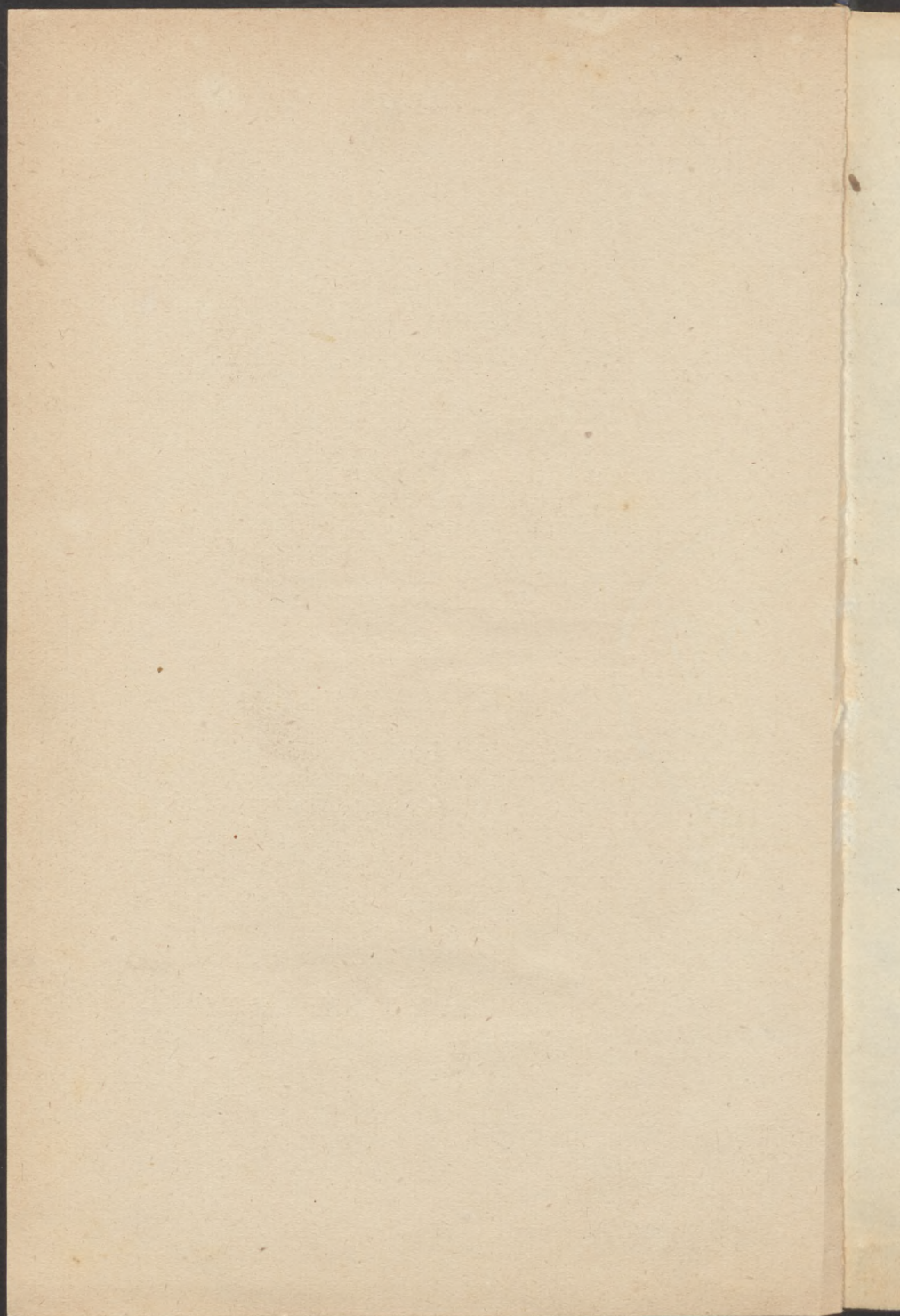
Neumann S.: A lovasberényi zsidó hitközség története 1708-tól napjainkig (Lovasberény, 1912).

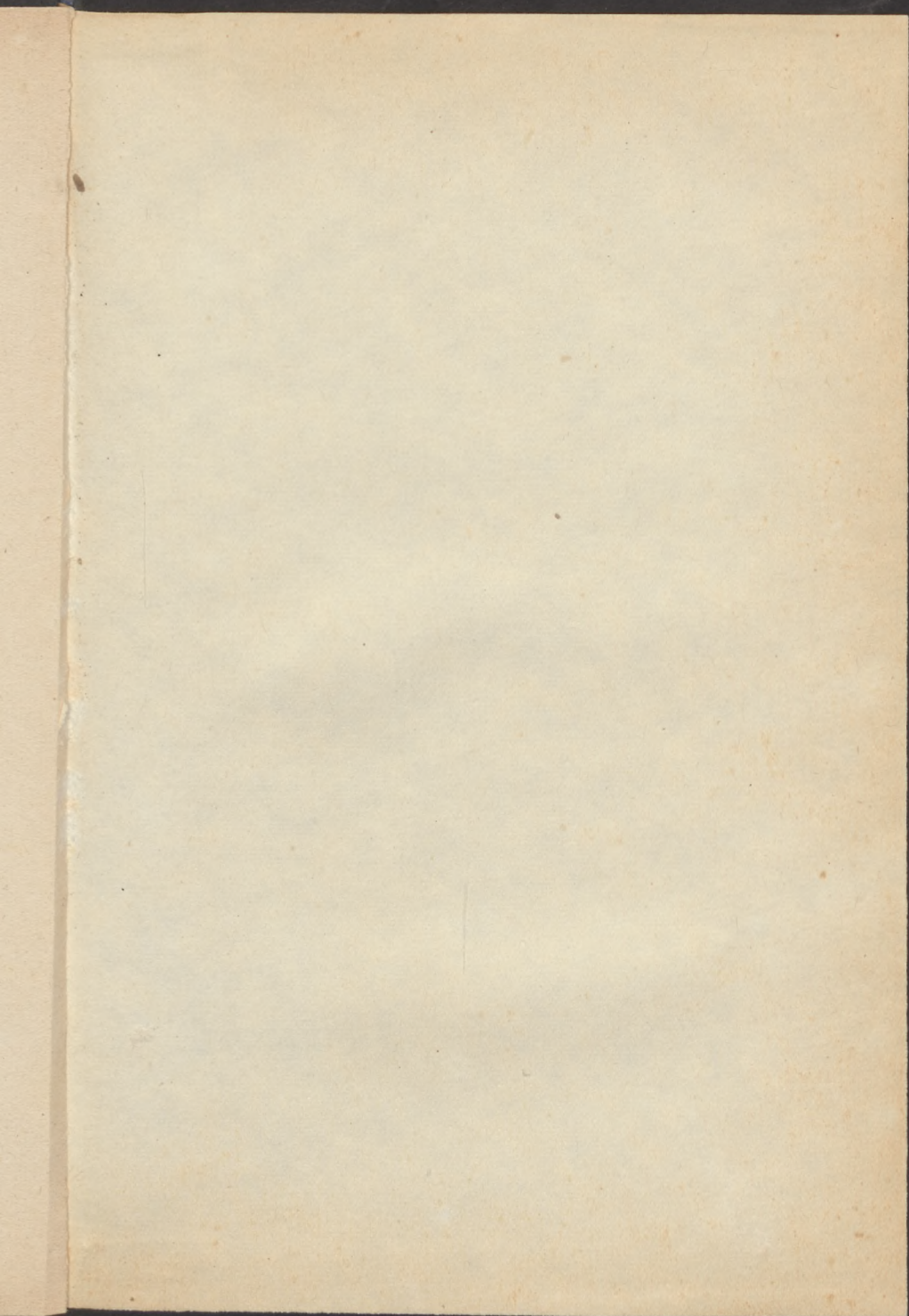
Taglicht J.: Nachlässe der Wiener Juden (1917).

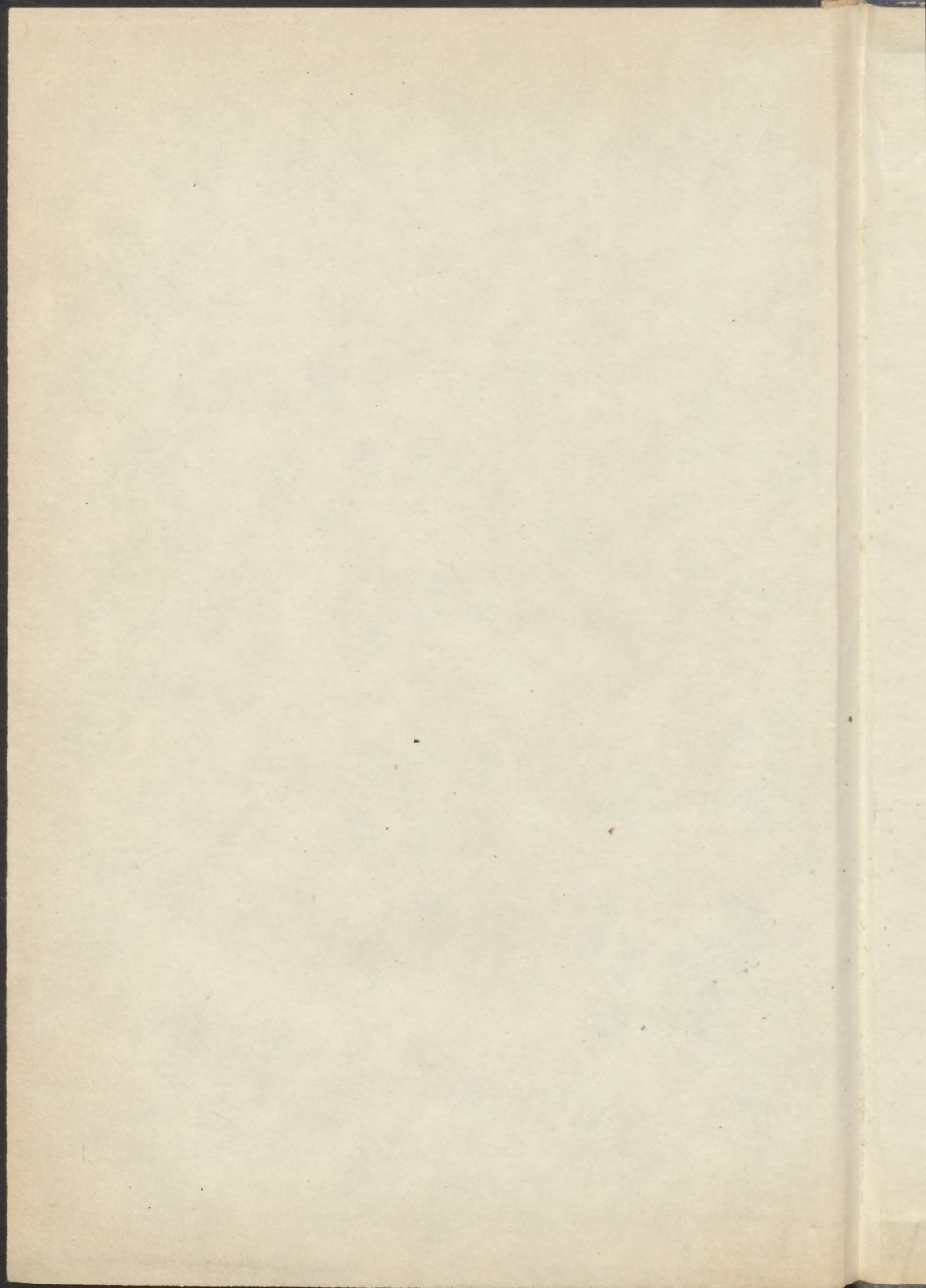
Vajda Béla: A zsidók története Abonyban és vidékén (Abony, 1896).

Venetianer L.: A magyar zsidóság története a honfoglalástól a világháború kitöréséig, különös tekintettel gazdasági és művelődési fejlődésére (Buda-pest, 1927).

Zentay: Beszélő számok, IV. Az utolsó félszázad. Bevallott jövedelmek és vagyonok (Budapest, 1936).

1976 DEC 27

